

dr. sc. Jadran Antolović

Očuvajmo kulturnu baštinu

Vodič za pripremu
i provedbu projekata
očuvanja kulturnih dobara

Očuvajmo kulturnu baštinu

dr. sc. Jadran Antolović

Vodič za pripremu i provedbu projekata očuvanja

kulturnih dobara

Očuvajmo kult

dr. sc. Jadran Antolović

Vodič za pripremu i provedbu projekata očuvanja
kulturnih dobara

urnu baštinu

"It is better to preserve than repair,
better to repair than to restore,
better to restore than reconstruct."

A.N. Didron 1839.

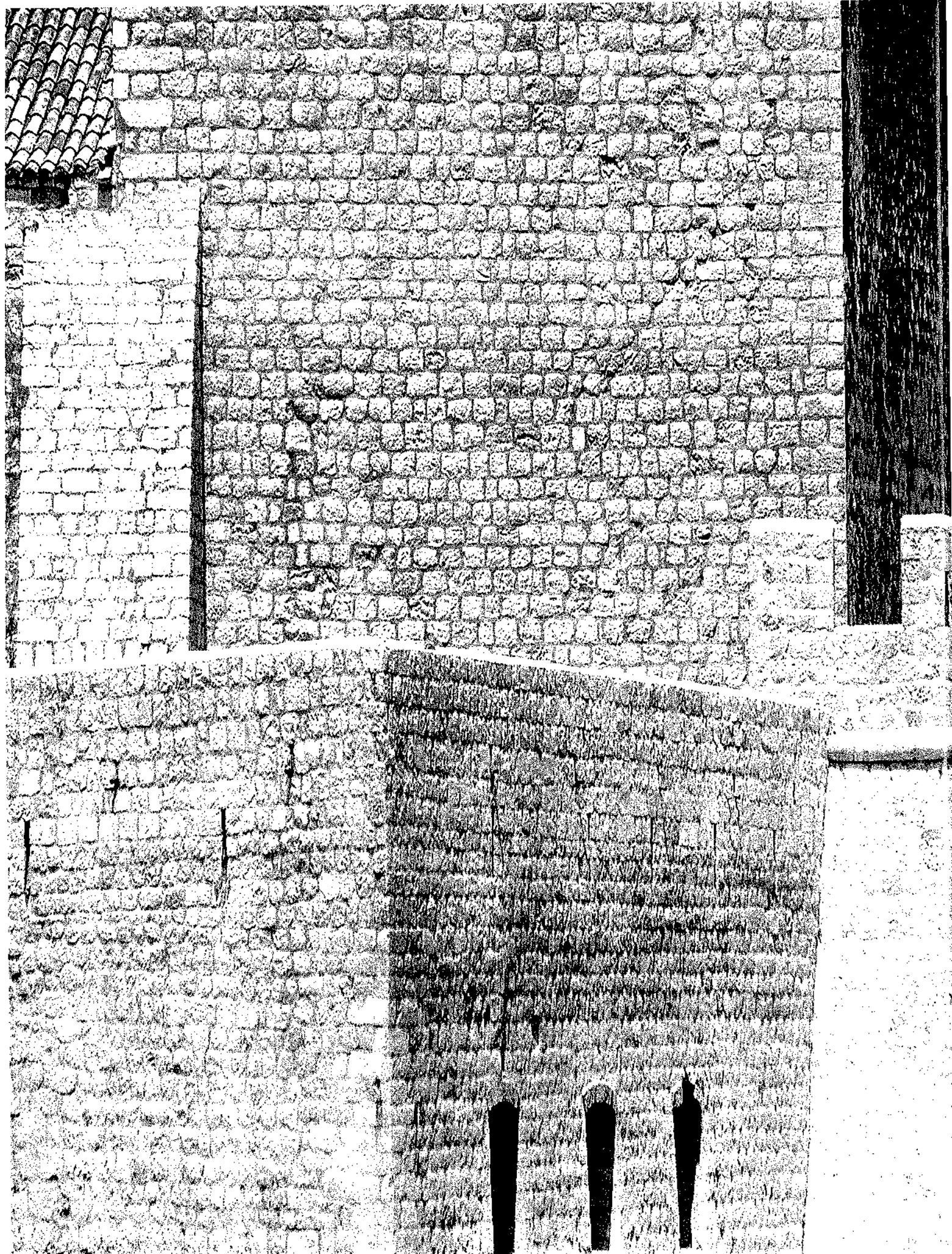
"Bolje je zaštititi nego popravljati,
bolje je popravljati nego restaurirati,
bolje je restaurirati nego rekonstruirati."

Sadržaj

1. Uvod	9
O vodiču	10
Kako vam vodič može pomoći?	10
Uloga vodiča u pokretanju vaše akcije	13
2. Što je kulturna baština, a što kulturno dobro?	15
Kulturna baština i kulturna dobra.....	15
Nepokretno kulturno dobro	16
Pokretno kulturno dobro	16
Nematerijalno kulturno dobro	17
Zašto šutimo kulturnu baštinu?.....	17
Propisi i standardi o zaštiti i očuvanju kulturne baštine.....	17
Propisi Republike Hrvatske.....	17
Međunarodni ugovori i preporuke.....	18
3. Kako pokrenuti akciju?	21
Planirajte akciju	23
Postavite jasne ciljeve	23
Okupite zainteresirane	23
Utvrđite plan akcije	24

4. Utvrdite vrijednosti kulturnog dobra	27
Vrijednosti kulturnog dobra 29	
Spoznajte vrijednosti kulturnog dobra	29
Istraživanje kulturnog dobra	30
Prikupljanje informacija o kulturnom dobru	30
Dokumentiranje kulturnog dobra	31
Mape i planovi	32
Fotografija i video	32
Knjige, članci, izvještaji i drugi zapisi	32
Arhivi i zbirke dokumenata	32
Konzervatorske studije	32
Dokumentiranje znanja zajednice	33
5. Zaštita i očuvanje kulturnog dobra	35
Načela očuvanja kulturnog dobra	
Plan očuvanja kulturnog dobra	37
Izrada plana očuvanja	37
Utvrđivanje politike očuvanja	37
Odluka o procesu očuvanja	38
Utvrđivanje odgovornosti za planirane aktivnosti	38
Provredba plana očuvanja	38
Kako dobiti podršku za provedbu plana očuvanja	38
Podrška javnosti	39
Finansijska podrška	40
Osiguravanje sredstava za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara	43
Mogući izvori sredstava i prikupljanje sredstava	46
Očuvanje kulturnog dobra i lokalna vlast	48
Uloga lokalne vlasti u očuvanju kulturnih dobara	48
Promidžba kulturnih dobara	49
6. Obveze i prava vlasnika kulturnog dobra	51
Vlasništvo na kulturnom dobru	
Obveze vlasnika kulturnog dobra	52

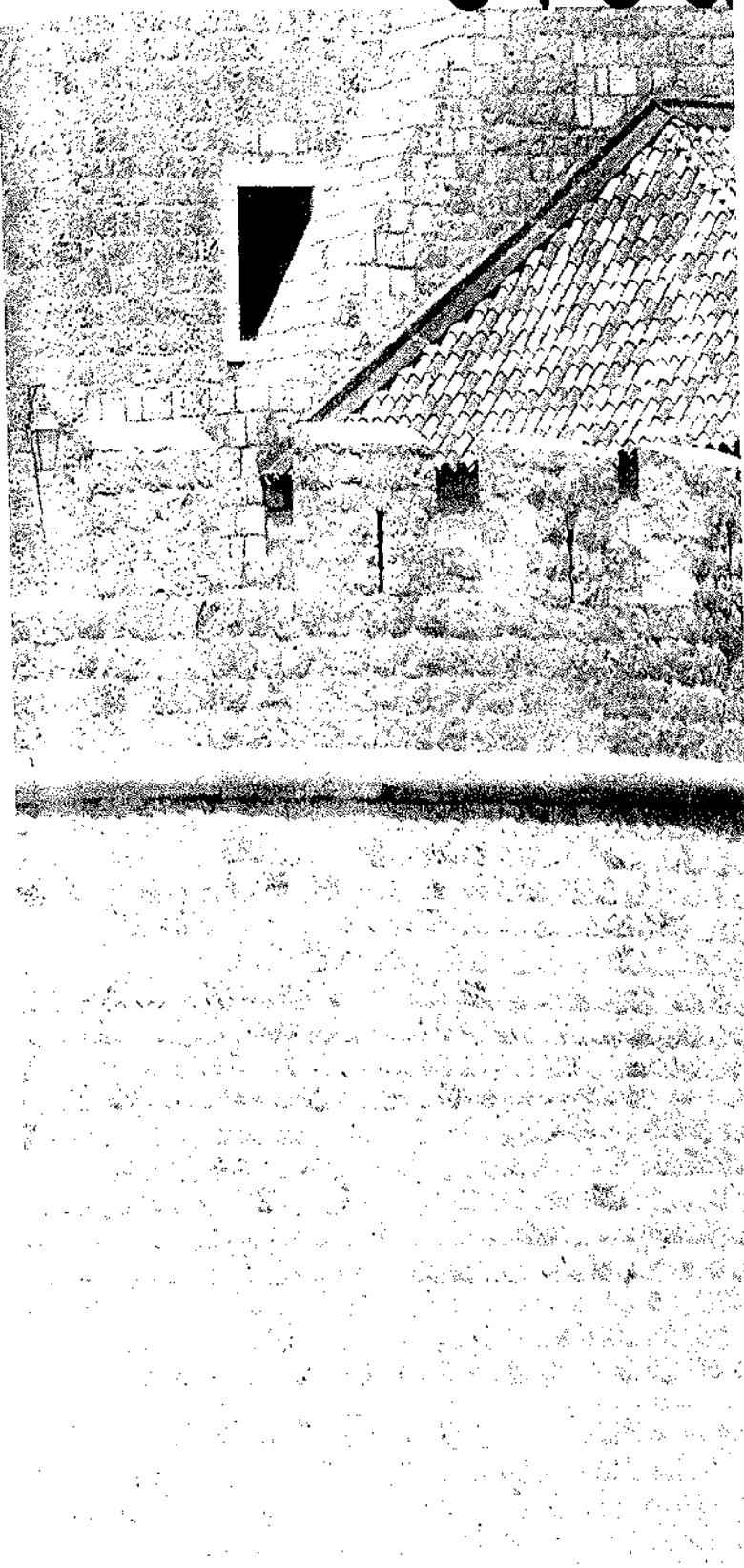
Prava vlasnika kulturnog dobra	52
Pravo na naknadu radi ograničenja vlasništva	53
Pravo na porezne i carinske olakšice	53
Pravo na stručnu pomoć	53
Ograničenja prava vlasništva na kulturnom dobru	53
Ograničenja posjeda	53
Ograničenje uporabe	54
Ograničenja u prometu	54
Izvlaštenje kulturnog dobra	55
Založno pravo na kulturnom dobru	55
 7. Monitoring	 57
Praćenje stanja kulturnog dobra	59
Indikatori za praćenje očuvanja kulturnog dobra	59
 8. Mogući suradnici	 61
Konzervatorska služba	62
Institucije i organizacije na lokalnoj razini	62
Institucije i organizacije na nacionalnoj razini	63
Institucije i organizacije na međunarodnoj razini	64
 9. Literatura	 67
   10. Životopis	 68
   11. Prilozi	 71
Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara	74
Očuvajmo kulturnu baštinu -	
priručnik za osposobljavanje i usavršavanje pojedinaca i skupina	
koji žele aktivno sudjelovati u projektima očuvanja kulturnih dobara	97

Dubrovnik

Uvod

1.

Vodič koji vam je upravo u rukama sadrži osnovne informacije koje će biti od pomoći pojedincima, skupinama i udružama riješenim da aktivno sudjeluju u očuvanju kulturne baštine. Isto tako pomoći će gradskoj, općinskoj i županijskoj administraciji u obavljanju upravnih poslova, kao i u realizaciji programa i projekata očuvanja kulturnih dobara koje provode u suradnji s građanima.

Kako je očuvanje kulturne baštine često puta stručno vrlo zahtjevno te mnoga pitanja možemo riješiti samo uz suradnju s nadležnom državnom konzervatorskom službom nametnut će se samo po sebi pitanje kakvu ulogu mogu imati građani i zajednica u cijelini. Nezamjenjivu, oni su baštinici. U pitanju je sudbina kulturne baštine koja je sastavnica njihova identiteta, kao što je njihov dom ili dragi predmet sastavnica njihove imovine. Iako baština može jedno vrijeme opstati bez baštinika, sigurno je da ju je bez aktivnosti baštinika nemoguće očuvati. A kada bi bilo i moguće, morali bismo pronaći odgovor za koga bi ta baština bila očuvana - ako ne za nas - baštinike.

Kulturna baština je stoga briga i odgovornost svih nas. Prepuštanje skrbi o kulturnoj baštini samo konzervatorskoj službi, koja je za taj posao stručna a i plaćena, jest bijeg od odgovornosti baštinika za baštinu.

O vodiču

Ovaj vodič ima zadaću da vam približi osnovne informacije o procesu očuvanja kulturne baštine, da vas upozna sa subjektima koji u tom procesu sudjeluju, te vas potakne da se i sami uključite i svojim doprinosom preuzmete odgovornost baštinika. I stoga uvijek imajte na umu da je kulturna baština isuviše važna da bi mogla biti prepuštena samo konzervatorima.

Vodič sadrži teme koje će vas upoznati sa procesom zaštite i očuvanja kulturnih dobara koje svojim redoslijedom i sadržajem ukazuju na koji način se građani, skupine ili udruge u taj proces mogu uključiti. Vodič će vam dati smjernice i informacije kako da:

- razlikujete kulturna dobra,
- pokrenete aktivnosti na očuvanju kulturnog dobra,
- prepoznate vrijednosti kulturnog dobra,
- surađujete u aktivnostima na očuvanju kulturnog dobra,
- pratite aktivnosti na očuvanju kulturnog dobra,
- promičete važnost zaštite i očuvanja kulturnih dobara, te
- preuzmete svoj dio odgovornosti kao baštinik.

■ Kako vam vodič može pomoći?

Vodič vam može pomoći:

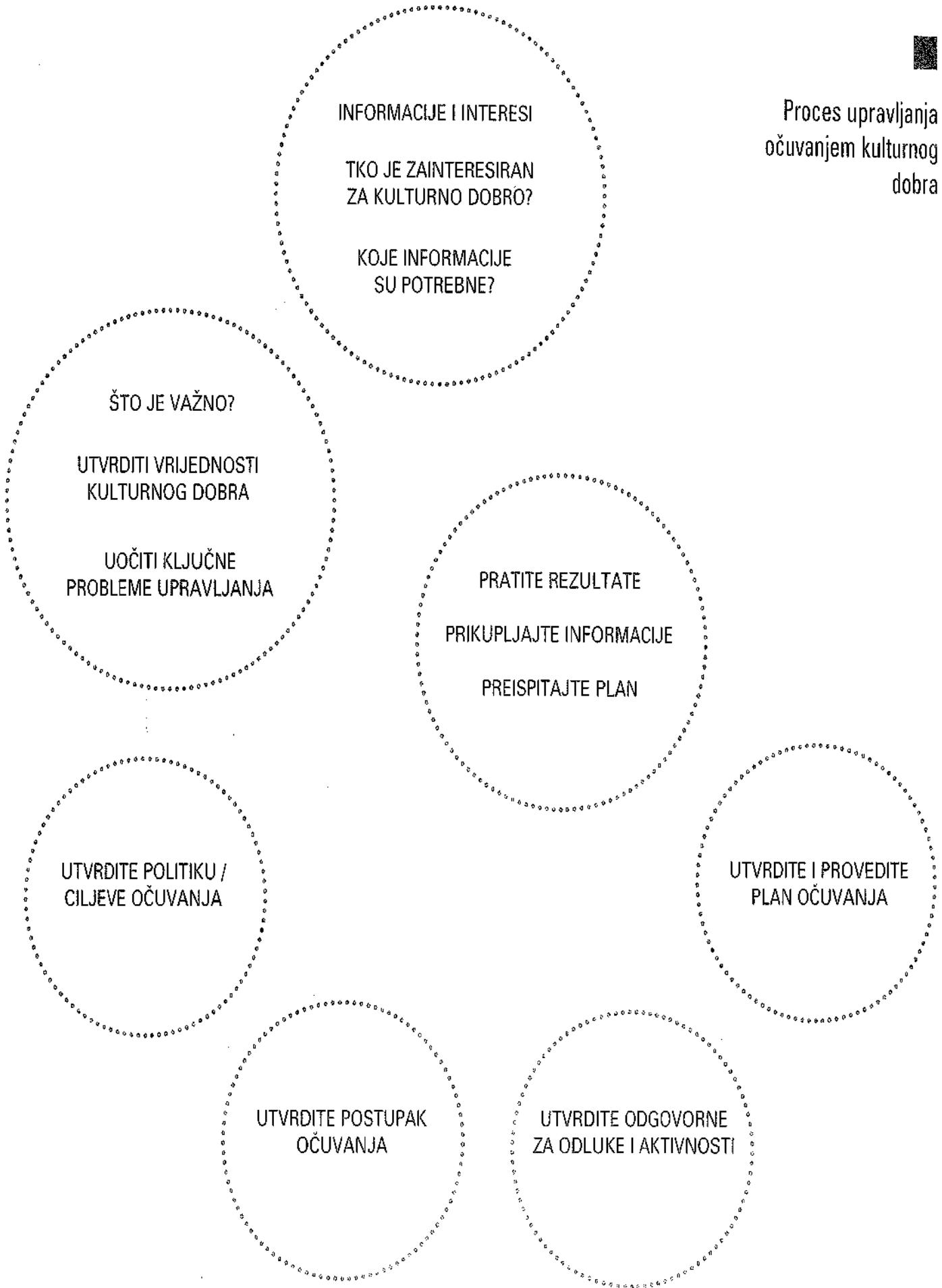
- prepoznavati kulturna dobra (Što je kulturna baština, a što kulturno dobro?),
- da upoznate propise i standarde u području zaštite i očuvanja kulturnih dobara (Propisi i standardi o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara),
- kako da pokrenete akciju na očuvanju kulturnog dobra, te kako okupiti i organizirati podršku za aktivnosti na očuvanju kulturnih dobara (Kako pokrenuti akciju?).

- kako ćete prepoznati vrijednosti koje ima kulturno dobro (Utvrđite vrijednost kulturnog dobra!),
- kako sudjelovati u istraživanju kulturnih dobara (Istraživanje kulturnog dobra),
- kako sudjelovati u dokumentiranju kulturnih dobara (Dokumentiranje kulturnog dobra),
- da se upoznate s procesom zaštite i očuvanja spomeničkih vrijednosti kulturnih dobara (Zaštita i očuvanje kulturnog dobra),
- kako dobiti podršku za provedbu aktivnosti na očuvanju kulturnog dobra (Kako dobiti podršku za provedbu plana očuvanja),
- da se upoznate s ulogom lokalnih vlasti u procesu zaštite i očuvanja kulturnih dobara (Očuvanje kulturne baštine i lokalne vlasti),
- da se upoznate s pravima i obvezama vlasnika kulturnih dobara (Obveze i prava vlasnika kulturnog dobra)
- da pratite realizaciju i rezultate aktivnosti na očuvanju kulturnog dobra (Monitoring),
- pronaći suradnike i saveznike za aktivnosti na očuvanju kulturnih dobara (Mogući suradnici).

Kako biste se lakše snalazili u sadržaju vodiča proces upravljanja očuvanjem kulturnog dobra prikazali smo sljedećim grafičkim prikazom. Kroz sedam cjelina i sedam faza grafički prikaz daje njihov prirodnji redoslijed zbijanja u vremenu. Koristeći se ovim prikazom ukazat ćemo vam na koju fazu se odnosi pojedini sadržaj vodiča što će vam, nadamo se, biti također od pomoći. Time će svaka prikazana faza biti i sadržajno obrazložena kroz vodič, te će unutar svake od faza biti osobito naglašen način uključivanja pojedinih subjekata u aktivnosti koje se odvijaju unutar te faze.

Proces upravljanja
očuvanjem kulturnog
dobra

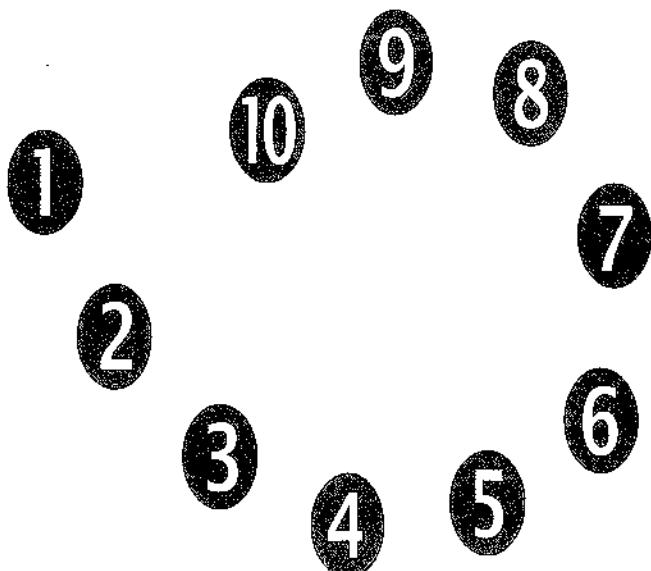

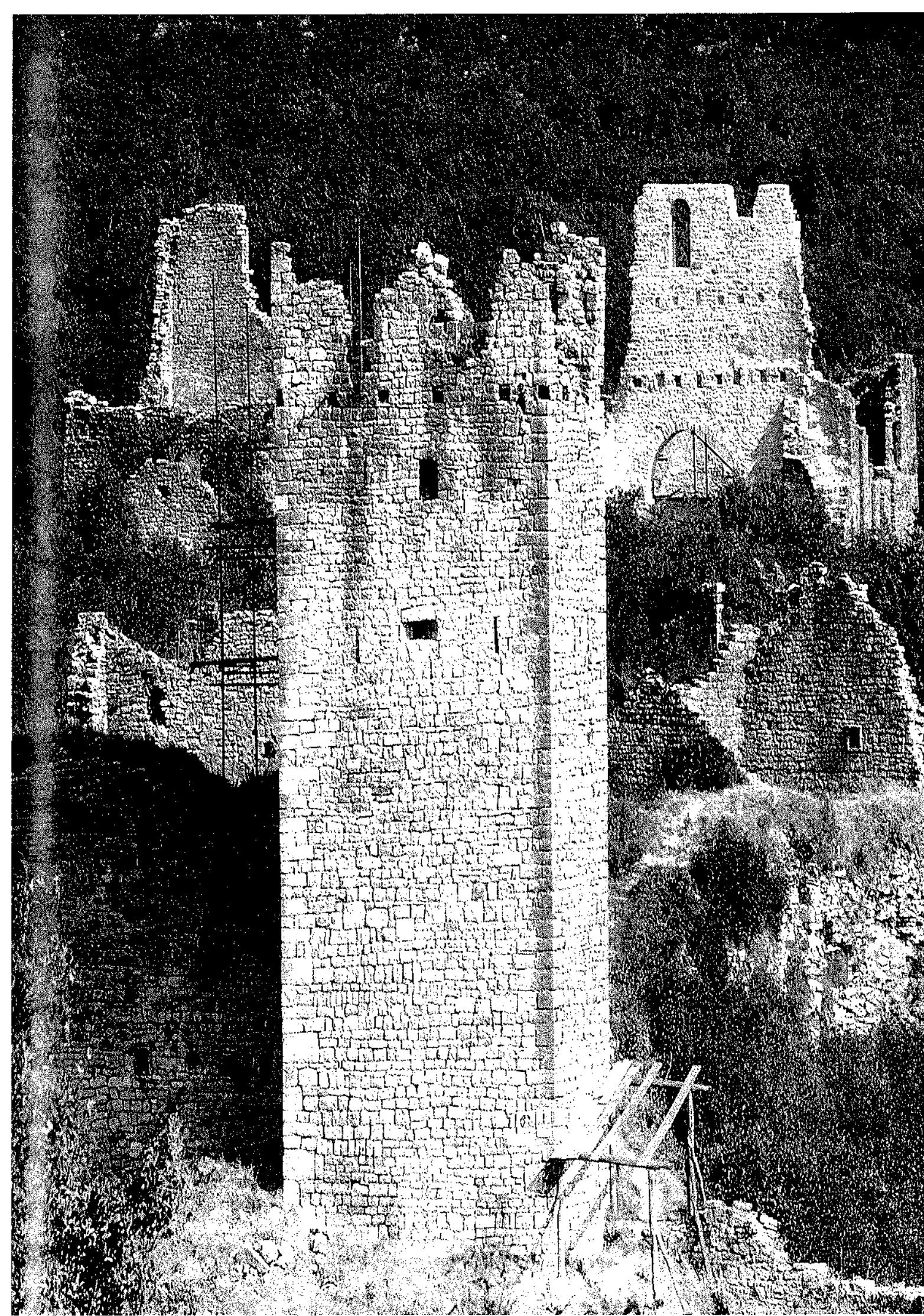
■ Uloga vodiča u pokretanju vaše akcije

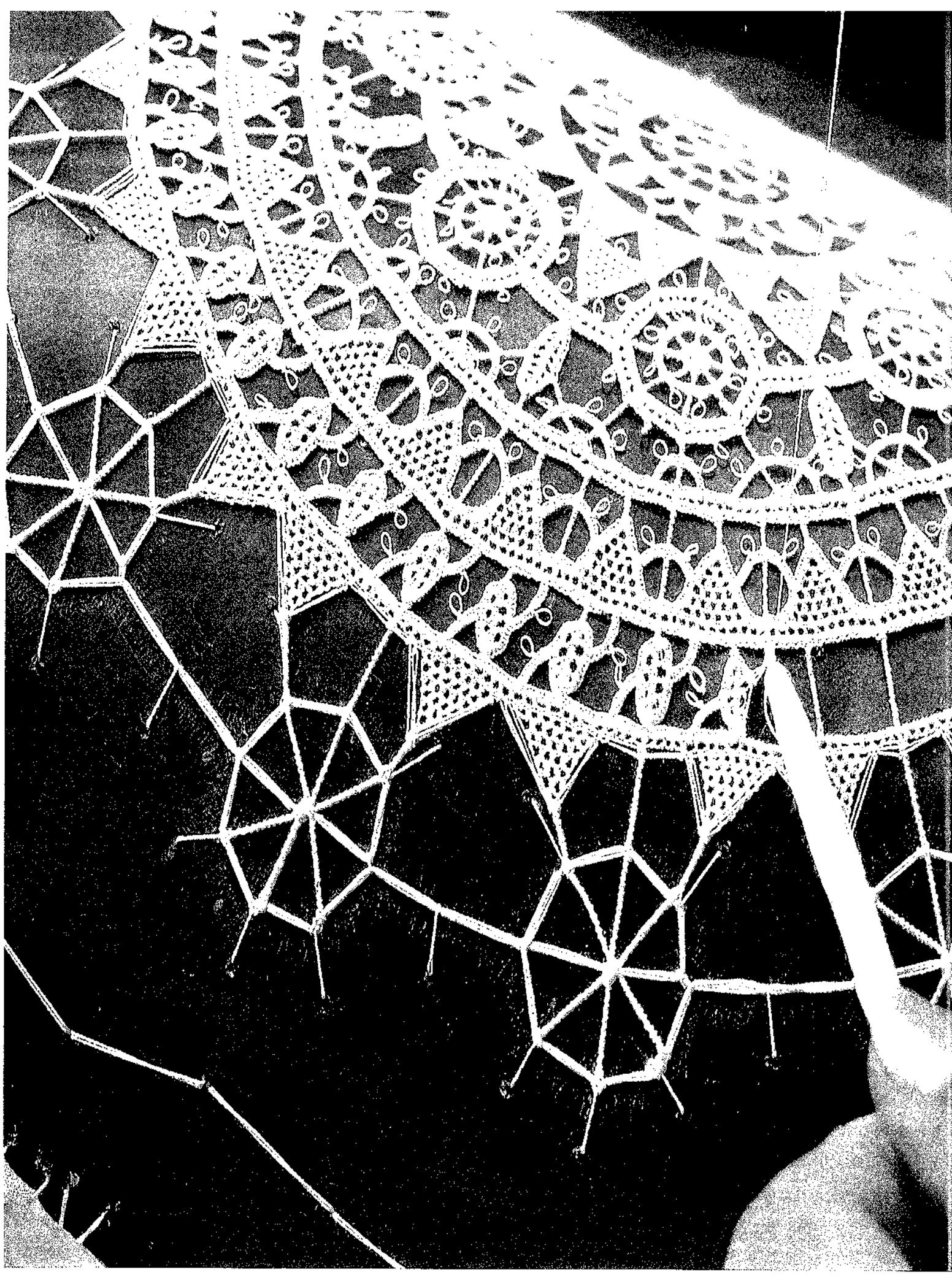
Dvigrad

Upoznavanje procesa zaštite i očuvanja tek je prva dimenzija ovoga vodiča, dok je druga dimenzija usmjerenja da vam pomogne pokrenuti i voditi vašu akciju na očuvanje kulturnog dobra. U tom cilju vodič će vam pomoći da na sljedeća pitanja pronađete odgovore koji će vašu akciju učiniti djelotvornom, a to su:

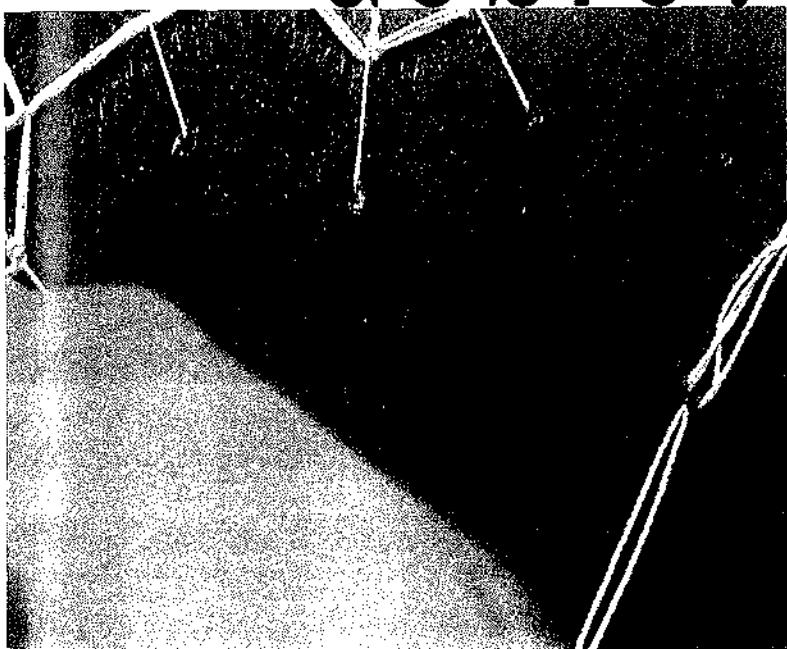
1. Što je kulturno dobro?
2. Tko je zainteresiran za očuvanje kulturnog dobra?
3. Što moramo znati o očuvanju kulturnih dobara?
4. Zašto je kulturno dobro vrijedno i važno?
5. Kakvo je stvarno stanje kulturnog dobra?
6. Što želimo postići aktivnošću na očuvanju kulturnog dobra?
7. Što moramo učiniti da bismo očuvali kulturno dobro?
8. Kako planirati očuvanje kulturnog dobra?
9. Kako plan očuvanja kulturnog dobra provesti u djelo?
10. Kako pratiti ostvarivanje plana očuvanja i preispitivati ga?

Što je kulturna^{2.} baština, a što kulturno dobre?

Kulturna baština i kulturna dobra

Kulturna baština predstavlja ukupnost vrednota određene sredine koju čine materijalna dobra od kulturnoga, znanstvenog i povijesnog značenja, te nematerijalizirani oblici čovjekovog stvaralaštva u prošlosti. Ovako određena kulturna baština obuhvaća ukupnost čovjekova stvaralaštva, u kojem su naknadno prepoznata spomenička svojstva i zbog kojih se to stvaralaštvo zaštićuje i čuva. Pojedinačni predmeti i pojave kulturne baštine, te njezini pojedini dijelovi predstavljaju pojedinačno zaštićena kulturna dobra.

Kulturna dobra od interesa su za Republiku Hrvatsku i uživaju njezinu osobitu zaštitu. Ovo određenje proizlazi iz odredbe članka 52. Ustava Republike Hrvatske koja glasi:

- (1) "More, morska obala i otoci, vode, zračni prostor, rudno blago i druga prirodna bogatstva, ali i zemljишte, šume, biljni i životinjski svijet, drugi dijelovi prirode, nekretnine i stvari od osobitoga kulturnog, povijesnog, gospodarskog i ekološkog značenja, za koje je zakonom određeno da su od interesa za Republiku, imaju njezinu osobitu zaštitu.
- (2) Zakonom se određuje način na koji dobra od interesa za Republiku mogu upotrebljavati i iskorištavati ovlaštenici prava na njima i vlasnici, te naknada za ograničenja kojima su podvrgnuti."

Kako citirani članak 52. Ustava uređuje pitanje osobite zaštite za materijalna kulturna dobra moramo citirati i članak 68. Ustava Republike Hrvatske kojim se ova osobita zaštita proširuje i na nematerijalna kulturna dobra, a koji glasi:

- (1) Jamči se sloboda znanstvenoga, kulturnog i umjetničkog stvaralaštva.
- (2) Republika potiče i pomaže razvitak znanosti, kulture i umjetnosti.
- (3) Republika štiti znanstvena, kulturna i umjetnička dobra kao duhovne narodne vrednote.
- (4) Jamči se zaštita moralnih i materijalnih prava koja proistječu iz znanstvenoga, kulturnog, umjetničkog, intelektualnog i drugog stvaralaštva.
- (5) Republika potiče i pomaže skrb o tjelesnoj kulturi i športu.

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, temeljem navedenih ustavnih određenja pod kulturnim dobrima smatra:

- pokretne i nepokretne stvari od umjetničkoga, povijesnog, paleonto-loškog, arheološkog, antropološkog i znanstvenog značenja,
- arheološka nalazišta i arheološke zone, krajolici i njihovi dijelovi koji svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru, a imaju umjetničku, povijesnu i antropološku vrijednost,
- nematerijalne oblike i pojave čovjekova duhovnog stvaralaštva u prošlosti kao i dokumentaciju i bibliografsku baštinu, te
- zgrade, odnosno prostore u kojima se trajno čuvaju ili izlažu kulturna dobra i dokumentacija o njima.

Status kulturnog dobra utvrđuje državna konzervatorska služba donoseći odgovarajuće rješenje temeljem Zakona. To rješenje donosi se kao rezultat stručnog vrednovanja. Stručno vrednovanje ima za cilj utvrditi: ima li dobro svojstva kulturnog dobra i koja su to svojstva, prostorne mede dobra, sustav mjera zaštite dobra kojim će se osigurati uvjeti za njegovo očuvanje. Da bi se provedlo stručno vrednovanje najčešće je potrebno provesti odgovarajuća istraživanja i dokumentiranja zbog čega proces zaštićivanja ponekad traje neočekivano dugo.

■ Nepokretno kulturno dobro

Nepokretno kulturno dobro može biti:

- grad, selo, naselje ili njegov dio,
- građevina ili njezini dijelovi, te građevina s okolišem,
- elementi povijesne opreme naselja,
- područje, mjesto, spomenik i obilježje u svezi s povijesnim događajima i osobama,
- arheološko nalazište i arheološka zona, uključujući i podvodna nalazišta i zone,
- područje i mjesto s etnološkim i toponimskim sadržajima,
- krajolik ili njegov dio koji sadrži povijesno karakteristične strukture, koje svjedoče o čovjekovoj nazočnosti u prostoru,
- vrtovi, perivoji i parkovi, te
- tehnički objekt s uređajima i drugi slični objekti.

■ Pokretno kulturno dobro

Pokretno kulturno dobro može biti:

- zbirka predmeta u muzejima, galerijama, knjižnicama i drugim ustanovama kao i drugim pravnim osobama te državnim i upravnim tijelima uključujući i fizičke osobe;
- crkveni inventar i predmeti,
- arhivska građa, zapisi, dokumenti, pisma, rukopisi,
- filmovi,
- arheološki nalazi,
- antologiska djela likovnih i primijenjenih umjetnosti i dizajna,
- etnografski predmeti,

- stare i rijetke knjige, novac, vrijednosni papiri, poštanske marke i druge tiskovine,
- dokumentacija o kulturnim dobrima,
- kazališni rekviziti, skice, kostimi i sl., te
- uporabni predmeti (namještaj, odjeća, oružje i sl.), prometna i prijevozna sredstva i uređaji, predmeti koji su značajna svjedočanstva razvijanja znanosti i tehnologije.
- stvaranje povoljnijih uvjeta za opstanak kulturnih dobara i poduzimanje mjera potrebnih za njihovo redovito održavanje,
- sprječavanje svake radnje kojom bi se izravno ili neizravno mogla promijeniti svojstva, oblik, značenje i izgled kulturnoga dobra i time ugroziti njegova vrijednost,
- sprječavanje protupravnog postupanja i protupravnog prometa kulturnim dobrima, te nadzor nad iznošenjem i uvozom kulturnih dobara,
- uspostavljanje uvjeta da kulturna dobra prema svojoj namjeni i značenju služe potrebama pojedinca i općem interesu.

■ Nematerijalno kulturno dobro

Nematerijalno kulturno dobro mogu biti razni oblici i pojave duhovnog stvaralaštva što se prenose predajom ili na drugi način, a osobito:

- jezik, dijalekti, govor i toponimika, te usmena književnost svih vrsta,
- folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, kao i druge tradicionalne pučke vrednote,
- tradicijska umijeća i obrti.

Propisi i standardi o zaštiti i očuvanju kulturne baštine

Propise i standarde u području zaštite i očuvanja kulturnih dobara prikazat ćemo u dvije skupine: u prvoj skupini upozorit ćemo na propise Republike Hrvatske, dok ćemo u drugoj skupini skrenuti pozornost na najvažnije međunarodne ugovore, konvencije, deklaracije i preporuke iz ovog područja.

Zašto štitimo kulturnu baštinu?

Zašto štitimo kulturnu baštinu, odnosno kulturna dobra:

- jer ona čine naš kulturni identitet,
- želimo je očuvati kao našu vezu s prošlošću,
- uvažavajući i druge društvene, vjerske, etičke ili pravne razloge.

■ Propisi Republike Hrvatske

Najznačajniji propis u ovom području je Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine", br. 69/99. i 151/03.) na temelju kojega su doneseni i odgovarajući podzakonski akti kako bi se osigurala provedba navedenog zakona. Od podzakonskih akata izdvajamo:

- Pravilnik o uvjetima za obavljanje arheološkog istraživanja spomenika kulture na morskom dnu ili morskom podzemlju unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora Republike Hrvatske,
- Pravilnik o iskaznici inspektora zaštite kulturnih dobara te obrascu i načinu vođenja očevidnika o obavljenim nadzorima,
- Pravilnik o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara,

Svrha je zaštite kulturnih dobara:

- zaštita i očuvanje kulturnih dobara u neoknjjenom i izvornom stanju, te prenošenje kulturnih dobara budućim naraštajima,

- Pravilnik o postupku i načinu izdavanja dopuštenja za obavljanje podvodnih aktivnosti u dijelovima unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora Republike Hrvatske koji su zaštićeni kao kulturno dobro,
- Pravilnik o uvjetima za davanje odobrenja radi iznošenja kulturnih dobara iz Republike Hrvatske,
- Pravilnik o Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Za detaljniji uvid u propise o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara posjetite sljedeći adresu: www.min-kulture.hr

Uz ovaj temeljni Zakon pravni sustav zaštite i očuvanja kulturne baštine uređuju i drugi propisi, a među njima osobito:

- Zakon o obnovi ugrožene spomeničke cjeline Dubrovnika ("Narodne novine", br. 21/86., 26/93., 33/89. i 128/99.),
- Zakon o arhivskom gradivu i arhivima ("Narodne novine", br. 105/97. i 64/00.),
- Zakon o muzejima ("Narodne novine", br. 142/98.),
- Zakon o Spomen-području Jasenovac ("Narodne novine", br. 15/90., 58/90. i 22/01.),
- Zakon o Fundaciji Ivana Meštrovića ("Narodne novine", br. 9/91.).

Uz navedene Zakone i mnogi drugi propisi sadrže odredbe kojima se na izvjestan način uređuju pitanja zaštite i očuvanja kulturnih dobara. Među tim propisima izdvajamo:

- Zakon o Gradu Zagrebu koji uređuje nadležnost i rad Gradskog zavoda za zaštitu spomenika i prirode Grada Zagreba,
- Zakon o upravnim pristojbama koji oslobađa građane plaćanja upravnih pristojbi u predmetima vezanim uz zaštitu i očuvanje kulturnih dobara uz utvrđivanje nekoliko izuzetaka od toga pravila,
- Zakon o građenju u kojem se nalaze odredbe vezane uz zaštitu i očuvanje graditeljske baštine, odnosno nepokretnih kulturnih dobara,

- Zakon o prostornom uređenju u kojem se nalaze odredbe vezane uz prostorno planske mjere zaštite i očuvanja graditeljske baštine, odnosno nepokretnih kulturnih dobara,
- Zakon o cestama koji u svojim odredbama dozvoljava označavanje kulturnih dobara postavljanjem odgovarajućih znakova uz prometnice,
- Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima koji uređuje pitanja prava vlasništva nad kulturnim dobrima, kao i ostvarivanje drugih stvarnih prava nad tim dobrima,
- Pomorski zakonik koji u svojim odredbama uređuje pitanja zaštite i očuvanja kulturnih dobara koji se nalaze u podmorju ili podzemlju podmorja, kao i vađenje kulturnih dobara iz podmorja,
- Kazneni zakon koji propisuje kaznena djela u vezi sa zaštitom i očuvanjem kulturnih dobara.

■ Međunarodni ugovori i važnije preporuke

Međunarodni ugovori

- Konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (1954.),
- Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (1972.),
- Konvencija o zabrani i sprječavanju nezakonitog prometa i iznošenja kulturnih dobara (1970.),
- UNIDROIT konvencija u ukradenim i nezakonito iznesenim kulturnim dobrima (1995.),
- Konvencija o očuvanju nematerjalne kulturne baštine (2003.),
- Konvencija o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja (2005).

Preporuke UNESCO-a

- Preporuka o međunarodnim načelima za arheološka iskopavanja (1956.),
- Preporuka o dostupnosti muzeja svima (1960.),
- Preporuka o čuvanju ljepote i značaja krajolika i mjesta (1962.),
- Preporuka o zaštiti kulturnih dobara od javnih i privatnih radova (1968.),
- Preporuka o zaštiti kulturne i prirodne baštine na nacionalnoj razini (1972.),
- Preporuka o međunarodnoj razmjeni kulturnih dobara (1976.),
- Preporuka o zaštiti i očuvanju povijesnih područja (1976.),
- Preporuka o zaštiti pokretnih kulturnih dobara (1978.),
- Preporuka o zaštiti i očuvanju pokretnih slika (1980.).

Za detaljniji uvid u dokumente UNESCO-a posjetite sljedeću adresu:
www.unesco.org

Europske konvencije

- Evropska konvencija o zaštiti arheološke baštine (1969. i 1992.),
- Evropska konvencija o napadima na kulturna dobra (1985.),
- Konvencija o zaštiti evropske graditeljske baštine (1985.).
- Konvencija o europskim krajobrazima (2000.).
- Evropska konvencija o zaštiti podvodne kulturne baštine (2001.).

Rezolucije Komiteta ministara Vijeća Europe

- Rezolucija o oživljavanju spomenika (1966.),
- Rezolucija o aktivnom održavanju spomenika, skupina i cjelina građevina s povijesnim i umjetničkim značajem u kontekstu prostornog planiranja (1968.).

- Evropska povelja o graditeljskoj baštini (1975.),
- Rezolucija o prilagodbi propisa kojima se uređuju pitanja zaštite graditeljske baštine (1976.).
- Rezolucija o kulturnim rutama Vijeća Europe (1998.).

Uz navedene rezolucije Komitet ministara Vijeća Europe donio je i brojne preporuke usmjerenе na poboljšanje sustava zaštite i očuvanja kulturnih dobara.

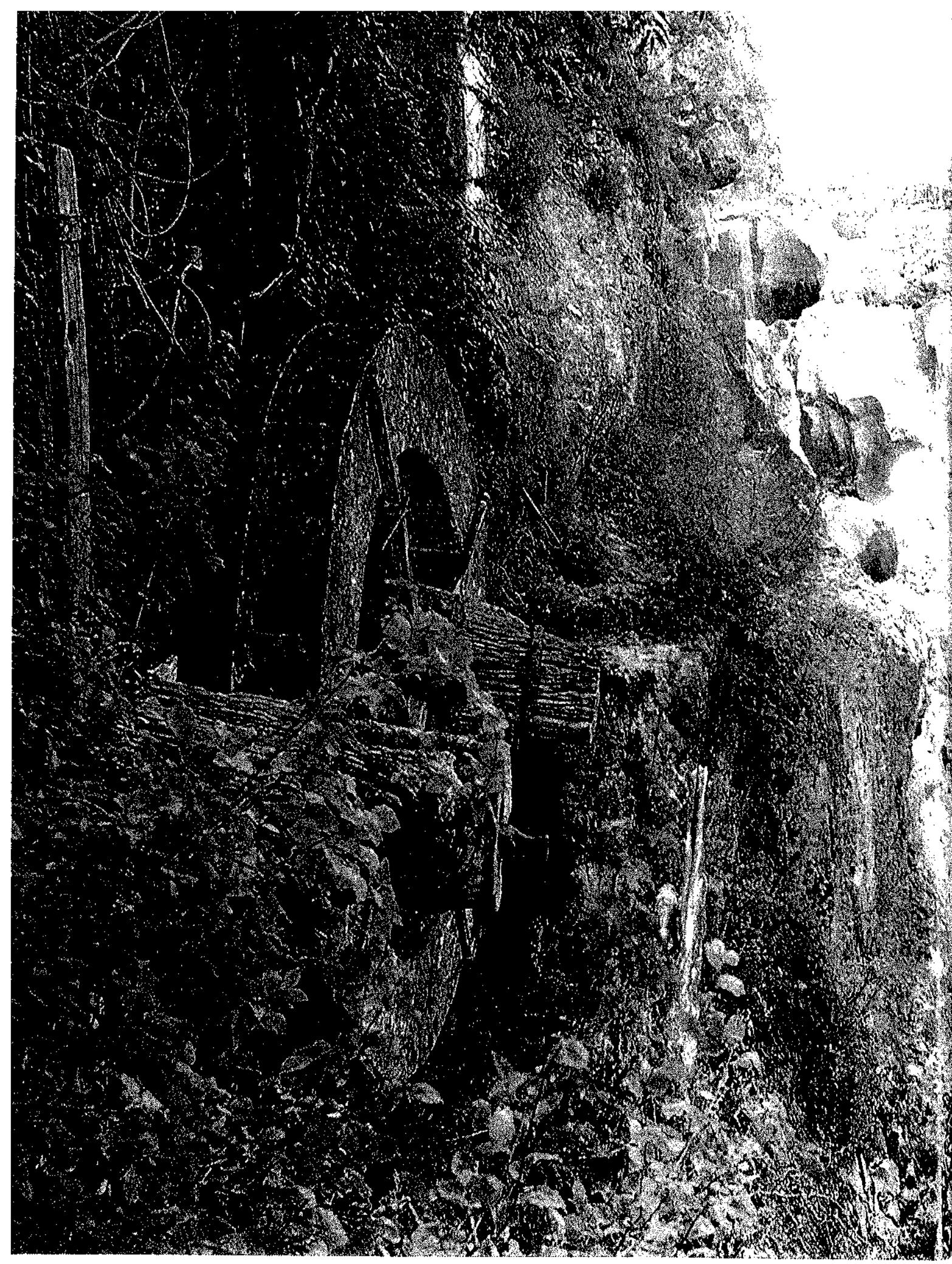
Za detaljniji uvid u dokumente Vijeća Europe posjetite sljedeću adresu:
www.culture.coe.fr

Povelje i dokumenti ICOMOS-a

- Međunarodna povelja o konzervaciji i restauraciji spomenika i mjesta (1964.),
- Povelja o kulturnom turizmu (1976.),
- Povelja o povijesnim vrtovima i krajolicima (1982.),
- Povelja o konzervaciji povijesnih gradova i gradskih cjelina (1987.),
- Povelja o zaštiti i upravljanju arheološkom baštinom (1990.),
- Povelja o zaštiti i upravljanju podvodnom kulturnom baštinom (1996.).

Uz navedene povelje ICOMOS je na svojim simpozijima donio brojne rezolucije i deklaracije, dok su Nacionalni komiteti ICOMOS-a za svoja područja također donijeli brojne povelje i preporuke o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Za detaljniji uvid u dokumente ICOMOS-a posjetite sljedeću adresu:
www.international.icomos.org

Selo Kotli, Istra

Kako^{3.} pokrenuti akciju?

Želimo li izvesti učinkovitu akciju usmjerenu na očuvanje kulturnih dobara morat ćemo dosta truda i vremena uložiti u njezinu pripremu, odnosno planiranje. Planiranje će zahtijevati da utvrdimo jasne ciljeve koje želimo postići, okupimo sve zainteresirane sudionike, skupine i organizacije koje će sudjelovati u ostvarenju plana. Bit će to faza u kojoj ćemo sagledavati i upoznavati brojne informacije, te prepoznavati interese raznih subjekata koji će ih poticati na uključivanje u akciju.

Proces upravljanja
očuvanjem kulturnog
dobra

ŠTO JE VAŽNO?

UTVRDITI VRIJEDNOSTI
KULTURNOG DOBRA

UOČITI KLJUČNE
PROBLEME UPRAVLJANJA

UTVRDITE POLITIKU /
CILJEVE OČUVANJA

UTVRDITE POSTUPAK
OČUVANJA

INFORMACIJE I INTERESI

TKO JE ZAINTERESIRAN
ZA KULTURNO DOBRO?

KOJE INFORMACIJE
SU POTREBNE?

PRATITE REZULTATE

PRIKUPLJAJTE INFORMACIJE

PREISPITAJTE PLAN

UTVRDITE I PROVEDITE
PLAN OČUVANJA

UTVRDITE ODGOVORNE
ZA ODLUKE I AKTIVNOSTI

Planirajte akciju

Planiranje akcije očuvanja kulturnog dobra traži da nađemo odgovore na sljedeća pitanja:

- koji su vaši ciljevi?
- tko je zainteresiran za ostvarenje tih ciljeva ili očuvanje kulturnog dobra?
- kakav je plan akcije?

Pokušajmo pojasniti kako doći do odgovora. Vaši će odgovori na postavljene pitanja, dakako, ovisiti o nekoliko važnih činjenica, a te su:

- tko je pokretač akcije: pojedinac, skupina, udruga građana, institucija ili organizacija specijalizirana za očuvanje kulturnih dobara, lokalna vlast ili pak neki drugi subjekt,
- resursi koji vam stoje na raspolaganju, kao što su npr. vrijeme, oprema, znanja i vještine, sredstva i fondovi itd.,
- područje vašeg interesa: točno određeno kulturno dobro, skupina kulturnih dobara, vrsta kulturnih dobara ili pak kulturna baština u cijelini,
- s koliko znanja i iskustva raspolazete a koja su stečena u vezi sa zaštitom i očuvanjem kulturnih dobara.

Sljedeće pitanje bit će: Što želite poduzeti?

Već u ovoj fazi predlažemo vam savjetovanje sa stručnjacima za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara, kako ne biste gubili vrijeme i energiju za cilj koji neće pridonijeti očuvanju kulturnog dobra ili je aktivnost kojom bi se takav cilj trebao postići neprihvataljiva zbog očuvanja kulturnog dobra.

Pri utvrđivanju cilja ili ciljeva koje želimo postići svakako je dobro potražiti savjet nadležne konzervatorske službe, ali i provjeriti kako se zacrtani cilj uklapa u rješenja koja su već utvrđena u postojećim i važećim dokumentima. Tako, ukoliko se radi o građevini - kulturnom dobru, valja provjeriti kakav režim zaštite je utvrđen u konzervatorskoj dokumentaciji, te isto tako provjeriti uvjete koji su utvrđeni u odgovarajućem prostorno-planskom dokumentu. Provjeravanje prikladnosti i održivosti zacrtanih ciljeva zahtjeva to veći broj stručnih savjeta što ostvarenje zacrtanog cilja zahtjeva složenije aktivnosti koje mogu prouzročiti promjene na kulturnom dobru.

Ovdje vas podsjećamo na članak 62. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara koji propisuje da "radnje koje bi mogle prouzročiti promjene na kulturnom dobru, odnosno koje bi mogle narušiti cjelovitost kulturnoga dobra, mogu se poduzimati uz prethodno odobrenje" nadležne konzervatorske službe. Pod radnjama Žakon smatra osobito: "konzerviranje, restauriranje, premještanje kulturnoga dobra i drugi slični radovi, rad industrijskih i drugih postrojenja i radilišta, kao i rekonstrukcija, sanacija i adaptacija kulturnoga dobra i građenje na području na kojem se nalazi kulturno dobro." Prethodno odobrenje nadležne konzervatorske službe potrebno je i za gradnju na području zaštićene kulturno-povijesne cjeline.

■ Postavite jasne ciljeve

Prije svake organizirane ili osmišljene ljudske aktivnosti potrebno je postaviti cilj ili ciljeve zbog kojih konkretnе aktivnosti poduzimamo. Aktivnosti na očuvanju kulturnog dobra, zbog značaja i vrijednosti samih dobara zahtijevaju ne samo jasno utvrđivanje ciljeva već i preispitivanje provedivosti postavljenih ciljeva, jer isti mogu biti u suprotnosti s očuvanjem tih dobara.

Prvo pitanje stoga na koje morate naći odgovor s razložnim objašnjenjem glasi: Zašto želite poduzeti aktivnost na očuvanju kulturnog dobra?

Prepostavimo da su vaši ciljevi dobili barem načelnu suglasnost nadležne konzervatorske službe koja je uvažila odgovore i objašnjenja na početna dva pitanja koja smo vam postavili, te stoga krenimo dalje.

■ Okupite zainteresirane

Kad imate zacrtani cilj ili ciljeve koje želite postići akcijom na očuvanju kulturnog dobra analizirajte okruženje. Pripada li izabranu kulturno dobro

istom okruženju bit će vam još lakše prepoznati subjekte koji bi mogli biti zainteresirani za aktivno sudjelovanje ili za podršku toj akciji. Zainteresirani mogu biti:

- spremni da vam pomognu u ostvarenju vaših ciljeva,
- spremni da vam pruže informacije o kulturnom dobru ili neke druge koje su vam potrebne,
- oni koje ste dužni pitati za savjet ili suglasnost,
- oni koji su odgovorni za stanje ili očuvanje kulturnog dobra.

Što prije prepoznate zainteresirane i uključite ih u vaše aktivnosti, to ćete ostvariti veću i značajniju podršku koja će zasigurno biti od značaja kada uđete u fazu provedbe vašeg plana. Pri uključivanju zainteresiranih držite se sljedećih pravila:

- obavezno uključite osobe bez kojih je akcija neprovodiva, kao što su npr. vlasnici kulturnog dobra, predstavnici nadležne konzervatorske službe,
- svaki pojedinac, skupina ili udružba može pridonijeti ostvarenju vaših ciljeva samo je stvar vaše umještosti da im to omogućite,
- ako imate široku podršku za ostvarenje vaših ciljeva, njihova realizacija doživjet će šire priznanje zajednice, a time će i vaše zasluge biti veće.

Tko bi sve mogao biti zainteresiran za vašu aktivnost na očuvanju kulturnog dobra? Provjerite zainteresiranost:

- vlasnika, odnosno korisnika kulturnog dobra,
- nadležne konzervatorske službe,
- predstavnika lokalne vlasti, a među njima osobito: izabranih dužnosnika, čelnika i savjetnika u upravnim tijelima, članova stručno-savjetodavnih tijela koje imaju nadležnosti u očuvanju kulturnih dobara,
- udruženja građana usmjerenih na očuvanje kulturne baštine, prijatelja starina, klubova kao što su: Rotary, Lions i sl., kao i udružuga čije

aktivnosti vam mogu pomoći u realizaciji vašeg djelovanja kao što su npr. sportske udruge i klubovi (planinari, ronjoci itd.) ili udruge za očuvanje okoliša i druge,

- službe nadležne za opskrbu kulturnog dobra ili tog područja energijom, vodom, kao i druge komunalne službe ukoliko se radi o nepokretnom kulturnom dobru,
- ustanova čija djelatnost je vezana za očuvanje kulturnih dobara, muzejsku, galerijsku, arhivsku ili drugu kulturnu djelatnost,
- škola, fakulteta i znanstvenih ustanova koji se bave projektima očuvanja kulturnih dobara,
- drugih udruženja, organizacija i pojedinaca, kako u zemlji tako i iz inozemstva, te onih koji djeluju na međunarodnoj razini kao što su: UNESCO, ICOM, ICOMOS, Vijeće Europe itd., te
- gospodarskih subjekata koji su spremni zbog svojih poslovnih interesa sudjelovati u aktivnostima na očuvanju kulturnih dobara.

Utvrđite plan akcije

Izrada plana akcije pomoći će u određivanju smjera djelovanja, te će za svaki od tih smjerova djelovanja biti potrebno razraditi detalje na koji način će se postići ostvarenje zacrtanih ciljeva. Plan akcije mora predvidjeti na koji način će se osigurati potrebna sredstva za njegovu provedbu, te će moći nositelju akcije pomoći pri traženju sredstava.

Plan akcije očuvanja kulturnog dobra u pravilu sadržava:

- cilj ili ciljeve akcije - treba utvrditi što jasnije,
- mogućnosti i ograničenja u djelovanju - treba realno procijeniti, koje mogućnosti možemo iskazati kao npr. osigurano sudjelovanje odgovarajućih stručnjaka, ostvarenje suradnje, osigurana potrebna sredstva, motiviranost itd., dok se kao ograničenja mogu pojaviti npr. nedostatak potrebnih sredstava, stručnjaka, vremena ili drugih potrebnih resursa,

- **strategije za postizanje ciljeva** - utvrđuju se na način kako bi se zacrtani ciljevi ostvarili na što racionalniji i učinkovitiji način, pri čemu treba uvažiti one strategije kojima se ne ugrožava kulturno dobro i njegovo očuvanje,
- **planirane aktivnosti** - za svaku od utvrđenih strategija potrebno je utvrditi aktivnosti koje one uključuju kao što su: prikupljanje potrebnih sredstava, objavljivanje informacija o planiranim aktivnostima itd.,
- **prioritete** - među utvrđenim aktivnostima i strategijama, a koje možemo odrediti uz pomoć sljedećih pitanja: Koliko nam je vremena preostalo za provedbu planiranog ili koliko je neka aktivnost hitna? Koja aktivnost će nam proširiti ili ojačati podršku projektu? Koji resursi su nam na raspolaganju? itd.,
- **ljudske resurse** kojima će planirana akcija biti provedena, kao i odgovornosti izvršitelja - pri tome odgovorite na sljedeća pitanja: Koje zadaće treba izvršiti? Koja znanja i vještine su potrebne za njihovo izvršenje? Tko će biti odgovoran za izvršenje tih zadaća? Tko će donositi odluke? Tko će nadzirati izvršenje zadaća?,
- **subjekti** koji podržavaju provedbu plana - treba navesti u planu i definirati način na koji će pružiti podršku njegovoj realizaciji. Tako ti subjekti postaju suradnici i partneri koji upravo po toj osnovi trebaju biti stalno informirani o tijeku projekta, rezultatima koji su postignuti kao i o problemima koje valja riješiti da bi se projekt mogao nesmetano realizirati,
- **način osiguravanja potrebnih sredstava** - često je najupitniji dio plana, jer se rijetko akcija započinje i planira sa potpuno osiguranim sredstvima, te planovi najčešće sadrže procjene potrebitih sredstava i mogućih izvora i načina na koji će se prikupiti,
- **terminski raspored aktivnosti** - mora odgovoriti kojim redoslijedom i u kojem vremenskom okviru će planirane aktivnosti biti provedene,
- **način i rokovi za preispitivanje plana** - također su neizostavna sastavnica dobrog planiranja jer si njome unaprijed zadajemo zadaću da ćemo na temelju novih informacija i možda izmijenjenih okolnosti preispitati planirano i prilagoditi plan novonastaloj situaciji, a prvo preispitivanje planiranih aktivnosti valjalo bi predvidjeti nakon što

utvrdimo vrijednosti kulturnog dobra, a prije negoli smo bilo koju planiranu aktivnost započeli.

Sadržaj plana i sve navedene sastavnice trebale bi nam omogućiti da na temelju plana možemo prikupljati potrebna sredstva za što će često putem potrebno uobličiti odgovarajući zahtjev, zamolbu ili pak ispuniti odgovarajuće obrasce prijave. Promotrimo koje su nam informacije potrebne da bismo mogli uobličiti takav zahtjev za finansijsku potporu našem projektu očuvanja kulturnog dobra. Zahtjev će u pravilu činiti dvije skupine informacija, a to je opis projekta i proračun projekta.

Opis projekta trebao bi sadržavati:

- ciljeve koje želite projektom ostvariti,
- strategije kojima ćete ostvariti ciljeve,
- informacije o kulturnom dobru na koji se projekt odnosi,
- informacije o sudionicima u realizaciji projekta,
- informacije o osobama koje podupiru projekt,
- vremenski okvir za provedbu projekta,
- mjerila za ocjenu uspješnosti projekta.

Proračun projekta trebao bi sadržavati pregled:

- očekivanih troškova u realizaciji projekta iskazanih po vrstama i očekivanom iznosu,
- osiguranih sredstava iskazanih po izvorima i iznosu, te
- iznos sredstava koji se traži od osobe kojoj se zahtjev podnosi.

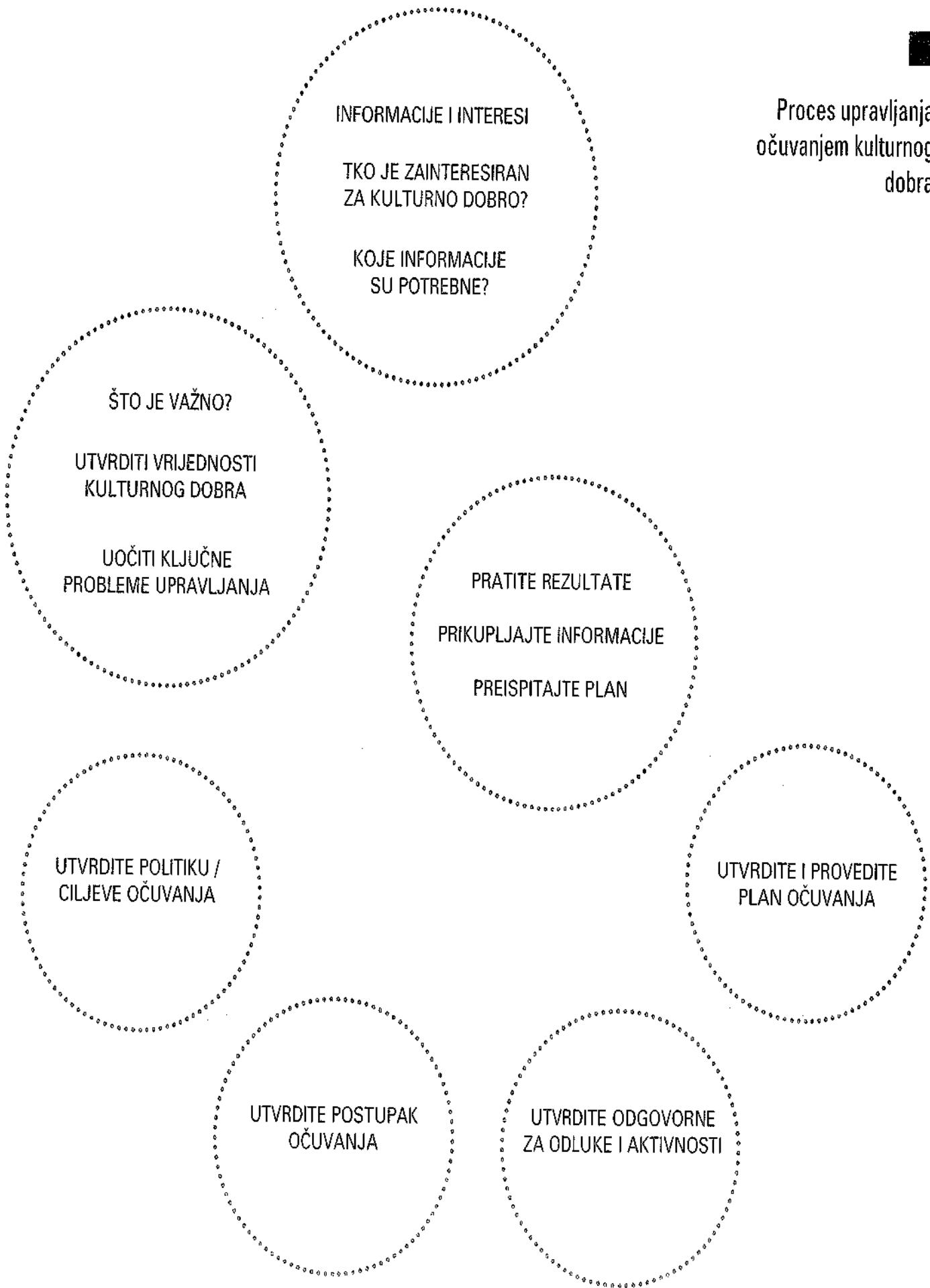

Split, Peristil

Utvrdite^{4.} vrijednosti kulturnog dобра

Ključno polazište zaštite i očuvanja kulturnih dobara jest spoznaja o spomeničkim vrijednostima koje nam valja čuvati kod svakog kulturnog dobra. Spomeničke vrijednosti razlog su zbog kojeg je neko dobro dobilo status kulturnog dobra, te stoga upravo te vrijednosti određuju način upotrebe, održavanja ili pak svake druge aktivnosti vezane za zaštićeno dobro.

Proces upravljanja
očuvanjem kulturnog
dobra

Vrijednosti kulturnog dobra

Spomeničke vrijednosti zbog kojih se nekom dobru dodjeljuje status kulturnog dobra utvrđuje prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara nadležno ministarstvo, a na temelju vrednovanja koje provode tijela i stručnjaci konzervatorske službe. Stoga da bismo se upoznali s vrijednostima kulturnog dobra u čije očuvanje se želimo uključiti najbrži i najučinkovitiji put je uspostaviti suradnju s nadležnom konzervatorskom službom. Naime, upravo nadležna konzervatorska služba raspolaže ne samo informacijama o kulturnom dobru već i dokumentacijom koja će nam u najvećem broju slučajeva biti od presudne pomoći. Ujedno je nepotrebno da istražujemo istraženo i dokumentiramo ono što su prije nas već drugi učinili. Drugi važan razlog koji nas vodi prema suradnji s nadležnom konzervatorskom službom je stručna pomoć koju nam mogu pružiti usmjeravajući nas kako možemo pridonijeti očuvanju kulturnog dobra za koje smo iskazali interes. Pri tome moramo biti spremni prihvati informacije i stručna saznanja o spomeničkim vrijednostima kulturnog dobra, te biti svjesni značaja tih informacija za projekt koji želimo pokrenuti, odnosno provesti. Stoga u ovim koracima budite znatiželjni i pitajte stručnjake, savjetujte se, prikupljajte informacije pažljivo ih proučavajući kako bi upravo na temelju njih mogli nastaviti planiranje svojih aktivnosti. Nastanu li u ovoj fazi sporovi s nadležnom konzervatorskom službom nastojte iznaci zajedničko rješenje, jer će u protivnom vaš projekt imati vrlo male šanse da bude i ostvaren.

Bernard M. Feilden u "Uvodu u konzerviranje kulturnog nasljeđa" vrijednosti kulturnog dobra svrstava u tri grupe vrijednosti i to:

- Kulturne vrijednosti čije sastavnice mogu biti dokumentarna, povijesna, arheološka i starosna, te estetska vrijednost, a kod nepokretnih kulturnih dobara i arhitektonska, ekološka, kao i vrijednost u slici grada ili krajolika.
- Upotrebljene vrijednosti čije sastavnice mogu biti namjenska (funkcionalna), gospodarska (ekonomski), društvena i politička vrijednost.
- Emotivne vrijednosti koje čine: čuđenje i radoznalost, identitet i kontinuitet.

■ Spoznajte vrijednosti kulturnog dobra

Dobro upoznati kulturno dobro s čijim se očuvanjem želimo baviti možemo smatrati uvjetom bez kojeg se ne može ni zamisliti uspješna akcija na očuvanju kulturnog dobra. Stoga se što prije dobro informirajte o kulturnom dobru kako bi time otvorili mogućnost spoznavanja i njegovih vrijednosti. Vrijednosti kulturnog dobra najčešće i najbrže ćete spoznati ukoliko organizirate razmjenu informacija sa stručnjacima koji se profesionalno bave izučavanjem i očuvanjem kulturnih dobara. Među njima najčešće će to biti: povjesničari, povjesničari umjetnosti, arheolozi, etnolozi, restauratori i konzervatori, arhitekti, sociolozi, antropolozi, arhivisti, kao i mnogi drugi stručnjaci koji se profesionalno bave baštinom.

Spoznavanje vrijednosti kulturnog dobra nije trenutak koji će nam izmjeriti količinu vrijednosti nekog dobra i koja će se moći izraziti u nekoj jedinici mjeri. Spoznavanje vrijednosti kulturnog dobra je proces čiji tijek zavisi od stručnjaka koji u tom procesu sudjeluju, te koji koristeći se stečenim znanjima i iskustvom izražavaju svoj stručni sud o vrijednosti kulturnog dobra. Pri tome valja uvažiti elementarnu istinu da će se vrednovanja pojedinih stručnjaka razlikovati, kao i da će vrednovanje istih stručnjaka provedeno u različito vrijeme doživjeti promjene ili dopune.

Već smo uočili da razmatramo vrijednosti kulturnog dobra, dakle ne jednu vrijednost već najčešće više vrsta vrijednosti koje kulturno dobro posjeduje, čak možemo govoriti o vrijednostima koje su bitno različite po vrsti i načinu njihova vrednovanja, a da taj splet različitih vrijednosti u nekoj sinergiji daje tu posebnost i vrijednost kulturnom dobru.

Da biste spoznali vrijednosti kulturnog dobra predlažemo vam da to učinite u sljedećim koracima:

1. Opišite kulturno dobro - koristeći informacije o kulturnom dobru s kojima raspolažete.
2. Procijenite vrijednosti kulturnog dobra - ova procjena može se utemeljiti odgovorima na pitanje: zašto je konkretno kulturno dobro važno? Pri odgovoru valja sagledati društvenu, estetsku, umjetničku,

povijesnu, znanstvenu i drugu važnost kulturnog dobra. Time ćemo uočiti vrijednosti kulturnog dobra, a svoju procjenu uvijek možemo provjeriti u savjetovanju sa stručnjacima.

3. Utvrdite koje vam informacije nedostaju - jer je prava rijetkost da raspolažete uvijek sa svim relevantnim informacijama, te treba uočiti koje nam informacije nedostaju da bismo ih pribavili na odgovarajući način.
4. Ako smatrate potrebnim osigurajte usporednu procjenu - naime, neki stavovi i procjene vrijednosti ne moraju se podudarati, čak je ponekad moguće da se bitno razlikuju. Upravo u takvim slučajevima može postojati potreba da se provede još jedno usporedno vrednovanje kulturnog dobra koje će biti povjerenio stručnjacima koje do tada nismo savjetovali, a koji po svom stručnom znanju i iskustvu mogu pomoći u razrešenju dvojbi koje imamo.
5. Napišite izjavu o vrijednosti, odnosno važnosti kulturnog dobra - to je zadnji korak u kojem u jednom tekstu imamo zadaču sjediniti sve informacije koje smo u prethodnim koracima spoznali, a odnose se na vrijednosti kulturnog dobra. Tako ćete na jednom mjestu sažeti sve relevantne informacije koje na najbolji način opisuju vrijednosti kulturnog dobra koje moramo očuvati.

Napomene za pisanje izjave o vrijednosti (važnosti) kulturnog dobra

- izjava mora biti sažeta, jasna uz obuhvaćanje svih važnih sastavnica kulturnog dobra koje predstavljaju njegove vrijednosti,
- tekst izjave mora biti odgovor na pitanje: zašto je to kulturno dobro vrijedno?
- u skretanju pozornosti na vrijednost valja napomenuti kriterije koji su primjenjeni u vrednovanju,
- u izjavi treba navesti eventualni nedostatak određenih informacija što se odražilo na vrednovanje kulturnog dobra,
- uz izjavu priložite studije, izjave ili druge dokumente iz kojih proizlaze stavovi uključeni u tekst izjave,
- naznačite stručnjake koji su verificirali ili osporavali provedena vrednovanja.

■ Istraživanje kulturnog dobra

U cilju stvaranja uvjeta za zaštitu i očuvanje kulturnoga dobra, poduzimaju se u vezi s tim istraživanja kulturnoga dobra. Istraživanja kulturnoga dobra mogu obavljati pravne i fizičke osobe ako ispunjavaju posebne uvjete propisane Zakonom i imaju odobrenje nadležne konzervatorske službe. Stoga će nadležna konzervatorska služba obustaviti svaku radnju na kulturnom dobru i u neposrednoj blizini nepokretnoga kulturnog dobra, ako bi se time onemogućilo daljnje istraživanje kulturnoga dobra, a time i mogućnost određivanja sustava mjera njegove zaštite.

Kada su u pitanju arheološka iskapanja i istraživanja, ona se mogu obavljati samo na temelju odobrenja koje daje nadležna konzervatorska služba. Odobrenje za arheološka istraživanja može se izdati samo pravnim i fizičkim osobama koje ispunjavaju uvjete stručne osposobljenosti za obavljanje takvih radova, te ako su osigurana potrebna materijalna i tehnička sredstva za obavljanje radova, konzerviranje nalaza, uređenje i predstavljanje nalazišta i nalaza. Odobrenjem se određuje područje na kojem se mogu izvoditi radovi, opseg i vrsta radova, uvjeti pod kojima se mogu izvoditi, kao i rok za izvođenje radova, mjesto pohrane pokretnog arheološkog materijala i rok u kojem se nadležnoj konzervatorskoj službi treba obvezno podnijeti izvještaj o izvršenim radovima. O mjestu pohrane arheoloških nalaza odlučuje Ministarstvo kulture na prijedlog Hrvatskog vijeća za kulturna dobra i Hrvatskog mujejskog vijeća.

■ Prikupljanje informacija o kulturnom dobru

U pripremi vašeg projekta vi ćete na izjestan način također istraživati kulturno dobro čijem očuvanju želite pridonijeti. Pri tome to najčešće neće biti stručna i znanstvena istraživanja, za koje je nužno imati visoku razinu stručne osposobljenosti, već će se vaša istraživanja najvećim dijelom baviti prikupljanjem informacija o kulturnom dobru iz različitih izvora.

Prikupljanje informacija o kulturnom dobru bit će tako prvi korak u proučavanju kulturnog dobra koji će vam pomoći da proširite svoje spoznaje i poboljšate vaše razumijevanje vrijednosti kulturnog dobra.

Informacije o kulturnom dobru sadržane su u arhivima brojnih institucija i pojedinaca koji se njima bave, te se nalaze u raznim vrstama dokumenata pohranjene na različitim medijima i na različite načine. Postavlja se onda samo po sebi pitanje, a gdje započeti prikupljanje informacija i kako biti siguran da smo najvažnije informacije prikupili i da naše istraživanje možemo zaključiti.

Na pitanje gdje započeti sa prikupljanjem informacija o kulturnom dobru dosta je lako odgovoriti. Predlažemo vam da započnete uvidom u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske (u dalnjem tekstu: Registar).

Registar je javna knjiga koju vodi Ministarstvo kulture a u koju se upisuju sva kulturna dobra koja se nalaze u Republici Hrvatskoj. Registar se sastoji od tri liste i to: Liste zaštićenih kulturnih dobara, Liste kulturnih dobara nacionalnog značenja i Liste preventivno zaštićenih dobara. Upisi u Registar, promjene i brisanje iz njega objavljaju se u "Narodnim novinama".

Radi li se o kulturnom dobru, tada ćete ga pronaći upisanog na jednu od Lista u Registru, a to će vam omogućiti i uvid u rješenje temeljem kojeg je upis izvršen. Uvidom u rješenje dobit ćete temeljne informacije o kulturnom dobru, kao i informacije o spomeničkim vrijednostima dobra, te o drugim spoznajama o dobru koje su bile odlučne za njegovu zaštitu.

Već smo vas poučili da nadležna konzervatorska služba raspolaže i sa odgovarajućom dokumentacijom o kulturnom dobru te bi uvid u tu dokumentaciju mogao biti vaš drugi korak u prikupljanju informacija. Ova dva prva koraka vašeg "istraživanja" osim što će vas suočiti s temeljnim informacijama o kulturnom dobru pokazat će vam i gdje da nastavite potragu. Naime, ti će dokumenti biti utemeljeni ili će u svom sadržaju spominjati neke druge dokumente i tako ćete motivirani vašom radoznalošću krenuti u potragu za novim informacijama. Vaša radoznalost i želja za spoznajom ponekad će vas odvesti u razne institucije i organizacije, te će vas dovesti u kontakt s brojnim stručnjacima i osobama koje su na različite načine sudjelovale u aktivnostima oko zaštite ili očuvanja nekog kulturnog dobra. Ovaj posao ponekad će se činiti naporan i uzaludan, pretražit ćete arhivu neke ustanove i nećete pronaći niti jednu informaciju o vašem kulturnom dobru, a da ste za tu pretragu utrošili zaista puno vremena. Ali ni to nije

bilo uzaludno, jer ste pri tome saznali da ta ustanova nema dokumenata niti informacija o tom kulturnom dobru. A i to može biti važan podatak, koji npr. podupire vaš projekt usmjeren na dokumentiranje kulturnog dobra.

Vaše istraživanje informacija o kulturnom dobru može biti vaš doživotni posao, jer zaista on nema kraja, te stoga valja racionalno ocijeniti kada smo došli u fazu da raspolažemo dostatnim informacijama da bismo na temelju njih mogli planirati svoje aktivnosti na očuvanju kulturnog dobra. Za ovu odluku teško je dati univerzalni savjet, te bi stoga u svakom pojedinom slučaju bilo mudro posavjetovati se sa stručnjacima koji se već dulje vrijeme bave istraživanjima tog kulturnog dobra te nam iskustveno mogu pomoći u donošenju ove odluke. Međutim, i kada donešemo odluku da raspolažemo dostatnim informacijama o kulturnom dobru i da bismo mogli nastaviti naše aktivnosti na projektu moramo ostati otvorenih očiju i ušiju jer sve dok se bavimo kulturnim dobrom uvijek postoji mogućnost da nešto novo spoznamo i da ta spoznaja bitno utječe na naše planove.

Prikupljene informacije o kulturnom dobru, kao i one koje su vam nužne za realizaciju projekta organizirajte u dokumentaciju koja će vam na pregleđan i lako dostupan način biti trajno korisna.

Dokumentiranje kulturnog dobra

Nadležna konzervatorska služba obvezana je Zakonom da izrađuje dokumentaciju o kulturnim dobrima a u cilju osiguravanja njihove zaštite i očuvanja. Nužnu razinu dokumentacije i dokumentacijske standarde za pojedine vrste kulturnih dobara, te uvjete, način i postupak za čuvanje i korištenje dokumentacije o kulturnim dobrima propisuje Ministarstvo kulture.

Dokumentacija o kulturnom dobru, koja se nalazi u posjedu nadležne konzervatorske službe može se dati na korištenje u službene svrhe, za znanstveno istraživanje i u publicističke svrhe, kao i za potrebe nastave i izlaganja, te u druge opravdane svrhe. Na korištenje se u načelu daju samo snimci dokumentacije koji se izrađuju na trošak tražitelja, dok se izvorna dokumentacija u pravilu ne može давati na korištenje osobama izvan konzervatorske službe. Odobrenje za korištenje dokumentacije o kulturnim

dobrima daje nadležna konzervatorska služba kod koje se dokumentacija i nalazi, dok je za posudbu izvorne dokumentacije potrebno pribaviti odobrenje ministra kulture.

■ Mape i planovi

Kada je predmet našeg interesa nepokretno kulturno dobro, mape i planovi predstavljaju najčešće nezaobilaznu vrstu dokumentacije koju valja pročitati. Katastarske mape ili planovi ukazat će na katastarske čestice koje su uključene u nepokretno kulturno dobro koje želimo očuvati. U prostornim planovima također možemo naći važne informacije i to ne samo o konkretnom nepokretnom kulturnom dobru, već i o njegovu okruženju. O okruženju kulturnog dobra prostorni planovi otkrit će nam ne samo informacije o postojećem stanju već i o mogućim smjerovima promjena u prostoru. Tako ćemo iz prostornog plana npr. vidjeti da se planira izgradnja nove ceste nakon čega će se do kulturnog dobra o kojem mi skrbimo lakše i brže dolaziti što u budućnosti može biti od utjecaja na posjećenost toga dobra.

Mape i planovi najčešće su dio službenih javnih evidencija, te se od nadležnih službi za njihovu izradu ili čuvanje uz odgovarajuće uvjete može doći do njihovih preslika.

■ Fotografija i video

Fotografija i film dobro su poznati kao način dokumentacije. I fotografija i film mogu nam pomoći da ostvarimo dokumentaciju koja može zorno i detaljno konstatirati stanje kulturnog dobra kao i promjene stanja koje nastaju tijekom vremena. Upravo zbog te mogućnosti izgrađeno je pravilo po kojem se detaljno fotodokumentira stanje prije poduzimanja aktivnosti, u fazama kako se poduzimaju aktivnosti i nakon što su aktivnosti na kulturnom dobru završene. Tako se dobiva dokumentacija o slijedu i njome svjedoče promjene koje su nastale na kulturnom dobru. Međutim, da bi fotografija ili film zaista i postali kvalitetnom dokumentacijom moraju biti učinjeni po pravilima struke uz ispunjavanje odgovarajućih kriterija. Naime, snimajući kulturno dobro u želji da dokumentiramo njegovo stanje

ili radove koji se na njemu izvode moramo svu našu pažnju i usmjeriti na taj cilj. Tako fotografija snimljena za vrijeme našeg posjeta kulturnom dobru na kojoj se nalaze i nama drage osobe neće vjerojatno moći poslužiti za neku ozbiljniju namjenu izuzev što će biti rado viđena u našem fotoalbumu.

■ Knjige, članci, izvještaji i drugi zapisi

Knjige, članci, izvještaji mogu biti vrlo korisni izvori informacija i nezamjenjiva dokumentacija koja svjedoči o kulturnom dobru i to bilo o vremenu u kojem je nastalo ili o vremenu i zbivanjima u kojima se očuvalo. Ovu vrstu dokumentacije najlakše ćete pronaći posjetom javnim knjižnicama, arhivima i knjižnicama institucija i organizacija, kao i pretraživajući baze podataka uz pomoć računala.

■ Arhivi i zbirke dokumenata

Arhivi i zbirke dokumenata mogu sadržavati brojne informacije o kulturnom dobru. Tijela državne administracije, kao i tijela lokalne vlasti dokumentaciju o svom radu pohranjuju u arhive koje čuvaju sami ili ih predaju specijaliziranim ustanovama na daljnje čuvanje i obradu. Pretraživanje takvih arhiva može biti mukotrpan posao koji zahtijeva puno vremena. Isto tako pretraživanje arhivske građe je stručan posao zbog čega se ova vrsta istraživanja najčešće povjerava za to osposobljenim osobama.

■ Konzervatorske studije

Konzervatorske studije najčešće su izvještaji o rezultatima istraživanja kulturnog dobra načinjeni od strane konzervatora koji su sama istraživanja poduzimali. Konzervatorska studija u pravilu sjedinjava informacije o saznanjima do provedbe istraživanja, kao i rezultate samog istraživanja. Nerijetko konzervatorska studija preispituje mogućnosti različitih konceptova očuvanja i ocjenjuje kojim se pristupom na bolji način čuvaju prvotno spomeničke vrijednosti, a potom i druge vrijednosti kulturnog dobra.

Konzervatorska studija uz utvrđivanje svih vrijednosti kulturnog dobra u pravilu nudi odgovor kako te vrijednosti očuvati, a osobito kako očuvati spomeničku vrijednost. Pri tome često puta sugerira mјere zaštite koje valja poduzimati te ponekad utvrđuje sustave mјera potrebne za očuvanje kulturnog dobra.

Dokumentiranje znanja zajednice

Znanje zajednice o kulturnom dobru vrlo često nije zapisano i nećemo ga naći u klasičnim izvorima. Informacije koje sadrži znanje zajednice možda nam i neće biti potrebno za kulturno dobro o kojem postoji brojni zapisi i informacije, ali kada to izostane tada će nam postati dragocjeno. Kako prikupiti znanje o kulturnom dobru koje postoji u nekoj zajednici? Uzmimo na primjer da želimo sakupiti informacije o paškoj čipki. Nakon pretrage brojnih pisanih zapisa, bilo bi dragocjeno otići na otok Pag i pronaći staru nonu (baku) koja još uvijek vješto stvara pašku čipku, popričati s njom te možda čak i naučiti od nje kako se paška čipka radi.

Kako prikupiti znanje zajednice? Prvo treba pronaći osobe koje to znanje imaju te koje su voljne da vam ga usmenom predajom prenesu i tako obogaťate vašu spoznaju. Nakon što ste otkrili osobe koje raspolažu znanjem o kulturnom dobru ostaju vam na izbor svega dvije mogućnosti kako to znanje i prikupiti. Prva mogućnost je razgovor sa svakom osobom pojedinačno kako biste imali prigodu istražiti znanje te osobe zaista detaljno. Druga mogućnost leži u organizirajući radionicu na koju ćete pozvati sve osobe za koje ste utvrdili da raspolažu znanjima te ih izravno u radionici potaći da iznesu informacije s kojima raspolažu.

Restauratorska radionica HRZ-a, Lumbreg

Zaštita i^{5.} očuvanje kulturnog dobra

Zaštita i očuvanje kulturnog dobra zahtjeva utvrđivanje plana očuvanja kulturnog dobra. O značenju i složenosti plana ili planova očuvanja govorit ćeemo u odjeljku koji slijedi uz poseban osvrt na proces utvrđivanja plana očuvanja kulturnog dobra.

Proces upravljanja
očuvanjem kulturnog
dobra

INFORMACIJE I INTERESI

TKO JE ZAINTERESIRAN
ZA KULTURNO DOBRO?

KOJE INFORMACIJE
SU POTREBNE?

ŠTO JE VAŽNO?

UTVRDITI VRIJEDNOSTI
KULTURNOG DOBRA

UOČITI KLJUČNE
PROBLEME UPRAVLJANJA

PRATITE REZULTATE

PRIKUPLJAJTE INFORMACIJE

PREISPITAJTE PLAN

UTVRDITE POLITIKU /
CILJEVE OČUVANJA

UTVRDITE I PROVEDITE
PLAN OČUVANJA

UTVRDITE POSTUPAK
OČUVANJA

UTVRDITE ODGOVORNE
ZA ODLUKE I AKTIVNOSTI

Načela očuvanja kulturnog dobra

Svatko tko se želi uključiti u aktivnosti na očuvanju kulturnih dobara trebao bi imati na umu načela kojih se valja pridržavati u tom procesu. Upravo stoga dobro ih proučite i zapamtite. Svaki puta kada se nadete u dvojbi postupate li sukladno ovim načelima ponovo ih razmotrite i posavjetujte se sa stručnjacima iz konzervatorske službe, tako ćeće biti sigurni da ćeće u konačnici pridonijeti očuvanju kulturnog dobra.

- Cilj očuvanja je zadržati vrijednosti kulturnog dobra.
- Očuvanje se bazira na poštivanju svih vrijednosti kulturnog dobra.
- Očuvanje mora osigurati sigurnost, održavanje i budućnost kulturnog dobra.
- Očuvanje će uključivati najmanju moguću mjeru radova na kulturnom dobru po načelu: učini toliko koliko je nužno, a najmanje od mogućeg.
- Očuvanje kulturnog dobra treba provoditi uz sve znanje i iskustvo koje može pridonijeti očuvanju vrijednosti toga dobra.
- Očuvanje kulturnog dobra ovisi o stalnom bilježenju svih odluka i promjena na kulturnom dobru.
- Očuvanje kulturnog dobra postiže se kada bitni elementi dobra nisu uklonjeni ili uništeni, izuzev u posebnim okolnostima.

Plan očuvanja kulturnog dobra

Plan očuvanja kulturnog dobra najčešće sadrži:

- opis kulturnog dobra;
- izjavu o važnosti/vrijednosti kulturnog dobra;
- osvrт na stanje kulturnog dobra, stvarne mogućnosti upravljanja;
- opasnosti koje ugrožavaju vrijednosti kulturnog dobra;
- načela očuvanja na kojima se plan očuvanja kulturnog dobra zasniva;
- politiku očuvanja kojom će se ostvariti postavljeni ciljevi;

- proces očuvanja kulturnog dobra;
- strategije kojima će se ostvariti postavljeni ciljevi s vremenskim rasporedom aktivnosti i popisom troškova;
- popis odgovornih osoba za provedbu plana;
- način ažuriranja plana i praćenja njegove provedbe;
- postupak i rokovi u kojem će se provesti preispitivanje i dorada plana.

■ Izrada plana očuvanja

Proces izrade plana očuvanja već je prikazan grafičkim prikazom pod nazivom "Proces upravljanja očuvanjem kulturnog dobra" i sastoji se od sljedećih koraka:

- utvrdite tko je zainteresiran i koje informacije su nam potrebne,
- utvrdite važnosti/vrijednosti kulturnog dobra i stvarne mogućnosti upravljanja,
- utvrdite politiku očuvanja, odnosno ciljeve koje želimo postići,
- utvrdite proces očuvanja kulturnog dobra,
- utvrdite odgovorne osobe za planirane aktivnosti,
- oblikujte plan očuvanja i u njemu predvidite kako ćeće pratiti njegovo ostvarenje, te način i rokove za preispitivanje plana.

■ Utvrđivanje politike očuvanja

Kao dio plana očuvanja potrebno je utvrditi politiku očuvanja kulturnog dobra, koja će nadalje biti smjernica za buduće upravitelje kulturnog dobra. Politika očuvanja mora se utemeljiti na svim raspoloživim saznanjima o kulturnom dobru, njegovoj vrijednosti, osobito spomeničkoj vrijednosti s ciljem očuvanja tih vrijednosti. Politika očuvanja mora biti istovremeno utemeljena na stvarnim mogućnostima djelovanja kako bi bila objektivno provediva.

Politika očuvanja jest izjava koja mora sadržavati:

- spomeničke vrijednosti kulturnog dobra;
- stvarne mogućnosti upravljanja kulturnim dobrom i
- način upravljanja kulturnim dobrom kojim će se postići što bolja budućnost za kulturno dobro uz očuvanje spomeničkih vrijednosti.

■ Odluka o procesu očuvanja

Sukladno utvrđenoj politici očuvanja mora se u planu očuvanja odlučiti o procesu samog očuvanja kulturnog dobra, što znači da je tom odlukom nužno utvrditi postupak i aktivnosti koje će biti provedene kako bi se ostvario postavljeni cilj očuvanja kulturnog dobra.

Tako će se proces očuvanja kulturnog dobra sastojati od jedne ili više aktivnosti kao što su: aktivnosti na održavanju, zaštiti, monitoringu i dr. Među tim aktivnostima, a zavisno od vrste kulturnog dobra mogu se pojavljivati aktivnosti kao što su: restauriranje, rekonstrukcija, obnova, adaptacija, revitalizacija itd. Podsetimo se ovdje nekih pojmove i njihova značenja prema odredbama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara:

- zaštita kulturnog dobra jest poglavito provedba mjera zaštite pravne i stručne naravi propisanih odredbama ovoga Zakona, a sukladnih pravilima konzervatorske struke.
- očuvanje kulturnoga dobra jest provedba mjera zaštite i očuvanja radi produženja trajanja spomeničkih svojstava kulturnoga dobra.
- čuvanje kulturnoga dobra je sustavno praćenje stanja kulturnoga dobra i osiguravanje njegove zaštite od svakog ugrožavanja toga dobra ili njegovih spomeničkih svojstava, kao i svake druge protupravne ili neovlaštene uporabe.
- održavanje kulturnoga dobra je sustavno praćenje stanja kulturnoga dobra te poduzimanje mera i radova nužnih za očuvanje spomeničkih svojstava, cijelovitosti i namjene kulturnoga dobra.

■ Utvrđivanje odgovornosti za planirane aktivnosti

U planu očuvanja kulturnog dobra dužni smo utvrditi koja osoba je odgovorna za provedbu pojedinih aktivnosti iz plana, kao i za provedbu plana u cjelini. Ovaj dio plana očuvanja nužan je kako bismo osigurali njegovu učinkovitu provedbu. Pri utvrđivanju odgovornih osoba valja nam обратити pažnju pri donošenju odluke o izboru takvih osoba, jer bi upravo te osobe morale biti stručno sposobljene za aktivnosti uz koje se veže njihova odgovornost.

Stoga u planu očuvanja jasno utvrdite odgovorne osobe za sve aktivnosti utvrđene planom, kao i njihovu obvezu izvještavanja o izvršenju tih aktivnosti.

■ Provedba plana očuvanja

Plan očuvanja kulturnog dobra mora biti zapisan i pretvoren u dokument s kojim se mogu upoznati sve one osobe koje sudjeluju u njegovoj provedbi, te se tako informirati ne samo o svojim zadaćama i odgovornostima, već isto tako o zadaćama i odgovornostima svih drugih koji sudjeluju u provedbi plana. Provedba plana vrlo često zahtijeva ne samo dobru informiranost svih osoba koje sudjeluju u njegovu izvršenju, već i koordinaciju brojnih aktivnosti na izvršenju plana očuvanja.

Nadziranje provedbe plana očuvanja posebno je pitanje koje ćemo također u nastavku detaljno obraditi.

Kako dobiti podršku za provedbu plana očuvanja

Provedba plana očuvanja zahtijeva najmanje dvije vrste podrške: podršku javnosti i finansijsku podršku. Prisutnost što veće podrške javnosti, kao i finansijske podrške povećat će stupanj provedivosti plana očuvanja i time omogućiti učinkovitiju zaštitu kulturnog dobra. Međutim, kako se niti jedna od ove dvije podrške ne ostvaruje u praksi sama od sebe, već je nužno posebnim aktivnostima dobiti što širu podršku javnosti uz odgovarajuću

finansijsku podršku u nastavku ćemo dati temeljne naputke kako dobiti ove dvije podrške za konkretni plan očuvanja nekog kulturnog dobra.

■ Podrška javnosti

Podršku javnosti možete ostvariti ukazujući da je predmet vaše aktivnosti očuvanje kulturnog dobra upisanog u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, što potvrđuje njegovu spomeničku vrijednost i stavlja to dobro u red onih dobara koji čine fond kulturne baštine Republike Hrvatske. Ako dobro koje je predmet vašeg interesa nije kulturno dobro upisano u navedeni Registar, tada provjerite postoji li odluka općine, grada ili županije da je to dobro od lokalnog značenja utemeljena na članku 17. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Obje vrste zaštite pomoći će vam da u svom okruženju promičete potrebu očuvanja toga dobra i da time osigurate podršku javnosti za vaš projekt očuvanja toga dobra. Saveznike na tom poslu uvijek ćete pronaći u konzervatorskoj službi koja je po službenoj dužnosti zadužena za skrb o zaštićenim kulturnim dobrima.

Ako vaše dobro ne uživa zaštitu sukladno odredbama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, tada pred vama postoje dvije mogućnosti djelovanja:

1. Da predložite nadležnoj konzervatorskoj službi provedbu stručne procjene o postojanju predmjene da se radi o dobru koje bi moglo imati spomenička svojstva, te da u tom slučaju sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara donesu rješenje o preventivnoj zaštiti tog dobra,
2. Da ukoliko ne postoji niti predmjeva da se radi o kulturnom dobru tada predložite predstavničkom tijelu vaše općine, grada ili županije da razmotri mogućnost donošenja odluke iz članka 17. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Ukoliko pristupite izradi prijedloga iz točke 1. ili 2. tada u njegovom sadržaju svakako obuhvatite sljedeće podatke:

- lokacija dobra na koje se prijedlog odnosi kao i osnovne podatke o samom dobru (adresa, podaci o vlasniku itd.);
- opis dobra koji sadrži fizičke karakteristike dobra, kao i povijest njegova nastanka;
- izjavu o važnosti /vrijednosti/ dobra;
- opis stanja u kojem se dobro nalazi, a osobito devastacije i degradacije dobra ako su prisutne, kao i okolnosti koje ugrožavaju opstanak toga dobra ili njegovih vrijednosti;
- dokumente koji mogu poslužiti kao dokaz navoda iz prijedloga, a osobito dokumentaciju koja se odnosi na vrijednosti koje dobro posjeduje.

Podršku javnosti za plan očuvanja kulturnog dobra može se ostvariti i:

- utvrđivanjem i donošenjem razvojnih planova za područje na kojem se dobro nalazi;
- uključivanjem u upravljanje dobrom;
- suradnjom s ulagačima u razvojne projekte;
- suradnjom s lokalnim vlastima;
- pokretanjem projekta očuvanja;
- podnošenjem zahtjeva za sredstvima potrebnim za očuvanje dobra;
- potragom za stručnim savjetom i pomoći;
- organizacijom osposobljavanja pojedinca ili skupine za sudjelovanje u procesu očuvanja;
- izlaganjima učenicima, studentima i drugim skupinama o projektima očuvanja;
- poticanjem i uključivanjem u mreže usmjerene na očuvanje kulturne baštine.

■ Finansijska podrška

Gotovo da nema projekta koji bi se mogao realizirati bez novca. Projekti očuvanja kulturnih dobara nisu izuzetak od ovog pravila. Međutim, za razliku od gospodarskih projekata, projekti očuvanja kulturnih dobara realiziraju se i kad nisu ekonomski opravdani, odnosno kada su ulaganja u njih veća od mogućih prihoda. Stoga financiranje tih projekata nije uvijek motivirano ekonomskim interesom već drugim razlozima. Sve te okolnosti predstavljaju dodatne razloge zbog kojih menadžment finansijskih resursa u realizaciji projekta očuvanja kulturnih dobara predstavlja izuzetno važan čimbenik o kojem ovisi uspješnost projekta.

Postavlja se stoga pitanje kako osigurati dovoljna finansijska sredstva potrebna za očuvanje kulturnog dobra. Treba li se osloniti na financiranje očuvanja ili na ulaganje u očuvanje kulturnog dobra? Da bismo pojasnili ovu dvojbu i značenje mogućeg odgovora podimo od razjašnjenja temeljnih pojnova. U razmatranju ove dvojbe treba krenuti od definicije pojnova financiranja i investiranja (ulaganja), te uočavanja njihove različitosti.

Financiranje je davanje novca nekoj osobi (pravnoj ili fizičkoj), državi ili kakvoj drugoj političko-teritorijalnoj zajednici da ga koristi po svojoj želji ili prema utvrđenoj namjeni. Financiranje može biti nepovratno ili uz obvezu povrata. Karakteristični oblici nepovratnog financiranja su subvencije, dotacije i pomoći, dok financiranje uz obvezu povrata uobičajeno proizlazi iz ugovornih odnosa dvaju subjekata.

Investiranje je ulaganje materijalnih dobara, novca i znanja radi ostvarivanja neke zarade ili postizanja kojega drugog interesa, cilja.

Financiranje

Pojam financiranja udomaćio se u našoj praksi još za vrijeme socijalizma kako bi se poglavito označio način osiguravanja sredstava za zajedničku i opću potrošnju. Pri tome se pod zajedničkom potrošnjom podrazumijeva potrošnja koja nastaje u zadovoljavanju potreba u zdravstvu, školstvu, kulturi, socijalnoj zaštiti, komunalnim djelatnostima itd., dok je pojam opće potrošnje obuhvaćao onu potrošnju kojom se održavaju institucije za zadovoljavanje potreba društva u cjelini, kao npr. državna administracija, vojska i slično. Tako je područje kulture svrstano u zajedničku potrošnju, odnosno područje neproizvodne potrošnje, koju marksistička teorija definira kao pravu potrošnju. U pravoj "potrošnji proizvod izlazi iz svog društvenog kretanja, on postaje neposredno predmet i sluga pojedinačne potrebe i zadovoljava je u užitku."¹

Takav odnos prema kulturi, kao potrošnji, provlači se sve do današnjih dana, pa kao jednu od svojih posljedica ima i stav da je kultura privilegija bogatih, a siromašni mogu imati samo onoliko kulture koliko se za nju može izdvojiti iz proračuna na bilo kojoj razini.

Kako se u periodu socijalizma u ime zadovoljenja zajedničkih potreba istovremeno pokušava zatomiti individualna inovativnost, kultura slijedi sudbinu siromaha koji zbog vlastitog kompleksa manje vrijednosti, jer nije proizvođač, već "pravi potrošač", biva zadovoljan dodijeljenim sredstvima kao i kultura. Kultura se tako počinje financirati pretežito iz proračunskih sredstava i s vremenom postaje ovisna o tim sredstvima, što je odgovaralo tadašnjoj političkoj vlasti. Sve što se zbog toga zabilo dobro je poznato.

Danas je u Hrvatskoj još na snazi zastarjeli sustav financiranja kulture i njezinih djelatnosti, koji iz godine u godinu zahtijeva sve veći udio proračunskih sredstava u odnosu na sredstva iz privatnog sektora. Subvencioniranje kulture kod nas je u porastu, a u većini razvijenih zemalja je u padu. Zašto? Pokušat ćemo navesti nekoliko razloga:

1. Još uvijek kulturu smatramo potrošnjom, osobito kada je u pitanju financiranje institucionalne kulture.
2. Kulturni proizvod najčešće nije prioritetno vrednovan na tržištu, pa tek potom, i to u slučaju kada je njegova vrijednost za kulturu neupitna, potpomognut proračunskim sredstvima. Vrlo često se ne priznaje postojanje tržišta kulturnih proizvoda, a time se istovremeno negira ekonomska vrijednost kulturnog stvaralaštva.

1. K. Marx: Prilog kritici političke ekonomije, Beograd, Kultura, 1960: 198.

3. Nema značajnijeg sudjelovanja gospodarstvenika u osiguravanju sredstava za pojedine kulturne programe zbog neravnopravnog položaja kulture u odnosu na gospodarstvo. Naime, kultura se pretežito finančira iz proračuna, te ju zbog toga gospodarstvenici doživljavaju kao privilegiranu djelatnost, odnosno "zajedničku potrošnju" o kojoj skribi zajednica, a ne oni. A kada gospodarstvenik i pomaže neki projekt u kulturi, želi da to bude važan projekt koji najčešće već uživa podršku proračunskih sredstava, kako bi naglasio i svoju važnost.
4. Građani su istovremeno porezni obveznici i kao takvi su svjesni da se kultura financira iz proračuna pa drže da su svoju obvezu prema kulturi ispunili, te očekuju da im to daje pravo na gotovo besplatnu konzumaciju kulture, odnosno njezinih proizvoda.

Investiranje (ulaganje)

Sustav financiranja u mnogim je državama napušten i transformiran u sustav ulaganja u kulturu. Takva promjena rezultat je shvaćanja kulture i njenina značenja u gospodarstvenom, pa i ukupnom razvitu države.

U teorijskim promišljanjima kultura je prepoznata kao razvojna snaga društva još sredinom prošlog stoljeća. Naime, sredinom prošlog stoljeća masovna kultura pogrdno se imenovala kulturnom industrijom. Čak je i marksistički teoretičar Frederic Jameson u djelu "Postmodernizam ili kulturna logika kasnog kapitalizma" prepoznao kulturu, a ne više proizvodnju, kao ekskluzivni katalizator svih društvenih odnosa u današnjem društvu. Stoga nije slučajno da se negdje sedamdesetih godina prošlog stoljeća kultura počinje javljati u razvojnim dokumentima kao jedan od utjecajnih čimbenika. Danas eksperti praktičari vjeruju da je upravo kultura nova industrija koja može donijeti najviše profita, ugleda i dobrobiti sredini koja u nju investira.

Za razliku od financiranja u kojem financijer, davatelj novca, zbog određenih pobuda daje svoj novac za ostvarenje nekoga posla ne očekujući zauzvrat neku korist, investiranje ili ulaganje ima transparentan cilj koji se time želi postići. Dati, tj. financirati neku aktivnost bez obzira kako će ta aktivnost biti prihvaćena od publike i hoće li publika vratiti barem dio danih

sredstava, zasigurno je plemenit čin, koji se u povijesti prepoznaje kao mecenatstvo, a meceni donosi specifični ugled koji uživa u svom okruženju. Tako financirana kultura, zaista jest privilegija bogatih mecena ili pak bogatih društava.

Međutim, što u situaciji kada takvih mecena nema ili ih nema dovoljno, a ni društvo se ne može pohvaliti razinom svoga bogatstva iz kojeg se zbog ograničenja mogu usmjeravati tek nedostatna sredstva za očuvanje kulturnih dobara?

Promotrimo to na nekoliko primjera.

Za prvi primjer uzet ćemo izraelski arheološki lokalitet Masade, koja još uvijek nije upisana na Listu svjetske baštine UNESCO-a, ali se zasigurno radi o izuzetno značajnom arheološkom lokalitetu, koji bi mogli usporediti sa Salonom i Naronom u Hrvatskoj. Dakle, Masadu godišnje posjeti preko 800.000 posjetitelja. Samo od ulaznica i žičare uz pomoć koje posjetitelji savladavaju visinsku razliku od podnožja do samog lokaliteta na visoravni ostvari se godišnji prihod od preko 8 milijuna USD. Ovaj prihod valja staviti u odnos s troškovima zaštite i očuvanja lokaliteta, koji godišnje sagledavano nisu mali, kao i potrebu osiguranja sredstava za daljnja konzervatorska istraživanja, te restauriranje pojedinih dijelova utvrde radi podizanja stupnja atraktivnosti samog lokaliteta. Međutim, ako to usporedimo s već navedenim hrvatskim lokalitetima moramo priznati da nismo iskoristili potencijale koje imamo.

Za drugi primjer uzet ćemo londonski muzej suvremene umjetnosti Tate Modern. Neposredno prije svečanog otvorenja službene su procjene najavljujivale da će samo u prvoj godini ovaj muzej posjetiti dva milijuna posjetitelja. Dakle nitko se nije nadao da će već nakon pet mjeseci broj posjetitelja biti veći od tri milijuna ljudi. Da je bilo teško i predvidjeti ovaku reakciju publike dovoljno nam govore podaci o deset najposjećenijih atrakcija u Velikoj Britaniji² tijekom 1998. godine.

² Izvor: Britain Tourism Facts & Figures (www.staruk.org.uk/tourpg2.htm)

R. br.	Atrakcija uz naplatu posjeta	Broj posjetitelja (tisuća)
1.	Alton Towers, Staffordshire	2,782
2.	Madame Tussaud, London	2,773
3.	Tower of London	2,551
4.	Natural History Museum, London	1,905
5.	Chessington World of Adventures, Sultey	1,650
6.	Legoland, Windsor	1,646
7.	Science Museum, London	1,600
8.	Canterbury Cathedral	1,500
9.	Windsor castle, Berkshire	1,495
10.	Edinburgh Castle Blackpool Tower	1,219

Nastavi li broj posjetitelja Tate Modern rasti za očekivati je da će dostići godišnji broj posjetitelja Britanskog muzeja kojeg posjeti preko 5,5 milijuna ljudi³ (posjet muzeju se ne naplaćuje). U izgradnju muzeja Tate Modern uloženo je preko 134 milijuna funti, ali se očekuje da će svom neposrednom susjedstvu donositi godišnje devedeset milijuna funti, te pridonijeti otvaranju dvije tisuće novih radnih mjeseta. Ovaj primjer više nego zorno pokazuje kako ulaganje u kulturu povlači za sobom više nego jasne koristi, koje mogu doseći ne samo astronomske prihode, već bitno utjecati na razvitak turizma, ekonomski procvat i nacionalni prestiž.

Ukazavši na oba primjera, nitko nema namjeru ustvrditi da ovaku posjećenost treba ostvariti neko od kulturnih dobara ili muzeja u Hrvatskoj, jer iznošenje baš ovih primjera izabrano je stoga što oni jasno pokazuju filozofiju ulagačkog pristupa.

3 U 1987. Britanski muzej posjetilo je 3,7 milijuna posjetitelja, što pokazuje da je sve veći interes za posjet ovom Muzeju.

4 Međunarodna konferencija "Culture Counts: Financing, Resources, and the Economics of Culture in Sustainable Development", održana u Firenci od 4. do 7. listopada 1999. godine u organizaciji UNESCO-a, Svjetske banke i Vlade Republike Italije.

Naime, današnji posjetitelj kazališta, muzeja, koncerata ili kao u našem slučaju kulturnih dobara sve je sposobniji u prepoznavanju kulturnog dosegova koji im se nudi, ali istovremeno zahtijevaju različito vrednovanje različitih kvaliteta. Prava kulturna atrakcija pokrenut će mnoge da putuju kako bi mogli participirati u njezinoj "potrošnji", te će tako indirektno mnogima donijeti prihod. Ova dimenzija kulturne potrošnje traži od nas da razlikujemo kulturne proizvode namijenjene isključivo lokalnom stanovništvu od onih koji su usmjereni prema najširem "tržištu". Stoga se valja zapitati ako smo mi spremni putovati u Beč s ciljem upoznavanja kulturnih dobara, zašto ne bismo ulagali u očuvanje kulturnih dobara u Hrvatskoj zbog kojih će Austrijanci ili neki drugi naši susjedi doputovati k nama da bi sudjelovali u njihovoј potrošnji.

U listopadu 1997. godine u Bilbau je otvorena "podružnica" muzeja Guggenheim, te je tako jedan zanemareni industrijski grad odjednom ekonomski procvao. Juan Ignacio Vidarte, glavni direktor Muzeja Guggenheim Bilbao u svom govoru na Konferenciji⁴ u Firenci 1999. godine između ostalog rekao je: "Kao što sam već spomenuo, kultura ima ulogu u ekonomiji. I da odmjerimo tu ulogu upoznat ću vas sa podatcima o radu Muzeja u prvoj godini po njegovu otvorenju (listopad 1997). U toj prvoj godini, gotovo 1,4 milijuna ljudi posjetilo je Muzej proizvodeći neposredni ekonomski efekt od 210 milijuna USD, od kojih je 70 milijuna USD porezni prihod. Ovi podatci uspoređeni s iznosom koji je bio potreban za investiciju, a koji čini tek polovicu iznosa, dostačno ukazuju na značaj takvih efekata od nove kulturne infrastrukture za ekonomiju."

Na toj istoj konferenciji kanadska ministrica za kulturnu baštinu Sheila Copps naglasila je: "Susretala sam se s mnogim ministrima kulture širom svijeta. I ja razumijem da se u mnogim zemljama pitate, "Kako si mogu priuštiti ulaganja u kulturu kad ima toliko drugih hitnih potreba?" Ministri su mi govorili: "Sheila, što sa zdravstvom? Što sa siromaštvom? Što s obrazovanjem?" I vjerujte mi, ja znam da je situacija u Kanadi različita od mnogih zemalja. Ja znam da smo mi sretna zemlja. Ali dozvolite mi da vam kažem, prije 70 godina Kanada je imala javne kuhinje. Deseci tisuća beskućnika bili su na ulicama. Imali smo strašno siromaštvo. Veliku nezaposlenost. I bilo je to vrijeme, vrijeme velike depresije, kada je kanadska vlada započela ulaganja u kulturu. Kultura je identitet naroda. Kultura je

duša naroda. Kultura stvara poslove. Kultura stvara prilike. Kultura stvara nadu. Kultura stvara napredak. Kultura zblžava ljudе. .... Ono zbog čega su neka društva napredovala a druga nazadovala bila je kultura. Ono zbog čega su neka društva uspjela kroz milenije bila je kultura.“

Odgovor na ovo pitanje je jednostavan, a glasi: za provedbu zaštite kulturnih dobara potrebna sredstva osiguravaju se u državnom proračunu, dok za provedbu mjera očuvanja, sredstva osigurava prvenstveno vlasnik kulturnoga dobra, a koji pod određenim uvjetima može ostvariti potporu iz proračunskih sredstva, donacija ili drugih izvora.

■ Osiguravanje sredstava za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara

Gotovo nema aktivnosti koja bi se sustavno mogla provoditi bez jasno utvrđenog sustava osiguranja potrebnih sredstava za takvu aktivnost. Zaštita i očuvanje kulturnih dobara nije stoga nikakav izuzetak, a što potvrđuju izjave pojedinih stručnjaka iz toga područja da se razina zaštite može ocijeniti prema kvaliteti sustava osiguravanja sredstava za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara.

Stupanjem na snagu Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine", br. 69/99) bitno je izmijenjen sustav osiguravanja sredstava za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara. Da bismo predstavili novi sustav potrebno je uvodno razjasniti osnovne pojmove zaštite i očuvanja kulturnih dobara s kojima ćemo se susretati.

Pod pojmom zaštite kulturnog dobra podrazumijeva se provedba mjera zaštite pravne i stručne naravi propisanih na osnovi odredaba Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, koje su sukladne pravilima konzervatorske struke.

Za razliku od toga pod pojmom očuvanja kulturnog dobra podrazumijeva se provedba mjera zaštite i očuvanja u cilju produljenja trajanja spomeničkih svojstava kulturnog dobra.

Zašto je razlikovanje ovih pojmoveva važno za objašnjenje sustava osiguravanja sredstava?

Osiguravanje sredstava za zaštitu kulturnih dobara

Odredba članka 52. Ustava Republike Hrvatske kojom se utvrđuje da su stvari i nekretnine od osobitog kulturnog i povijesnog značenja od interesa za Republiku Hrvatsku i stoga uživaju njezinu osobitu zaštitu, obvezuje državni proračun da pokrije troškove zaštite kulturnih dobara koji su kao takvi utvrđeni temeljem posebnog zakona.

Da bi postojao sustav zaštite kulturnih dobara propisima se mora utvrditi kako se zaštita provodi i ovlastiti upravno tijelo koje je dužno osigurati provedbu propisanog sustava zaštite kulturnih dobara. Prema važećim propisima Ministarstvo kulture Republike Hrvatske tijelo je državne uprave u čijem djelokrugu su poslovi na zaštiti kulturnih dobara uz iznimku područja Grada Zagreba gdje te poslove u prvom stupnju obavlja Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu. Sredstva potrebna za rad Ministarstva kulture osiguravaju se u državnom proračunu, a za navedeni Gradski zavod sredstva se osiguravaju u proračunu Grada Zagreba. Upravo na taj način osiguravaju se i sredstva za obavljanje stručnih i upravnih poslova na zaštiti kulturnih dobara te se osiguravaju i sredstva za plaće službenika i namještenika koji obavljaju te poslove.

Osiguravanje sredstava za očuvanje kulturnih dobara

U osiguravanju sredstava za očuvanje kulturnih dobara sudjeluju:

- vlasnik ili imatelj kulturnog dobra koji ga koristi kada dobro ne koristi sam vlasnik,
- pravna ili fizička osoba koja upotrebljava kulturno dobro za obavljanje gospodarske djelatnosti.

U osiguravanju sredstava za očuvanje mogu sudjelovati sredstva iz:

- državnog proračuna,
- proračuna županija, odnosno Grada Zagreba,
- proračuna gradova ili općina,
- donacija, zapisa, naknada za koncesije i zaklada,
- te drugih izvora utvrđenih u propisima.

Osiguravanje sredstava za očuvanje kulturnog dobra obveza je vlasnika

Svrha zaštite kulturnih dobara je njihovo očuvanje u neokrjenom i izvornom stanju te prenošenje budućim naraštajima. Stoga bi sustav zaštite trebao osigurati stvaranje što je moguće povoljnijih uvjeta za opstanak kulturnih dobara, a njihovi vlasnici moraju poduzimati mјere redovitog održavanja, te sprječavati svaku radnju kojom bi izravno ili neizravno moglo doći do ugrožavanja spomeničkih svojstava kulturnog dobra i uopće njegova integriteta.

Za očuvanje kulturnih dobara sredstva prvo moraju osigurati njihovi vlasnici što je jasno utvrđeno odredbom članka 108. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Umjesto vlasnika ovu obvezu isto tako ima i drugi imatelj koji koristi kulturno dobro u slučajevima kada dobro ne koristi sam vlasnik. Ovakva odredba oslanja se na članak 31. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima ("Narodne novine", br. 91/96) kojom se propisuje da "vlasništvo obvezuje i vlasnik je dužan pridonositi općem dobru, pa je općenito prilikom izvršavanja svoga prava dužan postupati obzirno prema općim i tuđim interesima koji nisu protivni njegovu pravu". Promatrajući navedenu odredbu i odredbu članka 32. stavka 2. istoga Zakona koja kaže da "vlasnik neke od stvari koje su na temelju Ustava posebnim zakonom proglašene stvarima od interesa za Republiku, i za koje je propisan poseban način njihove uporabe i iskorišтavanja od strane njihovih vlasnika i ovlaštenika drugih prava na njima, dužan je izvršavati svoje pravo vlasništva s time u skladu, .." razvidno je da je nedvojbeno vlasnik taj koji podnosi najveći teret u osiguranju očuvanja kulturnoga dobra koje je u njegovu vlasništvu.

Obveze vlasnika kulturnoga dobra propisane kako odredbama Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima tako i odredbama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara potvrđuju njegovu dužnost da za potrebe redovitog održavanja i očuvanja kulturnog dobra osigura potrebna sredstva. Ova obveza nije mala za vlasnika i od njega traži da preispita svoje ekonomiske mogućnosti kada stječe pravo vlasništva nad kulturnim dobrom, s obzirom da time preuzima dobar dio odgovornosti za njegovo očuvanje. Vlasnik koji nije u mogućnosti osigurati potrebito održavanje kulturnog dobra, a koje je njegovo vlasništvo, bit će prisiljen pronaći način da osigura potrebna sredstva ili da proda ili ustupi to dobro nekom drugom.

U slučajevima kada se propisanim mјerama zaštite nad nekim kulturnim dobrom ograničavaju prava vlasnika i zbog toga je on izložen izvanrednim troškovima koji premašuju redovite troškove održavanja i prihode ili druge koristi koje ima od kulturnoga dobra, tada vlasnik može, pod uvjetima propisanim Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, steći pravo na pokriće razlike između izvanrednih troškova i redovitih troškova održavanja kulturnog dobra. Valja napomenuti da će ovo pravo steći samo onaj vlasnik koji u potpunosti provodi mјere zaštite nad svojim kulturnim dobrom, a koje mu propisuje nadležni konzervatorski odjel Ministarstva kulture ili Zavod Grada Zagreba za kulturna dobra na području Grada Zagreba. Pod istim uvjetom vlasnik može ostvariti oslobođenje od carine pri uvozu potrebnih materijala za popravak, restauraciju ili održavanje svoga kulturnoga dobra. Ovo pravo može se ostvariti na način propisan carinskim propisima koji se primjenjuju od 1. siječnja 2000. godine. Ovakva oslobođenja i povlastice koje vlasnik ostvari temeljem posebnih zakona smatraju se udjelom Republike Hrvatske u troškovima očuvanja kulturnog dobra.

Financiranje očuvanja kulturnih dobara iz sredstava spomeničke rente

Odredbama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara po prvi puta se uvodi ubiranje proračunskih prihoda po osnovi uporabe kulturnih dobara u gospodarske svrhe. Četiri su slučaja kada osoba koja uporabi kulturno dobro ima obvezu platiti odgovarajući iznos na ime spomeničke rente, a to su:

1. Kada na fotografiji, naljepnicu, značku i suveniru, publikaciju i drugoj tiskovini, odjevnom predmetu ili drugom predmetu upotrijebi prepo-

- znatljivo kulturno dobro ili njegov prepoznatljivi dio, dužna je uplatiti 10% od prodajne cijene proizvoda u korist državnog proračuna (članak 112. Zakona);
2. Kada pravna ili fizička osoba u vlastitoj promidžbi na filmu, spotu, plakatu, fotografiji ili drugom predmetu upotrijebi prepoznatljivo kulturno dobro ili njegov prepoznatljivi dio, dužna je uplatiti u korist državnog proračuna iznos od 1.000,00 kuna prije prve objave za svaku vrstu promidžbenog materijala (članak 113. Zakona);
  3. Kada pravna ili fizička osoba, odnosno njihova poslovna jedinica, obavlja gospodarsku djelatnost u nepokretnom kulturnom dobru ili na području kulturno-povijesne cjeline plaća spomeničku rentu u visini od 3 do 10 kuna po četvornom metru korisne površine poslovnog prostora, s tim da visinu spomeničke rente propisuje odlukom grad ili općina (članak 114. Zakona);
  4. Kada pravna ili fizička osoba obavlja: uslužne djelatnosti u biljnoj proizvodnji (samo djelatnost sadnje i održavanja vrtova, parkova i zelenih površina za sportske terene i sl.); uređenje i održavanje krajolika; održavanje i popravak motocikla; trgovinu na veliko strojevima, opremom i priborom; ostalu trgovinu na veliko; djelatnosti hotela i restorana; ostali redoviti kopneni putnički prijevoz; taksi službu; ostali kopneni cestovni prijevoz putnika; pomorski i obalni prijevoz; redoviti zračni prijevoz; izvanredni zračni prijevoz; ostale prateće djelatnosti u koprenom prijevozu; djelatnosti u zračnim lukama; djelatnost putničkih agencija i turoperatora, ostale usluge turistima; telekomunikacije (osim održavanja komunikacijske mreže i prijenosa radijskog i televizijskog programa); djelatnost poslovne banke; pomoćne djelatnosti u finansijskom posredovanju; iznajmljivanje automobila; iznajmljivanje ostalih prijevoznih sredstava (osim željezničkih vozila, kamiona, traktora i kontejnera); iznajmljivanje predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo (samo iznajmljivanje predmeta za zabavu, bicikla i sportske opreme); djelatnosti sajmova i zabavnih parkova; ostale zabavne djelatnosti; djelatnost sportskih arena i stadiona (samo igrališta za golf); djelatnosti marina; ostale sportske djelatnosti (samo sportsko-rekreativni lov); ostale rekreacijske djelatnosti (osim dresure kućnih ljubimaca, te ostalih filmskih, televizijskih i kazališnih djelatnosti); oje-
- latnosti kockanja i klađenja; pranje i kemijsko čišćenje tekstila i krznenih proizvoda. Navedene djelatnosti spomeničku rentu plaćaju po stopi od 0,05%. Osnovica za obračun spomeničke rente je ukupni prihod ostvaren obavljanjem navedenih djelatnosti. (članak 114a. Zakona).
- Prihodi ubrani po osnovi spomeničke rente uplaćuju se 60% u korist općine ili grada na području kojega je renta ubrana, dok se 40% rente uplaćuje u korist državnog proračuna.
- Važno je naglasiti da svi proračunski prihodi po osnovi uporabe kulturnih dobara su strogo namjenski prihodi koji se mogu koristiti isključivo za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara.
- Financiranje očuvanja kulturnih dobara iz sredstava državnog proračuna**
- Sredstva iz državnog proračuna namijenjena zaštiti i očuvanju kulturnih dobara u pravilu se pozicioniraju u razdjelu proračuna namijenjenog Ministarstvu kulture s obzirom da su poslovi na zaštiti i očuvanju u djelokrugu toga Ministarstva. Ta sredstva na temelju nacionalnog programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara, kao dijela Programa javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske raspoređuju se sukladno članku 110. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara za financiranje:
- zaštite i očuvanja kulturnih dobara u vlasništvu Republike Hrvatske, izuzev sredstava za njihovo tekuće održavanje jer ta sredstva osigurava nadležno tijelo Vlade Republike Hrvatske,
  - provedbe nacionalnog programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara,
  - naknada vlasnicima razlike između izvanrednih i redovitih troškova održavanja kulturnoga dobra, kada se steknu Zakonom propisani uvjeti,
  - hitnih mjera zaštite i očuvanja kulturnih dobara sukladno člancima 73. i 74. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara,
  - naknada vlasnicima zbog ograničenja prava vlasništva, kada se steknu Zakonom propisani uvjeti.

Financiranje očuvanja kulturnih dobara iz sredstava proračuna županija, gradova i općina

Sukladno članku 111. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara u proračunima županija, odnosno Grada Zagreba, gradova ili općina osiguravaju se sredstva za financiranje:

- zaštite i očuvanja kulturnih dobara koja su u njihovu vlasništvu,
- zaštite kulturnih dobara u izvanrednim uvjetima,
- sudjelovanja u financiranju nacionalnog programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara koja se nalaze na njihovu području.

Dio sredstava potreban za financiranje očuvanja kulturnih dobara sliti će se u proračune gradova i općina po osnovi ubrane spomeničke rente (60% rente) na njihovu području, te uz dodatna izdvajanja proračunskih sredstava za ovu namjeru: valja očekivati da će se na ovoj razini osiguravati znatno veća sredstva nego što je to prije bio slučaj.

Osiguravanje sredstava za očuvanje kulturnih dobara iz donacija, zaklada i drugih izvora

Odredbom članka 109. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara otvorena je mogućnost da se sredstva potrebna za provedbu mjera zaštite i očuvanja prikupljaju iz donacija, naknada od koncesija, zaklada, zapisa i drugih izvora koji su utvrđeni propisima.

Ovi izvori financiranja uobičajeni su i čest slučaj u zapadnim zemljama gdje se djelovanjem udruga, zaklada, fundacija ili pak od gospodarskih subjekata osiguravaju znatna sredstva koja se usmjeravaju za očuvanje kulturnih dobara. I u Hrvatskoj se pojavljuju ovakvi oblici financiranja očuvanja kulturnih dobara, te je opravdano očekivati da će razvitkom gospodarstva i u nas to postati praksa.

■ Mogući izvori sredstava i prikupljanje sredstava

Izvore financiranja projekta možemo podijeliti na dvije velike grupe, a to su: vlastiti prihodi i finansijske podrške.

Vlastiti prihodi

Vlastite prihode mogu činiti:

- članarine,
- ulaznine,
- najamnine za prostor ili opremu,
- promidžbene aktivnosti,
- kamata i
- posebni programi.

Prihod od članarine

Prihod od članarine pojavljuje se kada organizator projekta ima članstvo koje plaća članarinu iz koje je moguće financirati projekt očuvanja kulturnog dobra. Ovaj način prikupljanja sredstava karakterističan je za udruge građana koje si kao jedan od ciljeva postavljaju skrb o očuvanju konkretnog kulturnog dobra, te se članarina koju uplaćuju članovi udruge u cijelosti ili jednim svojim dijelom neposredno koristi za ostvarenje toga cilja.

Prihod od ulaznica

Prihod od ulaznica u pravilu se pojavljuje kada se posjećivanje kulturnom dobru naplaćuje. Posjetitelj plaća ulaznicu i time sudjeluje u prihodima koje ostvaruje projekt ili njegov organizator.

Prihod od najamnine

Prihod od najamnine javlja se u pravilu kao posljedica iznajmljivanja prostora ili opreme s kojom raspolaže neka osoba koja te prihode može koristiti za participaciju u sredstvima za očuvanje nekog kulturnog dobra.

- zaklade i fundacije,
- udruge građana,
- međunarodni izvori (zaklade, fundacije, međunarodne organizacije itd.).

Sponzorstva

Sponzorstvo je jedan od najčešćih oblika sudjelovanja gospodarskih subjekata u osiguravanju sredstava za projekte očuvanja kulturnih dobara. Sponzorstvo je davanje podrške nekom projektu, ali uz obvezu primatelja podrške na odgovarajuće protučinidbe, kao što su oglašavanje, promidžbene aktivnosti u korist sponzora ili pak preuzimanje sličnih obveza.

Gospodarski subjekti najčešće sponzoriraju projekte očuvanja kulturnih dobara kako bi za uzvrat promicali svoj imidž u široj javnosti kao osobe koja cijeni kulturnu baštinu i spremna je dio svojih prihoda uložiti u njihovo očuvanje.

O načinu prikupljanja sredstava putem sponzorstva napisane su brojne knjige i priručnici koje valja proučiti ukoliko putem sponzorstva želimo ostvarivati sredstva za realizaciju projekata očuvanja kulturnih dobara.

Donacije

Donacije mogu biti u novcu i naravi. Međutim, donacije su sve rjeđi oblik prikupljanja sredstava, ali i nadalje vrlo čest način podupiranja projekata vlastitim radom i doprinosom u naravi. Pri prikupljanju donacija treba uvažiti pravilo da vam svaka osoba može dati, dakle donirati samo ono čime objektivno располaze i što joj neće stvoriti u budućnosti veće probleme, a zadovoljiti će potrebu te osobe da podupre realizaciju projekta. Drugo pravilo nastupa u trenutku kada vam se donacija nudi i kada ste dužni donatoru dati na znanje prihvate li njegovu donaciju kao i uvjete koje možda postavlja donator. Pri tome je bolje odbiti donaciju ukoliko ne možete ispuniti tražene uvjete donatora, negoli ga u tome prevariti. Naime, donacija zbog neispunjavanja uvjeta pod kojima je dana može potaknuti donatora da povuče donaciju čime možete dovesti realizaciju projekta u pitanje ali isto tako umanjiti ugled i dovesti u pitanje ostvarivanje donacija u budućnosti.

Prihod od promidžbenih aktivnosti

Prihod od promidžbenih aktivnosti javlja se u pravilu kada organizator nekog projekta osigurava promidžbu drugoj osobi te po toj osnovi stječe prihod.

Prihod od kamata

Prihod od kamata pojavljuje se u slučaju kada organizator projekta svoja sredstva koja mu trenutno nisu potrebna ulaže u banku ili na drugi način oplođuje.

Prihod od posebnih programa

Među prihodima mogu se pojaviti i prihodi od posebnih programa koje poduzima organizator u cilju prikupljanja sredstava za provedbu projekta očuvanja kulturnog dobra.

Financijske podrške

Uočavajući moguće oblike ostvarivanja financijske podrške pri realizaciji projekta očuvanja kulturnog dobra možemo ih podijeliti na:

- potpore,
- sponzorstva,
- donacije i
- druge koristi.

Financijske potpore

Financijsku potporu projektu očuvanja kulturnog dobra moguće je ostvariti iz različitih izvora, a najčešći izvori su:

- državni proračun,
- proračuni regionalne i lokalne samouprave (županije, gradovi i općine),
- poslovni subjekti (trgovačka društva i ustanove).

Predlažemo vam da svakog donatora uz zahvalu i poštivanje njegova čina uredno izvještavate o realizaciji projekta. Time ćete potvrditi razloge na kojima je utemeljio svoju odluku o donaciji te možete očekivati dobru suradnju i odnose u budućnosti.

Druge koristi

Podrška projektu može biti dana i na posredan način, kao što su to preporuke i lobiranja koji su uvijek sastavni dio procesa donošenja odluka, kako na političkoj tako i na svakoj drugoj razini. Ponekad je upravo bez takve podrške gotovo nemoguće ostvariti projekte očuvanja kulturnih dobara, kao i mnoge druge, jer je nerijetko za njih potrebna podrška šire društvene zajednice.

Očuvanje kulturnog dobra i lokalna vlast

Postoje brojne odluke i postupanja lokalnih vlasti koje mogu utjecati na očuvanje kulturnih dobara koja se nalaze na njezinom području. Kada je riječ o očuvanju kulturnih dobara tada držimo da je uvijek bolje za lokalnu vlast da sudjeluje u tim aktivnostima, jer to utječe na dobar imidž lokalne vlasti kod stanovništva, pospješuje provedivost plana očuvanja i sprječava nastanak kriznih situacija zbog nesuradnje na očuvanju kulturnog dobra.

U nastavku ćemo ukazati na strategije kojima je moguće osigurati očuvanje kulturnog dobra suradnjom s lokalnim vlastima.

■ Uloga lokalne vlasti u očuvanju kulturnih dobara

Ključni pristup u očuvanju kulturnih dobara je u cilju očuvanja spomeničkih vrijednosti pravovremeno planirati i donositi odluke koje mogu utjecati na očuvanje kulturnog dobra. Lokana vlast, kao što smo to već istakli donosi brojne odluke i poduzima brojne aktivnosti koje mogu utjecati na očuvanje kulturnih dobara koja se nalaze na njihovu području.

Glavni oblici odluka koje donosi lokalna vlast, a kojima se utječe na zaštitu i očuvanje kulturnih dobara, mogu se podijeliti na: strateško i zakonsko planiranje.

Strateško planiranje

Očuvanje kulturnih dobara vrlo je često neposredno ili posredno predmet strateških planova koji se donose od strane lokalnih, regionalnih ili državnih vlasti. Između brojnih strateških planova nabrojat ćemo samo neke: prostorni planovi, razvojni planovi, konzervatorski planovi, regionalni ili lokalni planovi, strategije turizma, kulture, zaštite okoliša, te drugi plan-ski dokumenti u kojima se zacrtava očuvanje kulturnih dobara bilo kao opća smjernica ili pak detaljan plan očuvanja konkretnog kulturnog dobra.

Planovi se tako pojavljuju kao instrumenti kojima se provodi određena politika razvoja, a o njihovom donošenju kao i o provedbi konkretne odluke donose i lokalne vlasti. Kod razvoja i donošenja planova koji u sebi uključuju komponente očuvanja kulturnih dobara izuzetno je važno uključiti u postupak izrade i donošenja nadležnu konzervatorsku službu. Time će se osigurati realnost i održivost, odnosno provedivost planiranih aktivnosti na očuvanju kulturnog dobra, te će se postići stručna usuglašenost, kao i usuglašenost raznih vrsta strateških planova.

Zakonsko planiranje

Zakonsko planiranje je ono koje lokalna vlast mora provoditi temeljem zakona, a najčešće se pojavljuje kroz dva oblika odlučivanja lokalne vlasti, a to su:

- utvrđivanje proračuna i
- utvrđivanje lokalnih poreza.

Utvrđivanje proračuna je aktivnost koja se provodi svake godine, te se tom prigodom usuglašavaju troškovi lokalne vlasti s poreznim i drugim proračunskim prihodima.

Odredbom članka 111. Zakona o zaštiti i očuvanju u proračunu županija, Grada Zagreba, gradova ili općina osiguravaju se sredstva za financiranje:

- zaštite i očuvanja kulturnih dobara u vlasništvu županije, Grada Zagreba, grada ili općine,
- zaštite kulturnih dobara u izvanrednim uvjetima,
- sudjelovanja u financiranju nacionalnog programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara koji se nalaze na njihovu području,
- zaštite i očuvanja dobara od lokalnog značenja koje je takvim utvrdila sama lokalna vlast temeljem članka 17. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

■ Promidžba kulturnih dobara

Lokalna vlast vrlo često organizira javne proslave vezane uz povijesne događaje ili značajne obljetnice. Upravo u tim proslavama lokalna vlast poseže za kultumim dobrima i uz pomoć tih dobara nerijetko budi pažnju zajednice čime ujedno i promiče važnost očuvanja tih dobara za zajednicu.

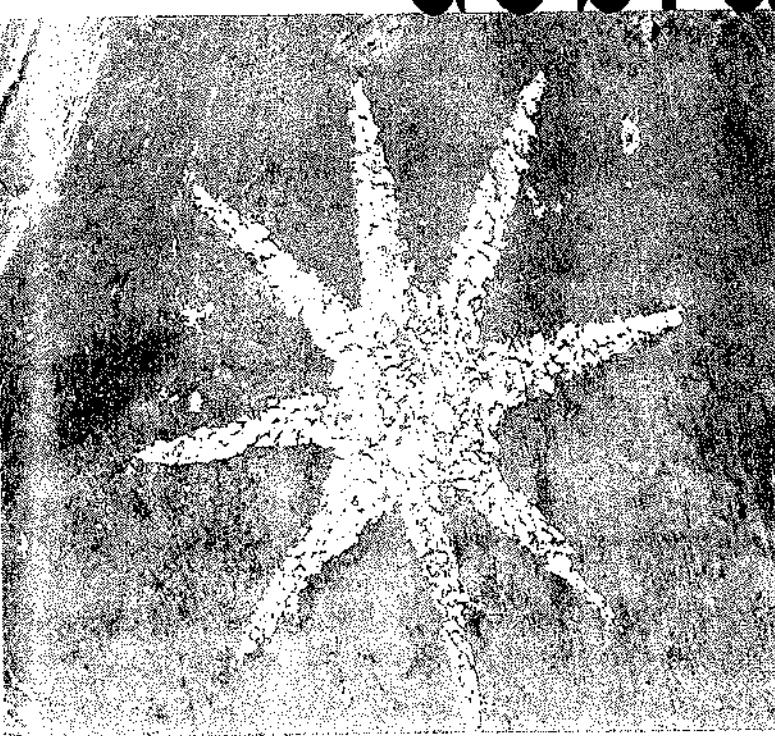
Neke mogućnosti promidžbe kulturnih dobara putem javnih proslava naznačit ćemo u nastavku. To su:

- nagrade za uspješne projekte očuvanja kulturnih dobara uključujući projekte njihove obnove, istraživanja, dokumentiranja itd.,
- festivali baštine,
- obilježavanje tjedna ili dana baštine, kao što su npr. Europski dani baštine,
- tematski natječaji o baštini za najbolji literarni rad, fotografiju, umjetnički ili drugi rad,
- audio i vizualni projekti koji se tematski bave baštinom, kao što su izložbe, filmovi, spotovi itd., te
- javni obredi kojima se obilježava očuvanje kulturnog dobra ili tradicije, kao što su svečanosti povodom završetka obnove kulturnog dobra ili započinjanja radova na restauraciji dobra.

Freska u kapeli Sv. Stjepana u zagrebačkome Nadbiskupskome dvoru, detalj

Obveze i prava vlasnika kulturnog dobra^{6.}

Obveze i prava vlasnika kulturnog dobra utvrđene su odredbama Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima i Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Kako je za pripremu i provedbu svakog projekta očuvanja kulturnog dobra nužno uključivanje njegova vlasnika dobro je znati koja prava i obveze proizlaze iz samog vlasništva nad kulturnim dobrom.

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara u pogledu obveza izjednačava vlasnika i svakog drugog nositelja nekog prava na kulturnom dobru ili bilo kojeg imatelja kulturnog dobra, dok su prava propisana samo u korist vlasnika kulturnog dobra. Slijedom toga ukazat ćemo detaljnije na obveze vlasnika, jer njih prema odredbama navedenog Zakona mora prihvatići svaka osoba koja po bilo kojoj osnovi ostvaruje neko pravo ili je imatelj kulturnog dobra. Pri tome nije odlučno je li neko pravo ili posjed stečen zakonitim putem već je sama okolnost posjedovanja ili ostvarivanja nekog prava dovoljna za utvrđivanje obveza propisanih Zakonom.

Vlasništvo nad kulturnim dobrom

Osnovno načelo Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara je da nepokretno i pokretno kulturno dobro moraju imati utvrđenog vlasnika⁵. U slučaju kada kulturno dobro nema vlasnika, odnosno nije ga moguće utvrditi ili je vlasnik nepoznat ili kulturno dobro ostane bez vlasnika, tada vlasnikom postaje Republika Hrvatska. Temeljni razlog za ovakvo zakonsko uređenje jest osiguranje vlasnika kao osobe koja će skrbiti za očuvanje dobra.

U članku 4. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima uređeno je pitanje vlasništva nad stvarima od interesa za Republiku Hrvatsku koji glasi:

"Stvari za koje je na temelju Ustava Republike Hrvatske posebnim zakonom određeno da su dobra od interesa za nju pa imaju njezinu osobitu zaštitu, a nisu opća dobra, sposobne su biti objektom prava vlasništva i drugih stvarnih prava.

Vlasnici i ovlaštenici drugih prava na stvarima iz stavka 1. ovoga članka smiju se služiti tim svojim pravima u skladu sa zakonom određenim načinom uporabe i iskorištavanja tih stvari, a za ograničenja kojima su time podvrgnuti, pripada im pravo na naknadu određenu zakonom."

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara također propisuje da dobro za koje se predviđa da ima svojstva kulturnog dobra, a netko takvo dobro nađe u zemlji, moru ili vodi smatra se da je nađeno dobro u vlasništvu Republike Hrvatske. Ukoliko bi neka osoba držala da je nađeno dobro njezino vlasništvo morala bi putem suda tužbom za utvrđivanje vlasništva potvrditi to svoje pravo. Što se tiče nalaznika takvoga dobra on bi temeljem odredbi Zakona o vlasništvu stekao pravo na nalazninu.

5 Članak 30. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN 91/96) - Vlasnikova prava
Pravo vlasništva je stvarno pravo na određenoj stvari koje ovlašćuje svoga nositelja da s tom stvari i koristima od riječi što ga je volja te da svakoga drugoga od toga isključi, ako to nije protivno tuđim pravima ni zakonskim ograničenjima.

U granicama iz stavka 1. ovoga članka vlasnik ima, među ostalim, pravo posjedovanja, uporabe, korištenja i raspolaganja svojom stvari.

Članak 36. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN 91/96) - Suvlasnički dijelovi
Ako više osoba ima neku stvar u svome vlasništvu tako da svakoj pripada po dio toga prava vlasništva, računski određen razmjerom prema cijelom pravu vlasništva te stvari, sve su one suvlasnici te stvari, a dijelovi prava vlasništva koji im pripadaju njihovi su suvlasnički dijelovi.
U sumnji koliki su suvlasnički dijelovi, smatra se da su jednaki.

Obveze vlasnika kulturnog dobra

Vlasnik kulturnoga dobra obvezan je:

- postupati s kulturnim doblom s dužnom pažnjom, a osobito ga čuvati i redovito održavati,
- provoditi mјere zaštite utvrđene Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i drugim propisima,
- o svim promjenama na kulturnom dobru, oštećenju ili uništenju, te o nestanku ili krađi kulturnoga dobra, odmah, a najkasnije sljedećeg dana obavijestiti nadležno tijelo,
- dopustiti stručna i znanstvena istraživanja, tehnička i druga snimanja, kao i provedbu mјera tehničke zaštite,
- omogućiti dostupnost kulturnoga dobra javnosti,
- očuvati cjelovitost zaštićene zbirke pokretnih kulturnih dobara,
- izvršavati sve druge obveze propisane zakonom i drugim propisima.

Vlasnik kulturnog dobra obvezan je i provoditi gore naznačene obveze, jer se u protivnom izlaže opasnosti da mu to nadležna konzervatorska služba naloži uz utvrđivanje roka provedbe, odnosno nakon proteka određenog roka može i sama na trošak vlasnika provesti određenu mjeru.

Prava vlasnika kulturnog dobra

Prava vlasnika kulturnoga dobra jesu:

- pravo na naknadu radi ograničenja prava vlasništva nad kulturnim doblom pod uvjetima propisanim Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara,
- pravo na porezne i carinske povlastice prema posebnom zakonu,
- pravo na stručnu pomoć nadležnog tijela radi pravilne zaštite i očuvanja kulturnoga dobra na način propisan Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

■ Pravo na naknadu radi ograničenja vlasništva

Vlasnik kulturnoga dobra ima pravo na naknadu radi ograničenja prava vlasništva prema odredbama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i na oslobođenje i povlastice propisane posebnim zakonom ako postupa sukladno odredbama navedenog Zakona i provodi mјere zaštite koje odredi nadležna konzervatorska služba. Ovo pravo vlasnik kulturnoga dobra stječe na temelju potvrde o ispunjavanju propisanih uvjeta i provedbe mјera određenih od strane konzervatorske službe koju mu na njegov zahtjev izdaje nadležna konzervatorska služba.

Tako vlasnik ima pravo u slučaju kada održavanje njegova kulturnoga dobra ili radovi na njegovu popravku, konzerviranju ili provedbi mјera tehničke zaštite zahtijevaju izvanredne troškove koji premašuju redovite troškove održavanja i prihode ili druge koristi koje vlasnik ima od kulturnoga dobra, podnijeti zahtjev za naknadu izvanrednih troškova. Izvanredne troškove utvrđuje rješenjem nadležna konzervatorska služba, a sredstava za pokriće utvrđenih izvanrednih troškova osiguravaju se u državnom proračunu. Ovo pravo jedini je slučaj kada vlasnik ima pravo tražiti naknadu za ograničenja njegova vlasništva, a koja proizlaze iz uspostavljene zaštite nad kulturnim dobrom.

turnim dobrom i drugom imatelju kulturnoga dobra na njihovo traženje dati besplatni stručni savjet u svezi s provedbom mјera zaštite i očuvanja kulturnoga dobra. Stručni savjet nadležna konzervatorska služba osobito je dužna dati u hitnim slučajevima, odnosno kad prijeti izravna opasnost od oštećivanja kulturnoga dobra. U hitnim slučajevima konzervatorska služba dužna je odmah savjetovati tražitelja, a najkasnije 3 dana od dana podnošenja pisanog zahtjeva.

Ograničenja prava vlasništva nad kulturnim dobrom

Vlasništvo nad kulturnim dobrom može se ograničiti glede posjeda, uporabe i prometa kulturnim dobrom. Na kulturnom dobru može se provesti izvlaštenje i uspostaviti založno pravo.

■ Ograničenja posjeda

Posjed kulturnoga dobra može se ograničiti radi:

- dokumentiranja i istraživanja kulturnoga dobra,
- provedbe mјera zaštite i očuvanja kulturnoga dobra,
- omogućavanja dostupnosti kulturnoga dobra javnosti.

Vlasnik kulturnoga dobra mora omogućiti istraživanje i dokumentiranje kulturnoga dobra, kao i provođenje mјera zaštite i očuvanja kulturnoga dobra osobi koja za to ima odobrenje nadležne konzervatorske službe. Za ova ograničenja vlasnik nema pravo na naknadu, osim u slučajevima kad dokaže da je zbog toga pretrpio štetu.

Kad nadležna konzervatorska služba utvrdi da vlasnik ne postupa sukladno odredbama zakona ili ne postupa s dužnom pažnjom, te prijeti opasnost od oštećivanja ili uništenja kulturnoga dobra, gradsko ili općinsko poglavarstvo na čijem se području kulturno dobro nalazi na prijedlog nadležne konzervatorske službe dužno je imenovati kulturnom dobru privremenog skrbnika. Privremeni skrbnik dužan je za račun i na trošak vlasnika poduzimati mјere zaštite i očuvanja kulturnoga dobra koje mu odredi nadležna konzervatorska služba. Isto tako kad vlasnik privremeno napusti kulturno dobro

■ Pravo na porezne i carinske olakšice

Vlasnik kulturnoga dobra ima pravo na porezna i carinska oslobođenja i povlastice kada je to propisano posebnim zakonom te ako postupa sukladno odredbama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, odnosno provodi mјere zaštite koje odredi nadležna konzervatorska služba. Pravo na porezne i carinske olakšice vlasnik kulturnoga dobra stječe na temelju potvrde o ispunjavanju propisanih uvjeta i provedbe mјera određenih od strane konzervatorske službe.

■ Pravo na stručnu pomoć

Nadležna konzervatorska služba dužna je vlasniku, nositelju prava nad kul-

tako da postoji neposredna opasnost od njegova oštećenja ili uništenja, poglavarstvo grada ili općine na čijem se području nalazi kulturno dobro dužno je bez odgadanja imenovati privremenog skrbišnika. Smatrat će se da je vlasnik privremeno napustio kulturno dobro ako je njegovo boravište nepoznato, a nema ovlaštenog zastupnika, te nadležna konzervatorska služba nije u mogućnosti obavijestiti ga o njegovim obvezama u roku od šest mjeseci od dana pokušaja prve dostave pismena. Kad vlasnik trajno napusti kulturno dobro ono postaje vlasništvo Republike Hrvatske. Smatrat će se da je vlasnik trajno napustio kulturno dobro ako je njegovo boravište nepoznato, a nema ovlaštenog zastupnika, te svoje obveze ne izvršava deset godina od dana donošenja rješenja o skrbništvu.

Vlasnik kulturnoga dobra dužan je privremeno dati u posjed pokretno kulturno dobro radi njegova izlaganja, odnosno omogućiti posjećivanje nepokretnog kulturnoga dobra radi razgledavanja. Na prijedlog organizatora izlaganja ili posjećivanja nadležna konzervatorska služba može rješenjem naložiti vlasniku privremeno davanje u posjed kulturnoga dobra. Vlasnik i organizator izlaganja, odnosno posjećivanja, sklopit će ugovor, kojim se pored ostalih ugovornih obveza utvrđuje način postupanja sa kulturnim dobrom i davanje jamstva za slučaj oštećenja, uništenja, krađe ili nestanka kulturnoga dobra, kao i obveza osiguranja kulturnoga dobra kod osiguravajućeg društva. Vlasnik kulturnoga dobra može tražiti da procjenu vrijednosti obavi nadležna konzervatorska služba. Sve troškove u svezi s izlaganjem, odnosno posjećivanjem kulturnoga dobra dužan je podmiriti organizator, ako ugovorom sklopljenim između vlasnika kulturnoga dobra i organizatora nije drukčije utvrđeno.

■ Ograničenje uporabe

Uporaba kulturnoga dobra može se ograničiti radi sprječavanja promjene namjene kojom se kulturno dobro dovodi u izravnu opasnost. Namjenu i način uporabe nepokretnog kulturnoga dobra rješenjem utvrđuje nadležna konzervatorska služba, a po prethodno pribavljenom mišljenju gradskog ili općinskog poglavarstva. Namjenu i način uporabe može nadležna konzervatorska služba utvrditi i za pokretno kulturno dobro kad ocijeni da je to potrebno.

Za promjenu namjene kulturnoga dobra vlasnik je dužan prethodno ishoditi odobrenje nadležne konzervatorske službe. Ako vlasnik uporabi kulturno dobro protivno namjeni, te zbog toga nastane šteta na kulturnom dobru, konzervatorska služba može obvezati rješenjem vlasnika da štetu otkloni povratom kulturnoga dobra u prijašnje stanje, ako je to moguće.

■ Ograničenja u prometu

Ograničenja prometa kulturnim dobrima jesu:

- posebne obveze prodavatelja kulturnog dobra, posrednika u kupoprodaji kulturnoga dobra i kupca,
- pravo prvakupu,
- obveza povrata proračunskih sredstava uloženih u zaštitu i očuvanje kulturnoga dobra prije njegove prodaje,
- ograničavanje uvoza i iznošenja kulturnoga dobra.

Prodavatelj kulturnog dobra, kao i posrednik u kupoprodaji kulturnog dobra obvezan je kupcu:

- dati na znanje da je predmet kupoprodaje kulturno dobro zaštićeno prema odredbama zakona,
- predložiti dokaz o vlasništvu kulturnog dobra,
- predložiti isprave o odricanju od prava prvakupu prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Kupac kulturnog dobra dužan je obavijestiti nadležnu konzervatorsku službu na području gdje će se kupljeno kulturno dobro nalaziti.

Vlasnik koji namjerava prodati kulturno dobro dužan je najprije istodobno ponuditi ga Republici Hrvatskoj, županiji, gradu ili općini na čijem se području to kulturno dobro nalazi navodeći cijenu i druge uvjete prodaje. Prvenstvo u ostvarenju prava prvakupu ima grad ili općina u odnosu na županiju i Grad Zagreb, pa Republika Hrvatska, Republika Hrvatska,

županija, Grad Zagreb, grad ili općina mora se očitovati o ponudi za prodaju kulturnog dobra u roku od 60 dana od dana primitka pisane ponude. Nakon isteka roka od 60 dana vlasnik može kulturno dobro prodati drugoj osobi uz cijenu koja ne može biti niža od cijene navedene u ponudi i pod uvjetima koji za kupca nisu povoljniji od uvjeta sadržanih u ponudi koju je podnio gradu ili općini, odnosno županiji i Republici Hrvatskoj.

U slučaju kada se kulturno dobro prodaje na aukciji organizator aukcije dužan je obavijestiti ovlaštenike prava prvokupa 30 dana prije održavanja aukcije o svim početnim uvjetima prodaje kulturnoga dobra putem aukcije, te o mjestu i vremenu održavanja aukcijske prodaje. Predstavnik ovlaštenika prava prvokupa može iskoristiti pravo prvokupa sukladno zakonu nakon utvrđivanja prodajne cijene kulturnog dobra na aukciji, a najkasnije do okončanja aukcijske prodaje.

Ovlaštenici prava prvokupa imaju pravo prvokupa i u slučaju ovršne prodaje kulturnoga dobra i to prema uvjetima ponude u postupku ovrehe koja je najpovoljnija za vlasnika kulturnoga dobra. Osoba koja provodi postupak ovršne prodaje kulturnoga dobra dužna je obavijestiti ovlaštenike prava prvokupa da je određena prisilna prodaja, te dostaviti pisane uvjete ponude utvrđene za prodaju kulturnoga dobra.

Ako pak vlasnik proda kulturno dobro protivno odredbama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, svaki ovlaštenik prava prvokupa može podnijeti tužbu sudu za poništenje ugovora o kupoprodaji. Tužba se može podnijeti i kad ugovor nije sklopljen u pisanim oblicima u roku od 90 dana od dana saznanja da je sklopljen ugovor o kupoprodaji, ali najkasnije u roku od 5 godina od dana sklapanja ugovora. Ovlaštenik prava prvokupa ima pravo na poništenje ugovora samo ako njegov zastupnik pred sudom izjavlji da kupuje kulturno dobro po cijeni i uvjetima pod kojima je prodano.

U slučaju kada vlasnik proda kulturno dobro u čiju su zaštitu, očuvanje i obnovu uložena sredstva iz državnog proračuna, vlasnik je dužan prije prodaje vratiti iznos uloženih sredstava uplatom u korist državnog proračuna.

■ Izvlaštenje kulturnog dobra

Izvlaštenje kulturnog dobra moguće je kada za to postoji interes Republike Hrvatske, a to je:

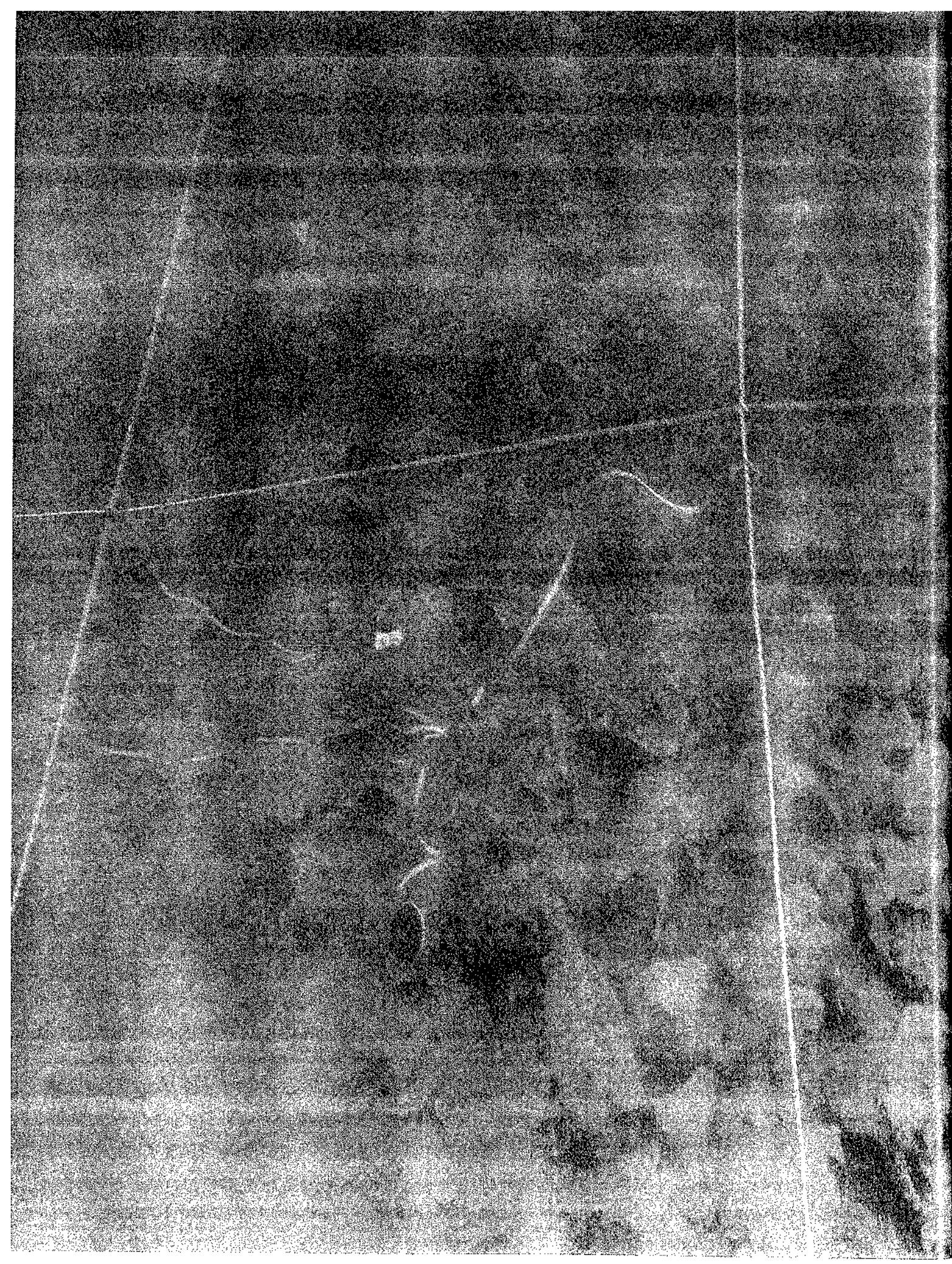
- ako prijeti opasnost od oštećenja ili uništenja kulturnog dobra, a vlasnik kulturnoga dobra nema mogućnosti ili interesa osigurati provedbu svih određenih mjera zaštite i očuvanja,
- ako se na drugi način ne može osigurati obavljanje arheoloških istraživanja i iskopavanja ili provedba mjera tehničke zaštite na kulturnom dobru,
- ako na drugi način nije moguće osigurati dostupnost kulturnog dobra za javnost.

Vlada Republike Hrvatske može iznimno donijeti odluku o utvrđivanju interesa Republike Hrvatske za izvlaštenje kulturnog dobra i u drugom slučaju kada to smatra opravdanim.

Izvlaštenje može biti potpuno ili nepotpuno. Radi izvlaštenja kulturnoga dobra mogu se provesti pripremne radnje i privremeno uzimanje u posjed sukladno propisima o izvlaštenju. Postupak za izvlaštenje pokreće se na prijedlog nadležne konzervatorske službe. Izvlaštenje kulturnog dobra provodi se na način propisan Zakonom o izvlaštenju.

■ Založno pravo na kulturnom dobru

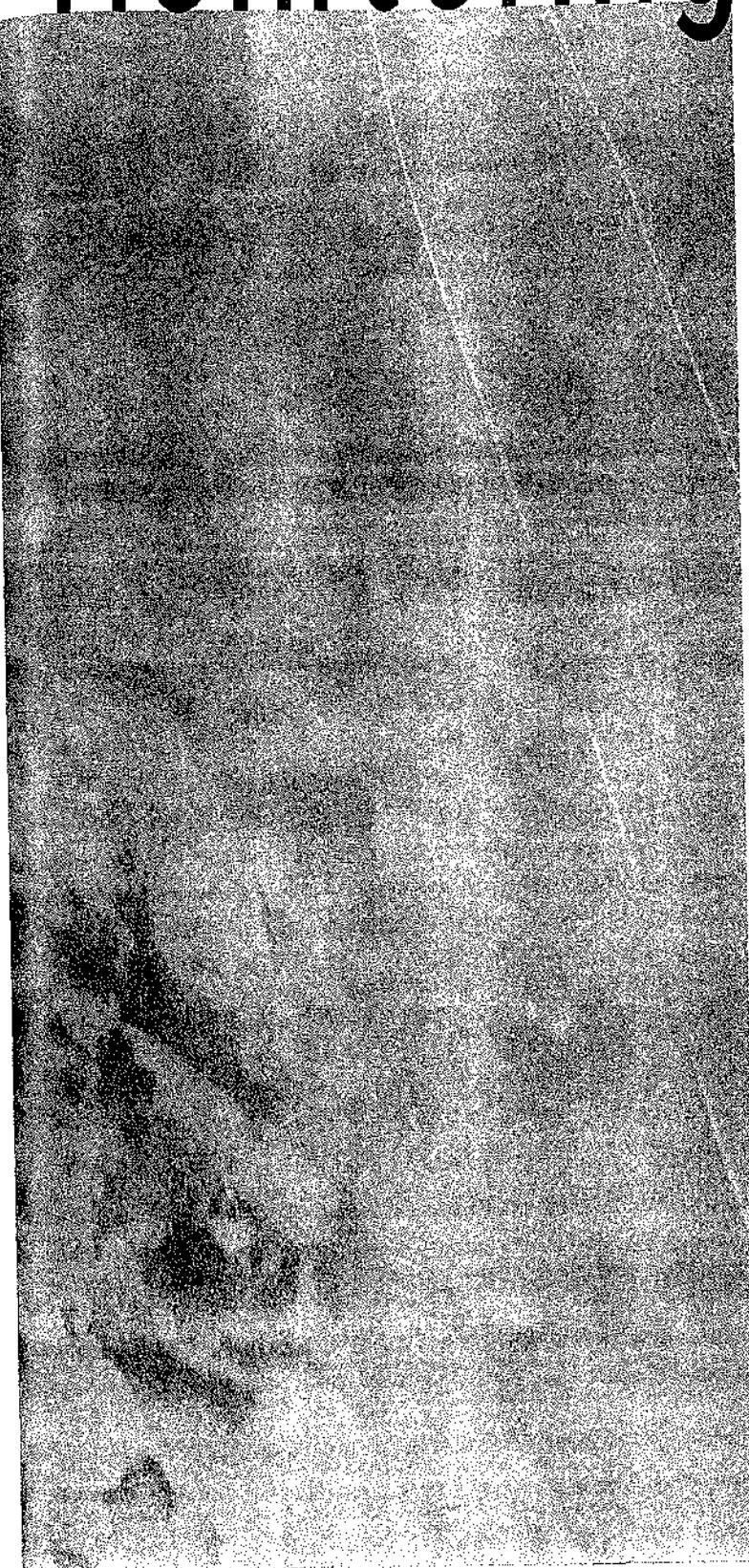
U cilju osiguranja naplate sredstava koja su iz državnog, županijskog, gradskog odnosno općinskog proračuna uložena u zaštitu i očuvanje nepokretnog kulturnog dobra osniva se zakonsko založno pravo u korist ulagatelja. Kada se sredstava iz državnoga, županijskog, gradskog, odnosno općinskog proračuna ulažu u zaštitu i očuvanje pokretnoga kulturnog dobra, ono se predaje javnoj ustanovi restauratorske djelatnosti ili drugoj ovlaštenoj osobi koja će provesti mјere zaštite i očuvanja, a na istom dobru osniva se zakonsko založno pravo u korist ulagatelja sredstava.

Teret kretskih amfora kod otoka Žirja

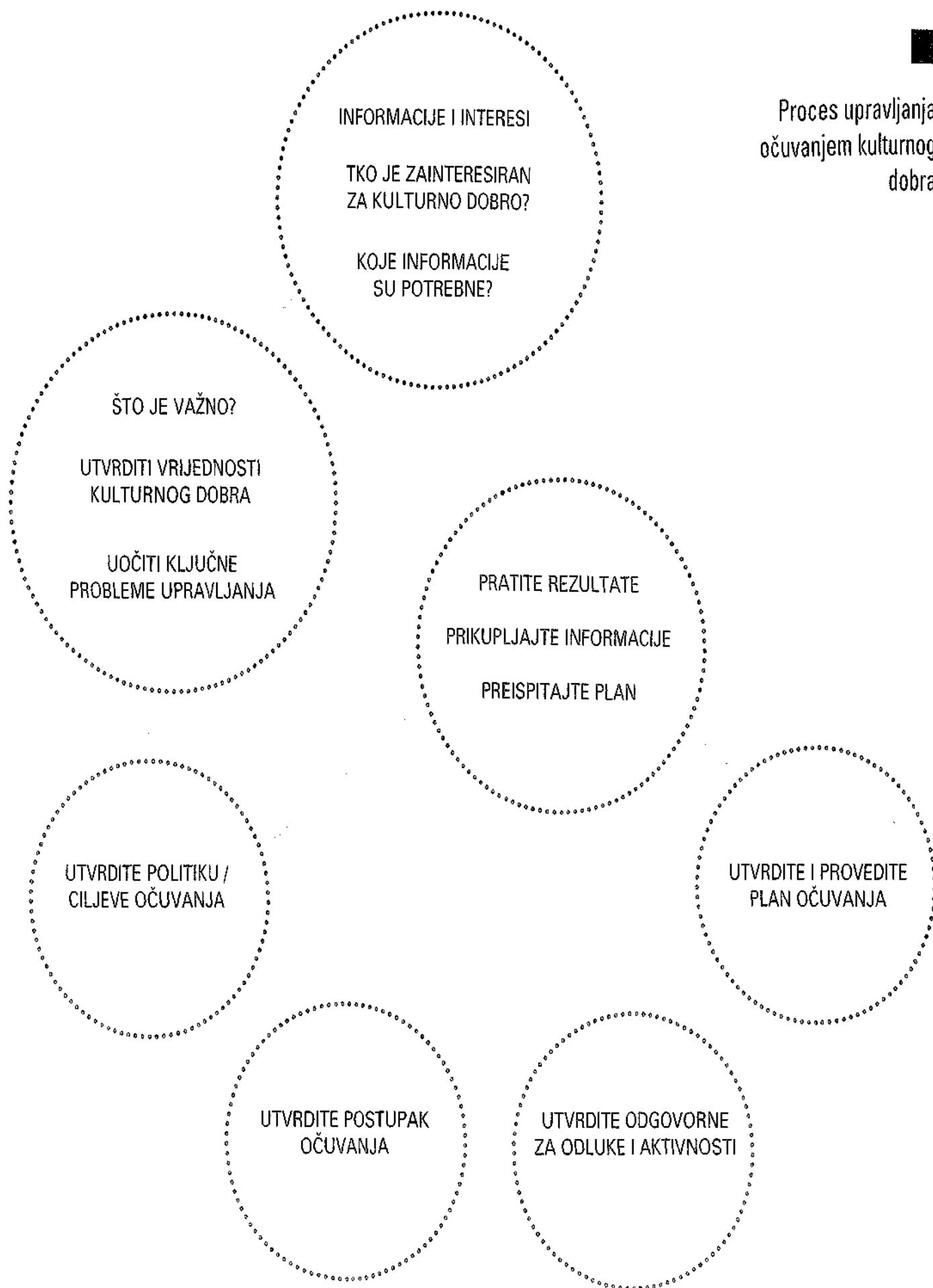
Monitoring

7.

Donošenjem plana očuvanja kulturnog dobra utvrđuje se i način praćenja procesa očuvanja i svih planiranih aktivnosti. Sustavno praćenje provedbe svih planiranih aktivnosti nazivamo monitoringom. To praćenje obuhvaća sve promjene koje se događaju na kulturnom dobru i njegovu neposrednom okruženju. U nastavku dat ćemo prikaz temeljnih sastavnica monitoringa očuvanja kulturnog dobra.

Proces upravljanja
očuvanjem kulturnog
dobra

Praćenje stanja kulturnog dobra

Nadležna konzervatorska služba obvezana je odredbama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara na praćenje stanja kulturnog dobra. Stanje kulturnog dobra nadležna konzervatorska služba utvrđuje najmanje jedanput u pet godina. Ministar kulture propisuje obrasce izvješća o stanju kulturnog dobra, kao i postupak utvrđivanja stanja kulturnih dobara.

Stanje kulturnog dobra dužan je pratiti i vlasnik kulturnog dobra što proizlazi iz njegove obveze čuvanja i redovitog održavanja kulturnog dobra.

Za sustavno praćenje stanja kulturnog dobra potrebno je:

- pratiti fizičko stanje kulturnog dobra, te bilježiti svaku promjenu stanja bila ona na štetu ili korist dobra,
- ocjenjivati utjecaj ključnih čimbenika na stanje kulturnog dobra,
- unapređivati znanje o kulturnom dobru i poučavati građane,
- promicati predodžbu zajednice o kulturnom dobru i važnosti njegova očuvanja,
- sastavljati i objavljivati izvještaje o stanju kulturnog dobra, te
- poticati nadležne službe na akciju kada na takvu potrebu ukazuju izvještaji o stanju kulturnog dobra.

- stanje (fizičko) kulturnog dobra;
- postojanje, ažurnost i stručnost planova očuvanja kulturnog dobra, kao i ocjena njihova provođenja u praksi, gdje je osobito važna ostvarena razina finansijske podrške potrebne za ostvarenje plana očuvanja, te raspoloživosti stručnjaka potrebnih za provedbu plana i njihovo sudjelovanje u samoj provedbi;
- stavovi zajednice i njezina uloga u provedbi očuvanja kulturnog dobra, te odnos prema pojedincima, udrugama i organizacijama koje sudjeluju u očuvanju kulturnih dobara.

Indikatori za praćenje očuvanja kulturnog dobra

Kao najznačajnije indikatore čijim praćenjem možemo ocijeniti proces očuvanja nekog kulturnog dobra smatramo:

- razina znanja o kulturnom dobru, odnosno o kulturnoj baštini: broj i vrste kulturnih dobara koja uživaju zakonom propisanu zaštitu;
- razina pravne zaštite koju uživa kulturno dobro: koja su kulturna dobra registrirana, a koja su upisana u Listu kulturnih dobara od nacionalnog značenja ili koja su tek preventivno zaštićena jer se predmijeva da imaju svojstva kulturnog dobra;

Hrvatski Apoksiomen, detalj

Mogući^{8.} suradnici

Uz konzervatorsku službu kao obveznog suradnika, druge suradnike za projekt očuvanja kulturnog dobra možemo potražiti na tri razine zavisno od značaja projekta kojeg pokrećemo, a to su: lokalna, nacionalna i međunarodna razina.

Na svakoj od razina nalaze se brojni subjekti koji u odgovarajućim uvjetima mogu postati ne samo naši suradnici već i saveznici koji će uložiti napore, znanje i sredstva za ostvarenje našeg projekta. Pri tome uvijek valja imati na umu da je najznačajniji suradnik nadležna konzervatorska služba čija podrška je uvjet za provedivost projekta očuvanja kulturnog dobra, pa i za okupljanje najozbiljnijih suradnika na provedbi projekta.

Kod okupljanja suradnika najvažnije je za svakog od suradnika pronaći odgovarajući način uključivanja u projekt sukladan mogućnostima svakog od sudionika, njegovu znanju i iskustvu.

U nastavku ćemo ukazati samo na najvažnije i najčešće institucije i organizacije u kojima možemo potražiti suradnike za projekt očuvanja kulturnog dobra.

Konzervatorska služba

Konzervatorska služba ustrojena je u okviru Ministarstva kulture, dakle u sastavu tijela državne uprave. Konzervatori imaju status državnog službenika, koji u osnovi i ne može biti drugačiji, jer je njihov temeljni zadatak da na stručnoj osnovi zaštite kulturna dobra na području Republike Hrvatske. Ovaj zadatak proizlazi iz Ustava Republike Hrvatske koji kulturna dobra proglašava dobrima od interesa za Republiku Hrvatsku. Konzervatori iz te ustavne odrednice crpe svoje ovlasti da sukladno zakonu štite interes Republike Hrvatske.

Za područje svake županije ustrojena je nadležna konzervatorska služba koja je sastavnica Ministarstva kulture, dok je za Grad Zagreb napravljen izuzetak te su ovi poslovi povjereni Gradskom zavodu za zaštitu spomenika i prirode Grada Zagreba.

Konzervatorska služba obavlja se sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, kao i drugim propisima donesenim na temelju ovoga Zakona.

Za suradnju na konkretnom projektu očuvanja kulturnog dobra valja uvijek uspostaviti suradnju s nadležnom konzervatorskom službom, a ukoliko je projekt na nacionalnoj razini tada je moguće očekivati potporu i središnje konzervatorske službe.

Institucije i organizacije na lokalnoj razini

Za okupljanje suradnika na projektu očuvanja prvovalja krenuti od lokalne razine u potrazi za zainteresiranim osobama, jer će podrška ove razine biti od presudne važnosti pri provedbi samog projekta. Dakako da je suradnja s lokalnim vlastima uvijek dobrodošla, makar se svodila tek na odobravanje projekta bez veće pomoći lokalnih vlasti ili pak na podršku izraženu u svim oblicima pomoći (kadrovim, sredstvima, opremom itd.). Mogući suradnici nalaze se u ustanovama, gospodarskim subjektima, kao i među samim građanima, te ih u tim sredinama valja tražiti.

■ Lokalna vlast

Općinska ili gradska vlast raspolaže brojnim instrumentima koji mogu biti od pomoći pri realizaciji projekta očuvanja kulturnog dobra koji se nalazi na njihovu području. Isto tako općinska ili gradska vlast može biti nepremostiva prepreka u provedbi projekta očuvanja kulturnog dobra. Stoga preporučamo suradnju s lokalnim vlastima koja se može ostvariti kroz svaki projekt očuvanja kulturnog dobra ako se pravovremeno prepoznaju interesi svih subjekata i omogući njihovo ostvarivanje.

Uz načelnu podršku lokalna vlast raspolaže i izvjesnim ali ograničenim mogućnostima finansijske potpore, te usklađivanje s interesima lokalne zajednice na razini lokalne vlasti može pridonijeti i dobijanju finansijske potpore u realizaciji projekta.

U tijelima lokalne vlasti najčešće se nalaze kadrovi čija znanja mogu bitno pridonijeti ili olakšati provedbu projekta očuvanja, te i taj oblik suradnje treba razmotriti i ostvariti ako je to moguće.

■ Ustanove u kulturi

Među ustanovama u kulturi nalaze se brojni potencijalni stručni suradnici za vaš projekt očuvanja kulturnog dobra. Vaše suradnike potražite u specijaliziranim ustanovama, kao što su: restauratorske ustanove i radionice, muzeji, galerije, arhivi, knjižnice do onih koje svojom polivalentnošću predstavljaju kulturne centre manjih sredina.

Stoga se raspitajte o svim ustanovama u kulturi i to ne samo na području vaše općine ili grada, već i one koje djeluju na županijskoj ili državnoj razini.

■ Gospodarski subjekti

Vaši suradnici nalaze se i među rukovodećim kadrom trgovачkih društava raznih djelatnosti, kao i među njihovim zaposlenicima. Pomoći u ostvarenju projekta očuvanja kulturnog dobra koju mogu pružiti suradnici iz gospo-

darskih subjekata zaista je raznolika i često vrlo značajna za realizaciju projekta. Gospodarski subjekti nerijetko sudjeluju u projektima očuvanja kulturnih dobara, bilo pružajući kadrovsku, finansijsku ili drugu podršku. Najčešće to čine kao sponzori, koristeći tako svoju podršku projektu kao promidžbu bilo vlastita imidža ili imidža svojih proizvoda ili usluga.

Stoga vaš projekt očuvanja kulturnog dobra predstavite najznačajnijim gospodarskim subjektima na vašem području ili onima za koje možete očekivati da će pronaći svoj interes u podupiranju projekta. Pri tome može vam pomoći da i sami pronađete moguće motive kojima ćete potaknuti i zainteresirati pojedine gospodarske subjekte na suradnju.

■ Udruge i građani

Građani i njihove udruge najznačajniji su suradnici u provedbi projekta očuvanja kulturnog dobra i to posebice oni koji imaju svakodnevnu prigodu pratiti stanje kulturnog dobra koje je predmet projekta. Njihova podrška je izuzetno značajna. Upravo građani i njihove udruge na potpuno dobrovoljnoj, ponekad emotivnoj, ali uvijek iskrenoj osnovi vrednuju naše napore i nastojanja, te su često najbolji kritičari za planirane aktivnosti, kao i za one koje su već provedene.

Građani i udruge stvaraju i oblikuju javno mišljenje koje može ići u prilog i protiv projekta i koje najčešće valja uvažiti, jer predstavlja glas "baštinika" koji baštinu u svom susjedstvu smatraju svojom, djelom svoga identiteta i svoje povijesti. Brojni su slučajevi u kojima su građani stali na stranu konzervatorske službe braneci baštine od nasrtaja raznih vrsta. U tim su se slučajevima građani i njihove udruge rukovodili elementarnom savješću baštinika, a ne strukom i znanjem kojim raspolažu konzervatori.

Institucije i organizacije na nacionalnoj razini

Među institucijama i organizacijama koje djeluju na nacionalnoj razini svakako ćemo na prvom mjestu istaknuti pojedina tijela državne uprave koja već po svom djelokrugu sudjeluju u zaštiti i očuvanju kulturne baštine

Republike Hrvatske. Slijedom toga ukazat ćemo na ustanove na nacionalnoj razini koje obavljajući svoju djelatnost također pridonose očuvanju kulturne baštine, kao i na najvažnije udruge koje se pojavljuju s tom zadaćom na nacionalnoj razini.

■ Tijela državne uprave

Među tijelima državne uprave najznačajnija su ministarstva koja u svom djelokrugu obavljaju poslove vezane za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara. Među njima navedimo samo neke, ministarstva nadležna za: prostorno uređenje, zaštitu okoliša, pomorstvo i promet, turizam, gospodarstvo, unutarnje poslove, obrt, malo i srednje poduzetništvo, pravosuđe itd.

Konzervatorska služba surađuje sa svim navedenim resorima i tom suradnjom stvara uvjete za provedbu zaštite i za što djelotvornije očuvanje.

■ Ustanove u kulturi

Ustanove u kulturi na nacionalnoj razini vrlo su česti stručni suradnici na projektima očuvanja kulturnih dobara, među njima izdvajamo samo neke: Hrvatski restauratorski zavod, Hrvatski državni arhiv, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, te muzeji i galerije.

Ove ustanove raspolažu sa stručnjacima čija pomoć može biti od presudna značenja za pripremu i provedbu stručnog aspekta samog projekta.

■ Znanstvene i obrazovne ustanove

Vrlo česti suradnici na projektima očuvanja dolaze iz znanstvenih i obrazovnih ustanova: instituta, fakulteta, akademija i drugih, koji svojim stručnim znanjima podupiru stručnu i zanstvenu dimenziju projekta. Uz znanstvenike i profesore u projekte se vrlo često uključuju i studenti, odnosno polaznici obrazovnih ustanova, jer time pronađaju prigodu za svoje usavršavanje i stjecanje znanja.

Kako su projekti očuvanja kulturnih dobara nerijetko interdisciplinarni ovaj oblik suradnje postao je sve češći u praksi, te se nametnuo svojom objektivnom opravdanošću.

pravnim i administrativnim pitanjima što se odnose na zaštitu, konzervaciju, restauraciju, obnovu i afirmaciju spomenika, povijesnih lokacija i skupina građevina,

- organizira stručne skupove s temama od interesa za zaštitu, konzervaciju, restauraciju i očuvanje spomenika,
- organizira priredbe, koncerte, izložbe, seminare, radionice, te obavlja i nakladničku djelatnost u skladu s posebnim propisima radi ostvarivanja ciljeva udruge,
- organizira stručna putovanja radi ostvarivanja ciljeva udruge,
- organizira zaštitne radove na spomenicima kulture,
- prikuplja sredstva za očuvanje spomenika kulture,
- izrađuje studije i elaborate o zaštiti, konzervaciji, restauraciji i afirmaciji spomenika kulture.

Croatia Nostra

Croatia Nostra udruga je koja okuplja brojne građane zainteresirane za očuvanje kulturne i prirodne baštine, te koja potiče brojne projekte s tim ciljem. Prikupljanjem sredstava iz raznih izvora sudjeluje aktivno u očuvanju prirodne i kulturne baštine Republike Hrvatske. Članica je Europe Nostre međunarodne organizacije usmjerene na zaštitu i očuvanje kulturne i prirodne baštine Europe.

Institucije i organizacije na međunarodnoj razini

Na međunarodnoj razini djeluju brojne organizacije i institucije. Među organizacijama razlikujemo dvije vrste, a to su vladine i nevladine organizacije.

Među vladinim međunarodnim organizacijama najznačajniji su UNESCO, Odjel za kulturnu baštinu Vijeća Europe i ICCROM. Od nevladinih međunarodnih organizacija ovdje ističemo ICOM i ICOMOS.

Uz najvažnije međunarodne organizacije navodimo i neke fundacije i institucije koje podupiru projekte očuvanja kulturne baštine.

■ Udruge

Od udruga na nacionalnoj razini svakako valja posebno istaknuti Hrvatski odbor ICOMOS-a i Croatia Nostra. Cilj obje udruge je očuvanje kulturne baštine, te poticanje i sudjelovanje u projektima s tim ciljem.

Hrvatski odbor za spomenike i spomeničke cijeline - ICOMOS-a

Hrvatski odbor za spomenike i spomeničke cijeline jedan je od 116 nacionalnih odbora najveće međunarodne nevladine organizacije poznate pod nazivom ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) koja promiče zaštitu i očuvanje kulturne baštine, a osobito graditeljske baštine.

Hrvatski odbor ICOMOS-a djeluje još od osnutka međunarodne organizacije, a danas je u njega učlanjeno više od 50 hrvatskih uglednih stručnjaka u ovom području, te stručne ustanove kao što su Hrvatski restauratorski zavod i Zavod za obnovu Dubrovnika.

Ciljevi djelovanja Hrvatskog odbora ICOMOS-a su unapredijevati zaštitu, konzervaciju, restauraciju i afirmaciju povijesnih spomenika, skupina građevina i povijesnih lokacija na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Djelatnosti Hrvatskog odbora ICOMOS-a kojima ostvaruje svoje ciljeve su:

- na nacionalnoj razini izrađuje i provodi vlastiti program djelatnosti u skladu s ciljevima i djelatnostima ICOMOS-a,
- provodi sve odluke Generalne skupštine ICOMOS-a i programe što ih predloži Savjetodavni i Izvršni komitet,
- predstavlja forum za raspravu i razmjenu informacija na nacionalnoj i internacionalnoj razini, o načelima, pitanjima i o konkretnim tehničkim,

■ UNSECO - Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu

Ciljevi UNESCO-a su podizanje standarda, razmjena znanja i poticanje međunarodne suradnje u područjima obrazovanja, znanosti i kulture. U okviru kulture, kao područja djelovanja UNESCO-a, ustrojen je poseban dio organizacije usmjeren na projekte očuvanja kulturne baštine. Uz brojne konvencije i preporuke usvojene od strane Opće skupštine UNESCO-a usmjerene na zaštitu i očuvanje kulturne baštine pri UNESCO-u se vodi i Lista svjetske prirodne i kulturne baštine, kao i Lista ugrožene kulturne baštine.

U svakoj zemlji članici UNESCO-a osnivaju se nacionalne komisije za UNESCO koje u okviru nekog od vladinih resora osiguravaju suradnju s matičnom međunarodnom organizacijom.

■ Vijeće Europe - Odjel za kulturnu baštinu

Vijeće Europe kao međunarodna vladina organizacija ustroila je Odjel za kulturnu baštinu koji zemljama članicama pruža stručnu i tehničku pomoć u provedbi projekata očuvanja kulturnih dobara, te potiče međunarodnu suradnju na tom području.

Ujedno se na razini Vijeća Europe radom ministarskih konferencija donose brojne preporuke i konvencije o zaštiti i očuvanju kulturne baštine.

■ ICCROM - Međunarodni centar za proučavanje zaštite i restauriranje kulturnih dobara

Ovaj međunarodni centar osnovan je na poticaj UNESCO-a 1959. godine kao međuvladina organizacija sa zadaćom da znanstveno proučava i podučava o dokumentaciji koja se odnosi na znanstvene i tehničke probleme zaštite i restauriranja kulturnih dobara, koordinira istraživanja kulturne baštine, savjetuje o zaštiti i očuvanju kulturne baštine, te pomaže u školovanju istraživača kulturne baštine i utvrđuje standarde restaurorskog rada.

■ ICOM - Međunarodni savjet za muzeje

Međunarodni savjet za muzeje, poznat kao ICOM, osnovan je na poticaj UNESCO-a 1946. godine kao međunarodna nevladina organizacija u kojoj se okupljaju predstavnici muzeja.

Ovu međunarodnu organizaciju čine nacionalni komiteti koji su ustrojeni u brojnim zemljama svijeta. Hrvatska također ima Nacionalni komitet koji čine profesionalni predstavnici hrvatskih muzeja. Na razini međunarodne organizacije djeluju brojni specijalizirani komiteti za određena pitanja mujejske profesije.

■ ICOMOS - Međunarodni savjet za spomenike i spomeničke cjeline

Svjetska organizacija ICOMOS-a osnovana je 1965. godine, godinu dana nakon usvajanja Povelje o zaštiti i restauraciji spomenika i spomeničkih cjelina u Veneciji (Venecijanska povelja). Danas ICOMOS čine nacionalni odbori iz 116 zemalja svijeta, a njihov broj kao i broj njihovih članova u stalnom je porastu.

ICOMOS je glavni savjetnik UNESCO-a za pitanja zaštite i očuvanja spomenika i spomeničkih cjelina, jer po broju stručnjaka koje okuplja predstavlja nezaobilazni stručni lobi koji bi se danas mogao nazvati sloganom "konzervatori bez granica".

ICOMOS ima značajnu ulogu i u Svjetskom udruženju konzervatora sukladno Konvenciji o svjetskoj baštini, jer ima zadaću savjetovati Odbor za svjetsku baštinu i UNESCO u postupku upisa spomenika i spomeničkih cjelina u Listu svjetske baštine.

Djelovanjem 16 međunarodnih znanstvenih odbora koje čine eksperti iz cijelog svijeta, te zasjedanjem Opće skupštine ICOMOS-a koje se održava svake treće godine, ICOMOS uspostavlja međunarodne standarde u zaštiti, očuvanju, restauriranju i upravljanju kulturnom baštinom. Mnogi od tih standarda danas su zapisani u Poveljama, Rezolucijama i Preporukama ICOMOS-a.

Danas važeći Statut ICOMOS-a usvojen je na Općoj skupštini ICOMOS-a u Moskvi 1978. godine.

■ Fundacije i druge međunarodne institucije

Projekti iz područja kulturne baštine podupiru brojne fundacije i međunarodne institucije među kojima navodimo samo neke:

- American Express Foundation, American Express Tower, World Financial Center, 200 Vesey Street, New York, NY 10285, USA;
- Calouste Sarkis Gulbenkian Foundation, Av. Berna, 45A, 1067-001 Lisbon, Portugal;
- Compagnia di San Paolo, Corso Vittorio Emanuele II, 75, 10128 Torino, Italija;
- Fund for Arts and Cultural Exchange, Institut za suvremenu umjetnost, Berislavićeva 20, 10000 Zagreb, Hrvatska;
- Fiat Auto Spa, 10, corso Marconi, 10125 Turin, Italija;
- Fondazione Benetton, Piazza Crespi, 8, 31100 Treviso, Italija;
- Getty Grant Program, 1200 Getty Center Drive, Suite 800, Los Angeles, CA 90049-1685, USA;
- Kress Foundation, Samuel H. Kress, 174 East 80th Street, New York, NY 10021 USA;
- Lambrakis Research Foundation, 3 Paparigopoulou Street, 10561 Athens, Grčka;
- Prins Bernhard Cultuurfonds, Heren gracht 476, Postbus 19750 1000 GT, 1017 CB Amsterdam, Nizozemska;
- Roi Baudouin Fondation, Fundation Roi Baudouin, rue Brederode 21, B-1000 Bruxelles, Belgija;
- Trust for Mutual Understanding, 30 Rockefeller Plaza, Room 5600, New York, NY 10112, USA.

Literatura

- Antolović, J.: Ekonomsko vrednovanje graditeljske baštine, Mikrorad, Zagreb, 1998.
- Antolović, J.: Kada kultura - stvara poslove?, Ekonomist br. 5-6/2001, str. 28-31, Zagreb, 2001.
- Antolović, J.: Nepokretni spomenici kulture i turizam, Acta Turistica 9/1997 broj 2, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb, 1997.
- Antolović, J.: Protection and Preservation of Cultural Goods in the Republic of Croatia and Public Participation, Znanstveni skup Međunarodnog komiteta ICOMOS-a za pravna i ekonomска pitanja, Toledo, Španjolska, 1999.
- Cerovac, M., Tepšić, S.: Politička ekonomija, Sveučilište u Osijeku, Ekonomski fakultet Osijek, 1978
- Copps, S.: International Conference Culture Counts: Financing, Resources, and the Economics of Culture in Sustainable Development, str. 57-60, Firenca, 1999
- Ekonomski leksikon, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža", Zagreb, 1995.
- Hrvatska u 21. stoljeću - Strategija kulturnog razvijtka - nacrt, Ministarstvo kulture, 2001.
- Marx, K.: Prilog kritičke političke ekonomije, Beograd, Kultura, 1960.
- Pančić Kombol, T.: Selektivni turizam - uvod u menadžment prirodnih i kulturnih resursa, TMCP Sagena Matulji, 2000.
- Richardson, L.: Investiranje - nekretnine, dionice, zlato ili poduzetništvo, Biblioteka "LMN", Zagreb, 1997.
- Richardson, L.: Investiranje - zlatna pravila uspješnog ulaganja, Biblioteka "LMN", Zagreb, 1997.
- Vidarte, J.I.: Culture, Renewal, and Development, International Conference Culture Counts: Financing, Resources, and the Economics of Culture in Sustainable Development, str. 46-48, Firenca, 1999.
- Vištica, O.: Alternativni izvori finansiranja kulture - pregled međunarodnih fondacija i programa, Ministarstvo kulture RH, Zagreb, 2002.
- Weihrich, H., Koontz, H., Menadžment, Mate, Zagreb, 1994.
- Poschl, H.: Project Management, International Salzburg Summer Academy for Arts Management, 2002.
- Poschl, H.: The Roles of an Artist in Project, International Salzburg Summer Academy for Arts Management, 2002.
- Bacchella, U.: Basic of European Dimension, International Salzburg Summer Academy for Arts Management, 2002.
- Bacchella, U.: International Cultural Cooperation, International Salzburg Summer Academy for Arts Management, 2002.
- Rich, J. D.: Fund Raising for Cultural Institutions, International Salzburg Summer Academy for Arts Management, 2002.

životopis

JADRAN ANTOLOVIĆ, rođen 3. travnja 1956. godine u Zagrebu. Osnovno i srednje obrazovanje stječe u Osijeku. Na Pravnom fakultetu u Osijeku diplomira 1978. godine i stječe stručno zvanje diplomiranog pravnika. Na Ekonomskom fakultetu u Osijeku magistrirao na temi "Ekomska valorizacija nepokretnih spomenika kulture" 1997. godine. U lipnju 2005. godine doktorirao na temi "Spomenička renta u funkciji gospodarenja zaštićenom graditeljskom baštinom" na Fakultetu ekonomije i turizma Dr Mijo Mirković u Puli.

Tijekom 1997/98. s naročitim uspjehom završio je jednogodišnji diplomatski studij na Diplomatskoj akademiji Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske. Odlukom Predsjednika Republike Hrvatske 1999. godine odlikovan Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića.

Od 2001. godine ekspert UNESCO-a za pravna i ekomska pitanja zaštite i očuvanja kulturne baštine. U 2003. godini izabran u nastavno zvanje višeg predavača za predmet Menadžment u kulturi za znanstveno polje ekonomije u području društvenih znanosti.

Radno iskustvo stječe obavljajući sljedeće poslove i dužnosti:

- tajnik Elektrometalskog školskog centra u Osijeku (1979 - 1982),
- tajnik Studija elektrostrojarstva (danas Elektrotehnički fakultet) u Osijeku (1980 - 1982),
- pravnik i zamjenik ravnatelja u Ljekarni "Osijek" Osijek (1982 - 1989),
- sudac na Osnovnom sudu udruženog rada u Osijeku (1985 - 1990),
- direktor Građevinskog poduzeća "Radnik" u Osijeku (1989 - 1990),
- tajnik Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Osijeku (1990 - 1992),
- tajnik Službe za zaštitu spomenika kulture u Zavodu za zaštitu spomenika kulture Ministarstva kulture i prosvjete Republike Hrvatske (1992 - 1994),
- tajnik Fonda za obnovu spomenika kulture Hrvatske (1992 - 1996),
- tajnik Odbora Vlade Republike Hrvatske za obnovu i revitalizaciju osječke Tvrde (1992-1998),
- načelnik Službe za finansijske, kadrovske i opće poslove Državne uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine Republike Hrvatske (1994 - 1996),
- viši savjetnik u pravnoj službi Ministarstva kulture (1997 - 1998),
- tajnik Kabineta ministra kulture (1998 - 1998),
- pomoćnik ministra kulture (1998 - 2004), te
- državni tajnik Ministarstva kulture (2004 - 2008),
- profesor Visoke škole za poslovanje i upravljanje Baltazar Adam Krčelić, Zaprešić.

Članstvo i dužnosti u nevladim organizacijama:

- redovni član Međunarodnog komiteta ICOMOS-a za pravna, administrativna i ekonomski pitanja (1998. -),
- potpredsjednik Hrvatskog odbora ICOMOS-a (1999 - 2005),
- potpredsjednik Croatia Nostre (2002 - 2005).

Od 1990. godine radi u Službi zaštite spomenika kulture, gdje ga zatječe ratna agresija na Republiku Hrvatsku, te među prvima organizira provedbu mjera zaštite propisanih Haškom konvencijom i aktivno sudjeluje u spašavanju i zaštiti kulturne baštine od ratnih razaranja. Nakon okončanja ratnih sukoba prvi obnaša dužnost tajnika Službe za zaštitu spomenika kulture Republike Hrvatske, sve do 1994. godine kada zbog reorganizacije preuzima poslove voditelja Službe za finansijske poslove. U vremenu od 1994. do 1996. sudjeluje u programiranju i osiguravanju sredstava za poslijeratnu obnovu kulturne i prirodne baštine.

Usporedo s navedenim poslovima od 1992. godine sustavno se bavi izučavanjem ekonomskih aspekata zaštite i očuvanja kulturne baštine, te aktivno sudjeluje u izradi svih pravnih propisa u području zaštite kulturne i prirodne baštine, kao i na izradi novog hrvatskog zakona o zaštiti i očuvanju kulturne baštine.

Sudjeluje na brojnim stručnim skupovima u zemlji i inozemstvu, objavljuje brojne stručne članke i znanstvene radove, te sudjeluje u pripremi i realizaciji brojnih projekata u području zaštite i očuvanja kulturne baštine.

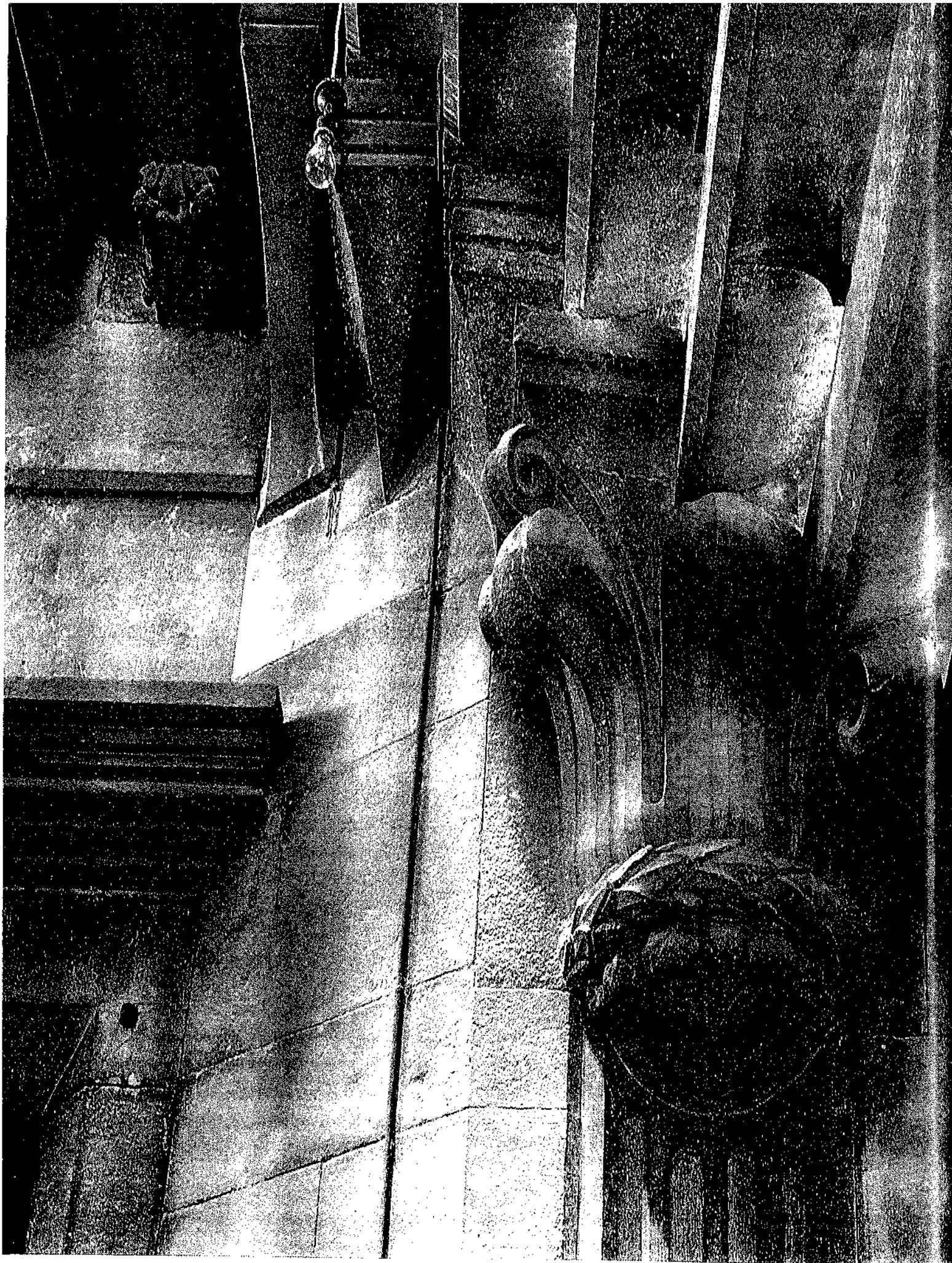
Knjige:

- "Ekonomsko vrednovanje graditeljske baštine", Mikrorad Zagreb, 1998.;
- "Kultura i umjetnost - zbirka propisa Republike Hrvatske 2003", Grafika Osijek, 2003.
- "Kultura i umjetnost - zbirka propisa Republike Hrvatske 2006", Ministarstvo kulture i Grafika Osijek, 2006.
- "Spomenička renta od teorije do hrvatske prakse - Monument annuity from theory to croatian practice", Ministarstvo kulture, Zagreb 2006.

Važniji članci i radovi:

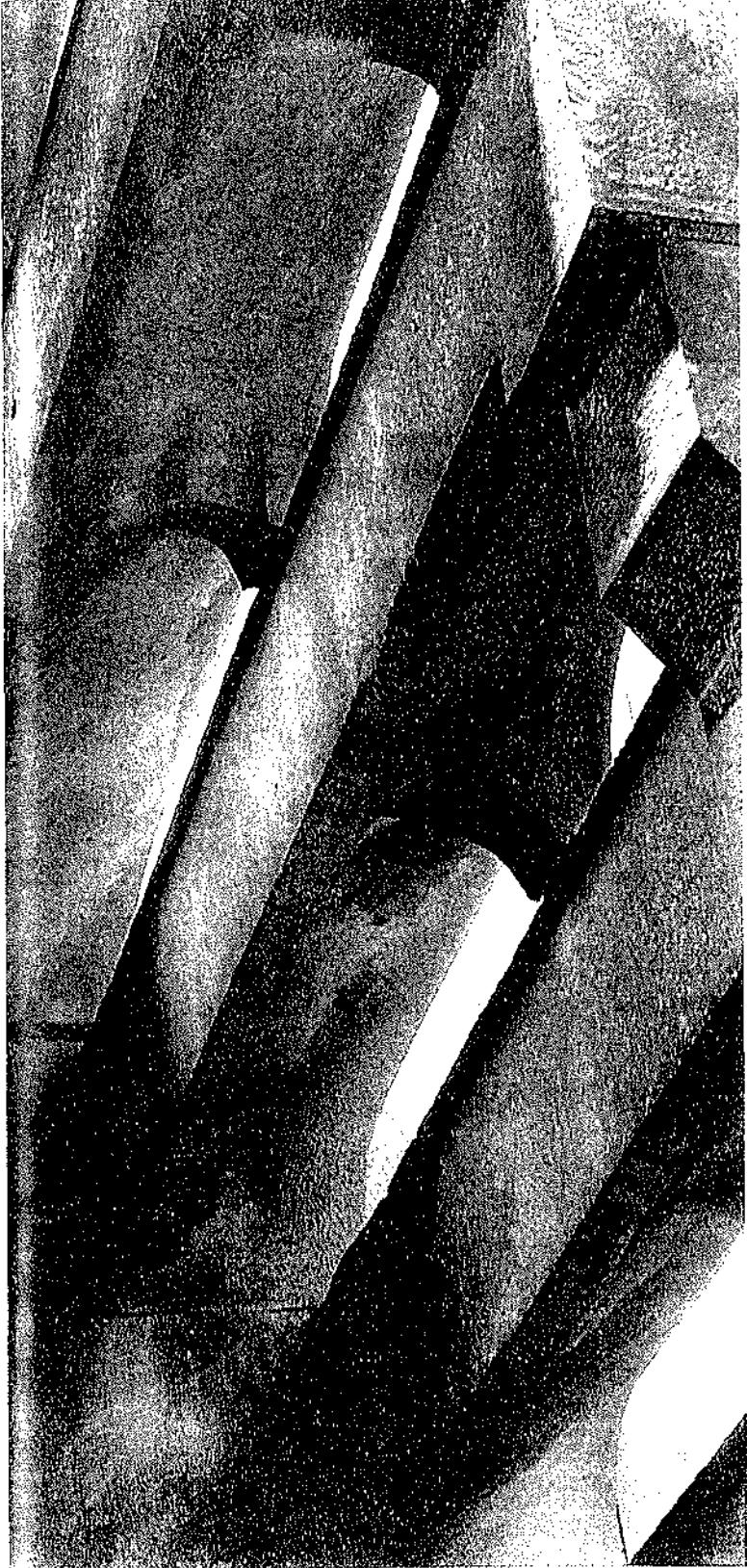
- "Cultural monuments' legal protection system of the Republic of Croatia" - State Institute for the protection of cultural and natural heritage, Zagreb, 1995.;
- "Ekonomski valorizacija nepokretnih spomenika kulture" magisterski rad, Ekonomski fakultet Osijek, Sveučilište J. J. Strossmayera Osijek, 1997.;

- "The Fragility of Laws in a War Zone", "Legal and Financial Aspects of Architectural Conservation", Dundurn Press, Toronto - Oxford, 1997.;
- "Nepokretni spomenici kulture i turizam", Acta Turistica 9/1997 broj 2, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb, 1997.;
- "Primjena Konvencije o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba u Domovinskom ratu" - završni pisani rad na Diplomatskoj akademiji Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 1998.;
- "Protection and Preservation of Cultural Goods in the Republic of Croatia and Public Participation" pisani rad za znanstveni skup Međunarodnog komiteta ICOMOS-a za pravna, administrativna i ekonomski pitanja, Toledo, Španjolska, 1999.;
- "Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara" - članak u Informatoru br. 4750 od 15. rujna 1999. godine, str. 1-4, Zagreb, 1999.;
- "Financiranje zaštite i očuvanja kulturnih dobara" - članak u Informatoru br. 4756 od 6. listopada 1999. godine, str. 6, Zagreb, 1999.;
- "Ekonomski učinci financiranja zaštite i očuvanja kulturne baštine" pisani rad za znanstveni skup Međunarodnog komiteta ICOMOS-a za pravna, administrativna i ekonomski pitanja, Brijuni, svibanj 2000.;
- "Das Rechtssystem zum Schutz von Kulturgütern im Gebiet Kroatiens" pisani rad na Međunarodnom skupu Radne zajednice Podunavskih regija održanog u Vukovaru 3. i 4. listopada 2000.;
- "Prilagodba propisa Republike Hrvatske o sprječavanju nezakonitog prometa umjetninama kao priprema za europske integracije" pisani rad na III. Konferenci INTERPOL-a o nezakonitom prometu kulturnim dobrima ukradenim u srednjoj i istočnoj Europi održanoj na Brijunima, 29-31. svibnja 2001.;
- "Kad kultura stvara poslove?" članak u časopisu "Ekonomist" br. 5-6/2001, str. 28-31, Zagreb, 2001.;
- "Cultural Heritage Listing in Croatia", pisani rad i izlaganje na V. znanstvenom sastanku Međunarodnog komiteta ICOMOS-a za pravna, administrativna i ekonomski pitanja održanog u Georgiji, SAD, travanj, 2002.;
- "The Hague Convention - Croatian Experience", pisani rad i izlaganje na Međunarodnoj konferenciji o zaštiti kulturnih dobara održane u Bernu, rujan, 2002.;
- "Zaštita i očuvanje graditeljske baštine - pravni i ekonomski aspekt", Zbornik radova savjetovanja na temu "Održavanje, obnova i namjena građevina u zaštićenim povijesnim cijelinama", Opatija, svibanj, 2003.;
- "Značaj spomeničke rente za očuvanje kulturne baštine", Zbornik radova seminara na temu "Spomenička renta i očuvanje kulturne baštine", Stubičke Toplice, listopad, 2003.
- "Spomenička renta u funkciji očuvanja graditeljske baštine", disertacija, Sveučilište u Rijeci Fakultet ekonomije i turizma Dr. Mijo Mirković Pula, lipanj, 2005.;
- "Uspostava sustavnog ubiranja spomeničke rente ‡ dosadašnje iskustvo", Zbornik radova seminara na temu "Upravljanje i održavanje zgrada", Tuhejske Toplice, listopad, 2005.

Šibenska katedrala, detalj

Prilozi

■ **Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara** donesen je 1999. godine nakon četverogodišnjih priprema i rasprava u kojima su uočena brojna iskustva iz drugih država, te analizirana 42 propisa kojima se uređuje područje zaštite i očuvanja kulturne baštine. Naime, dotadašnje iskustvo potvrdilo je da se zakonskim zabranama ne može učinkovito očuvati zaštićena kulturna baština, već je potrebno stvoriti odgovarajuće preduvjete za gospodarenje zaštićenom kulturnom baštinom u cilju njezina očuvanja. Slijedom ove težnje po prvi puta su u zakon uvrštene odredbe kojima se na jasan način propisuju odnosi između vlasnika, korisnika i drugih imatelja kulturnih dobara i konzervatorske službe. Tijekom 2003. godine nakon opsežnih analiza o dotadašnjoj primjeni pojedinih odredbi Zakona, te Zakona u cijelini pripremljene su odgovarajuće izmjene i dopune koje su i usvojene od strane Hrvatskog sabora. Ovim izmjenama i dopunama novelirane su odredbe o spomeničkoj renti zbog neučinkovitosti dotadašnjih zakonskih rješenja, te je propisan način davanja koncesija i koncesijskih odobrenja na nepokretnim kulturnim dobrima. U okviru ovih izmjena i dopuna provedena je i potpuna harmonizacija Zakona s propisima Europske unije.

■ **Očuvajmo kulturnu baštinu** — priručnik za osposobljavanje i usavršavanje pojedinaca i skupina koji žele aktivno sudjelovati u projektima očuvanja kulturnih dobara koji će pomoći u organiziranju i edukaciji pojedinca ili skupine da u 10 koraka dođe do cilja ako je taj cilj očuvanje kulturnog dobra. Uz pripremljenu prezentaciju moći ćete pojasniti sebi i drugima što vas čeka u 10 koraka i što u njima valja napraviti da u desetom koraku možete reći: "To je bio moj doprinos očuvanju hrvatske kulturne baštine, a koji je vaš?"

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara

"Narodne novine" br. 69/99, 151/03 i 157/03

neslužbeni pročišćeni tekst

I. OPĆE ODREDBE

Članak 1.

Ovim se Zakonom uređuju vrste kulturnih dobara, uspostavljanje zaštite nad kulturnim dobrom, obveze i prava vlasnika kulturnih dobara, mjere zaštite i očuvanja kulturnih dobara, obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, obavljanje upravnih i inspekcijskih poslova, rad i djelokrug Hrvatskog vijeća za kulturna dobra, financiranje zaštite i očuvanja kulturnih dobara, kao i druga pitanja u svezi sa zaštitom i očuvanjem kulturnih dobara.

Članak 2.

(1) Kulturna dobra od interesa su za Republiku Hrvatsku i uživaju njezinu osobitu zaštitu.

(2) Kulturna dobra u smislu ovoga Zakona jesu:

- pokretne i nepokretne stvari od umjetničkog, povijesnog, paleontološkog, arheološkog, antropološkog i znanstvenog značenja;
- arheološka nalazišta i arheološke zone, krajolici i njihovi dijelovi koji svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru, a imaju umjetničku, povijesnu i antropološku vrijednost;
- nematerijalni oblici i pojave čovjekova duhovnog stvaralaštva u prošlosti kao i dokumentacija i bibliografska baština i
- zgrade, odnosno prostori u kojima se trajno čuvaju ili izlažu kulturna dobra i dokumentacija o njima.

Članak 3.

Kulturna dobra bez obzira na vlasništvo, preventivnu zaštitu ili registraciju uživaju zaštitu prema odredbama ovoga Zakona.

Članak 4.

(1) Vlasnici i nositelji prava na kulturnom dobru, te drugi imatelji kulturnoga dobra odgovorni su za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara prema odredbama ovoga Zakona.

(2) Za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara, za određivanje mjera zaštite i nadzor nad njihovim provođenjem, u sklopu svoga djelokругa skrbe i odgovorni su tijela državne uprave, tijela lokalne samouprave i uprave i tijela

lokalne samouprave u području kulture, prostornog planiranja i uređenja prostora, zaštite okoliša, graditeljstva, stambenog i komunalnog gospodarstva, turizma, finansija, unutarnjih poslova i pravosuđa sukladno zakonu i drugim propisima.

(3) Svi su građani dužni skrbiti o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, te prijavit nadležnom tijelu dobro za koje se predviđa da ima svojstvo kulturnoga dobra.

Članak 5.

Svrha je zaštite kulturnih dobara:

- zaštita i očuvanje kulturnih dobara u neokrnjenom i izvornom stanju, te prenošenje kulturnih dobara budućim naraštajima,
- stvaranje povoljnijih uvjeta za opstanak kulturnih dobara i poduzimanje mera potrebnih za njihovo redovito održavanje;
- sprječavanje svake radnje kojom bi se izravno ili neizravno mogle promijeniti svojstva, oblik, značenje i izgled kulturnoga dobra i time ugroziti njegova vrijednost;
- sprječavanje protupravnog postupanja i protupravnog prometa kulturnim dobrima, te nadzor nad iznošenjem i uvozom kulturnih dobara;
- uspostavljanje uvjeta da kulturna dobra prema svojoj namjeni i značenju služe potrebama pojedinca i općem interesu.

Članak 6.

Pojedini pojmovi u smislu ovoga Zakona imaju sljedeća značenja:

1. zaštita kulturnog dobra jest poglavito provedba mjera zaštite pravne i stručne naravi propisanih odredbama ovoga Zakona, a sukladnih pravilima konzervatorske struke.
2. očuvanje kulturnoga dobra jest provedba mjera zaštite i očuvanja radi produženja trajanja spomeničkih svojstava kulturnoga dobra.
3. čuvanje kulturnoga dobra je sustavno praćenje stanja kulturnoga dobra i osiguravanje njegove zaštite od svakog ugrožavanja toga dobra ili njegovih spomeničkih svojstava, kao i svake druge protupravne ili neovlaštene uporabe.
4. održavanje kulturnoga dobra je sustavno praćenje stanja kulturnoga dobra te poduzimanje mjera i radova nužnih za očuvanje spomeničkih svojstava, cjevitosti i namjene kulturnoga dobra.
5. kulturno-povijesnom cjelinom smatra se naselje ili dio naselja, kao i područje, koji su zaštićeni kao kulturno dobro.
6. nositelj prava na kulturnom dobru smatra se osim vlasnika i nositelj drugih stvarnih i obveznih prava na kulturnom dobru.
7. imatelj kulturnoga dobra jest svaka osoba koja na bilo koji način i po bilo kojoj osnovi drži kulturno dobro.

8. sustav mjera zaštite kulturnoga dobra jest ukupnost svih zaštitnih mjera utvrđenih radi potpune zaštite i očuvanja pojedinoga kulturnog dobra.
9. nadležno tijelo je Konzervatorski odjel Ministarstva kulture na čijem se području kulturno dobro nalazi, a za područje Grada Zagreba Gradska zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu.

II. VRSTE KULTURNIH DOBARA

1. Nepokretna kulturna dobra

Članak 7.

Nepokretno kulturno dobro može biti:

- grad, selo, naselje ili njegov dio;
- građevina ili njezini dijelovi, te građevina s okolišem;
- elementi povijesne opreme naselja;
- područje, mjesto, spomenik i obilježje u svezi s povijesnim događajima i osobama;
- arheološko nalazište i arheološka zona, uključujući i podvodna nalazišta i zone;
- područje i mjesto s etnološkim i toponimskim sadržajima;
- krajolik ili njegov dio koji sadrži povijesno karakteristične strukture, koje svjedoče o čovjekovoj nazočnosti u prostoru;
- vrtovi, perivoji i parkovi;
- tehnički objekt s uređajima i drugi slični objekti.

2. Pokretna kulturna dobra

Članak 8.

Pokretno kulturno dobro može biti:

- zbirka predmeta u muzejima, galerijama, knjižnicama i drugim ustanovama kao i drugim pravnim osobama te državnim i upravnim tijelima uključujući i kod fizičkih osoba;
- crkveni inventar i predmeti;
- arhivska građa, zapisi, dokumenti, pisma, rukopisi,
- filmovi;
- arheološki nalazi;
- antologiska djela likovnih i primijenjenih umjetnosti i dizajna;
- etnografski predmeti;
- stare i rijetke knjige, novac, vrijednosni papiri, poštanske marke i druge tiskovine;
- dokumentacija o kulturnim dobrima;

- kazališni rekviziti, skice, kostimi i sl.;
- uporabni predmeti (namještaj, odjeća, oružje i sl.), prometna i prijevozna sredstva i uredaji, predmeti koji su značajna svjedočanstva razvijeta znanosti i tehnologije.

3. Nematerijalna kulturna dobra

Članak 9.

- (1) Nematerijalno kulturno dobro mogu biti razni oblici i pojave duhovnog stvaralaštva što se prenose predajom ili na drugi način, a osobito:
  - jezik, dijalekti, govori i toponimika, te usmena književnost svih vrsta;
  - folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, kao i druge tradicionalne pučke vrednote;
  - tradičijska umjeća i obrti.
- (2) Očuvanje nematerijalnih kulturnih dobara provodi se izradbom i čuvanjem zapisa o njima, kao i poticanjem njihova prenošenja i njegovanja u izvornim i drugim sredinama.

III. USPOSTAVLJANJE ZAŠTITE NAD KULTURNIM DOBROM

1. Preventivna zaštita

Članak 10.

- (1) Za dobra za koja se predviđava da imaju svojstvo kulturnoga dobra može se kao privremeno donijeti rješenje o preventivnoj zaštiti. Rješenje o preventivnoj zaštiti donosi nadležno tijelo prema mjestu gdje se dobro nalazi.
- (2) Rješenjem o preventivnoj zaštiti utvrđuje se predmet preventivne zaštite i rok na koji se određuje.
- (3) Rok na koji se određuje preventivna zaštita računa se do donošenja rješenja iz članka 12. ovoga Zakona, ali ne može biti dulji od 3 godine, osim za arheološka i podvodna arheološka nalazišta u slučaju kojih ne može biti dulji od 6 godina od dana donošenja rješenja.
- (4) Ako po proteku roka propisanog stavkom 3. ovoga članka ne bude donešeno rješenje kojim se utvrđuje svojstvo kulturnoga dobra rješenje o preventivnoj zaštiti prestaje važiti.
- (5) Rješenjem kojim se uspostavlja preventivna zaštita nad nekretninama obvezno se utvrđuju prostorne međe dobra na koje se odnosi preventivna zaštita.
- (6) Žalba na rješenje o preventivnoj zaštiti ne odgađa izvršenje rješenja.

Članak 11.

- (1) Na dobro koje je preventivno zaštićeno primjenjuje se ovaj Zakon i svi propisi koji se odnose na kulturna dobra.
- (2) Dobro iz stavka 1. ovoga članka upisuje se u Listu preventivno zaštićenih dobara koja je posebni dio Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske (u dalnjem tekstu: Registrar).

2. Utvrđivanje svojstva kulturnoga dobra

Članak 12.

- (1) Svojstvo kulturnoga dobra, na temelju stručnog vrednovanja, utvrđuje Ministarstvo kulture rješenjem.
- (2) Rješenjem kojim se utvrđuje svojstvo nepokretnoga kulturnog dobra obvezno se utvrđuju prostorne mede kulturnoga dobra koje se zaštićuje, a dostavlja se nadležnom katastru i sudu radi zabilježbe u zemljjišnim knjigama.
- (3) Rješenje o utvrđivanju svojstva kulturnoga dobra koje se odnosi na podvodno arheološko nalazište dostavlja se i nadležnoj lučkoj kapetaniji.
- (4) Rješenjem iz stavka 1. određuje se sustav mjera zaštite kulturnoga dobra i obveza upisa kulturnoga dobra u Registrar, Listu zaštićenih kulturnih dobara.
- (5) Žalba na rješenje iz stavka 1. ovoga članka ne odgada izvršenje rješenja.
Rješenje o žalbi donosi ministar kulture.

3. Kulturna dobra od nacionalnog značenja

Članak 13.

- (1) Kulturna dobra za koja se utvrdi da su od najvećega nacionalnog značenja za Republiku Hrvatsku upisuju se u posebni dio Registra, Listu kulturnih dobara nacionalnog značenja.
- (2) Postupak vrednovanja kulturnih dobara iz stavka 1. ovoga članka obavlja posebno stručno povjerenstvo od pet članova koje imenuje ministar kulture iz reda istaknutih stručnjaka za kulturnu baštinu.
- (3) Na temelju stručnog nalaza, povjerenstvo iz stavka 2. ovoga članka predlaže ministru kulture donošenje rješenja.
- (4) Rješenjem iz stavka 3. ovoga članka određuje se sustav mjera zaštite kulturnoga dobra.
- (5) Žalba na rješenje iz stavka 3. ovoga članka ne odgada izvršenje rješenja.
Rješenje o žalbi donosi ministar kulture.

4. Registrar kulturnih dobara Republike Hrvatske

Članak 14.

- (1) Kulturna dobra upisuju se u Registrar.
- (2) Registrar je javna knjiga koju vodi Ministarstvo kulture.
- (3) Registrar se sastoji od tri liste i to: Liste zaštićenih kulturnih dobara, Liste kulturnih dobara nacionalnog značenja i Liste preventivno zaštićenih dobara.
- (4) Ministar kulture propisuje oblik, sadržaj i način vođenja Registrara.

Članak 15.

- (1) Ako kulturno dobro izgubi svojstva radi kojih je zaštićeno, Ministarstvo kulture donijet će rješenje o prestanku svojstva kulturnoga dobra, na temelju kojega će se kulturno dobro brisati iz Registrara.
- (2) Rješenje iz stavka 1. ovoga članka Ministarstvo kulture donosi uz prethodno mišljenje Hrvatskog vijeća za kulturna dobra.
- (3) Rješenje kojim se utvrđuje prestanak svojstva nepokretnog kulturnoga dobra obvezno se dostavlja nadležnom katastru i sudu radi brisanja zabilježbe u zemljjišnim knjigama.
- (4) Rješenje o prestanku svojstva kulturnoga dobra koje se odnosi na podvodno arheološko nalazište dostavlja se i nadležnoj lučkoj kapetaniji.

Članak 16.

- (1) Upisi u Registrar, promjene i brisanje iz njega objavljaju se u "Narodnim novinama".
- (2) Pri objavi iz stavka 1. ovoga članka za nepokretna kulturna dobra ne objavljaju se podaci o vlasniku, a za pokretna kulturna dobra objavljaju se podaci o tome gdje se kulturno dobro nalazi, kada je to moguće.

5. Zaštita dobara od lokalnog značenja

Članak 17.

- (1) Dobro za koje prema odredbama ovoga Zakona nije utvrđeno da je pod zaštitom kao kulturno dobro predstavničko tijelo županije, Grada Zagreba, grada ili općine može proglašiti zaštićenim, ako se nalazi na njihovu području.
- (2) Tijelo iz stavka 1. ovoga članka svojom će odlukom odrediti dobro koje proglašava zaštićenim, a način njegove zaštite utvrdit će uz prethodnu suglasnost nadležnog tijela, te osigurati uvjete i sredstva potrebna za provedbu odluke.
- (3) Odluku iz stavka 1. ovoga članka donositelj je dužan dostaviti Ministarstvu kulture.

IV. OBVEZE I PRAVA VLASNIKA KULTURNOGA DOBRA

1. Vlasništvo na kulturnom dobru

Članak 18.

- (1) Za nepokretno i pokretno kulturno dobro mora biti utvrđen vlasnik.
- (2) Ako kulturno dobro nema vlasnika ili se on ne može utvrditi ili je nepoznat ili kulturno dobro ostane bez vlasnika, vlasnikom postaje Republika Hrvatska.

Članak 19.

- (1) Dobro za koje se predmjenjiva da ima svojstva kulturnoga dobra, a nalazi se ili se nađe u zemlji, moru ili vodi, vlasništvo je Republike Hrvatske.
- (2) Osoba koja smatra da ima pravo vlasništva na dobru iz stavka 1. ovoga članka može kod nadležnog suda podići tužbu radi utvrđivanja prava vlasništva.
- (3) Na nadeno dobro primjenjuju se propisi o nalazu blaga.

2. Obveze vlasnika kulturnoga dobra

Članak 20.

Vlasnik kulturnoga dobra obvezan je:

- postupati s kulturnim dobrom s dužnom pažnjom, a osobito ga čuvati i redovito održavati,
- provoditi mјere zaštite utvrđene ovim Zakonom i drugim propisima,
- o svim promjenama na kulturnom dobru, oštećenju ili uništenju, te o nestanku ili krađi kulturnoga dobra, odmah, a najkasnije sljedećeg dana obavijestiti nadležno tijelo
- dopustiti stručna i znanstvena istraživanja, tehnička i druga snimanja, kao i provedbu mјera tehničke zaštite,
- omogućiti dostupnost kulturnoga dobra javnosti,
- očuvati cjelovitost zaštićene zbirke pokretnih kulturnih dobara,
- izvršavati sve druge obveze propisane ovim Zakonom i drugim propisima.

Članak 21.

- (1) Ako vlasnik pravodobno ne provede propisanu mјeru zaštite kulturnoga dobra, nadležno će ga tijelo opomenuti i odrediti mu rok do kada je obvezan tu mјeru provesti, uz upozorenje da će u protivnom takva mјera biti provedena na njegov trošak. Ako vlasnik kulturnoga dobra ni nakon opomene ne provede propisanu mјeru ili je ne provede u određenom roku,

tu će mјeru provesti nadležno tijelo na trošak vlasnika.

- (2) Nadležno tijelo rješenjem utvrđuje obvezu vlasnika na naknadu troškova i visinu troškova izvršenja takve mјere.
- (3) Žalba na rješenje iz stavka 2. ovoga članka ne odgada izvršenje rješenja.

Članak 22.

- (1) Troškove u svezi s očuvanjem i održavanjem kulturnoga dobra, te provedbom mјera tehničke zaštite snosi vlasnik kulturnoga dobra.
- (2) Ako održavanje kulturnoga dobra ili radovi na njegovu popravku, konzerviranju ili provedbi mјera tehničke zaštite zahtijevaju izvanredne troškove koji premašuju redovite troškove održavanja i prihode ili druge koristi koje vlasnik ima od kulturnoga dobra, vlasnik ima pravo podnijeti zahtjev za naknadu izvanrednih troškova.
- (3) Izvanredne troškove iz stavka 2. ovoga članka utvrđuje rješenjem Ministarstvo kulture, a sredstava se osiguravaju u državnom proračunu.

Članak 23.

Odredbe članaka 20., 21. i 22. ovoga Zakona odnose se i na nositelja prava na kulturnom dobru, kao i na drugog imatelja kulturnoga dobra.

3. Prava vlasnika kulturnoga dobra

Članak 24.

Prava vlasnika kulturnoga dobra, pored prava utvrđena posebnim zakonom i uz ograničenja utvrđena ovim Zakonom jesu:

- pravo na naknadu radi ograničenja prava vlasništva na kulturnom dobru pod uvjetima propisanim ovim Zakonom,
- pravo na porezne i carinske povlastice prema posebnom zakonu,
- pravo na stručnu pomoć nadležnog tijela radi pravilne zaštite i očuvanja kulturnoga dobra na način propisan ovim Zakonom.

Članak 25.

- (1) Vlasnik kulturnoga dobra ima pravo na naknadu radi ograničenja prava vlasništva prema odredbama ovoga Zakona i na oslobođenja i povlastice propisane posebnim zakonom ako postupa sukladno odredbama ovoga Zakona i provodi mјere zaštite koje odredi Ministarstvo kulture odnosno nadležno tijelo.

Članak 29.

- (2) Pravo iz stavka 1. ovoga članka vlasnik kulturnoga dobra stječe na temelju potvrde glede ispunjavanja propisanih uvjeta i provedbe mjera određenih na temelju ovoga Zakona koju mu na njegov zahtjev izdaje nadležno tijelo.

Članak 26.

- (1) Nadležno tijelo vlasniku, nositelju prava na kulturnom dobru i drugom imatelju kulturnoga dobra na njihovo traženje daje besplatni stručni savjet u svezi s provedbom mjera zaštite i očuvanja kulturnoga dobra.
- (2) Stručni savjet iz stavka 1. ovoga članka nadležno tijelo dužno je dati u hitnim slučajevima, odnosno kad prijeti izravna opasnost od oštećivanja kulturnoga dobra, odmah, a najkasnije 3 dana od dana podnošenja pisanog zahtjeva.

4. Ograničenja prava vlasništva na kulturnom dobru

Članak 27.

- (1) Vlasništvo na kulturnom dobru može se prema posebnom zakonu ograničiti radi zaštite i očuvanja kulturnoga dobra u slučajevima utvrđenim ovim Zakonom.
- (2) Vlasništvo na kulturnom dobru može se ograničiti glede posjeda, uporabe i prometa kulturnim dobrim.
- (3) Na kulturnom dobru može se provesti izvlaštenje i uspostaviti založno pravo.

Članak 28.

- (1) Posjed kulturnoga dobra može se ograničiti radi:
- dokumentiranja i istraživanja kulturnoga dobra;
  - provedbe mjera zaštite i očuvanja kulturnoga dobra;
  - omogućavanja dostupnosti kulturnoga dobra javnosti.
- (2) Uporaba kulturnoga dobra može se ograničiti radi sprječavanja promjene namjene kojom se kulturno dobro dovodi u izravnu opasnost.
- (3) Ograničenja prometa kulturnim dobrima jesu:
- posebne obveze prodavatelja kulturnog dobra, posrednika u kupoprodaji kulturnoga dobra i kupca;
  - pravo pravkaza;
  - obveza povrata proračunskih sredstava uloženih u zaštitu i očuvanje kulturnoga dobra prije njegove prodaje;
  - ograničavanje uvoza i iznošenja kulturnoga dobra.

Odredbe članaka 27. do 36. ovoga Zakona na odgovarajući se način odnose i na nositelja prava na kulturnom dobru, kao i na drugog imatelja kulturnoga dobra.

a) Ograničenja posjeda kulturnoga dobra

Članak 30.

- (1) Vlasnik kulturnoga dobra mora omogućiti istraživanje i dokumentiranje kulturnoga dobra, kao i provođenje mjera zaštite i očuvanja kulturnoga dobra osobi koja za to ima odobrenje nadležnog tijela.
- (2) Za ograničenja iz stavka 1. ovoga članka vlasnik nema pravo na naknadu, osim u slučajevima kad dokaže da je zbog toga pretrpio štetu.

Članak 31.

- (1) Kad nadležno tijelo utvrdi da vlasnik ne postupa sukladno odredbama ovoga Zakona ili ne postupa s dužnom pažnjom, te prijeti opasnost od oštećivanja ili uništenja kulturnoga dobra, gradsko ili općinsko poglavarstvo na čijem se području kulturno dobro nalazi na prijedlog nadležnog tijela dužno je imenovati kulturnom dobru privremenog skrbnika.
- (2) Nadležno tijelo može predložiti imenovanje privremenog skrbnika i u slučaju ostavinskog ili drugog postupka predmet kojeg je kulturno dobro.
- (3) Rješenjem o imenovanju privremenog skrbnika utvrđuju se njegova prava i obveze.
- (4) Privremeni skrbnik je dužan za račun i na trošak vlasnika poduzimati mjere zaštite i očuvanja kulturnoga dobra koje mu odredi nadležno tijelo.
- (5) Naknadu za rad privremenog skrbnika, kao i troškove provedenih mjera zaštite kulturnoga dobra rješenjem utvrđuje poglavarstvo iz stavka 1. ovoga članka, a dužan ih je podmiriti vlasnik.
- (6) Za osiguranje naplate troškova skrbništva osniva se zakonsko založno pravo sukladno odredbama ovoga Zakona.
- (7) Poglavarstvo iz stavka 1. ovoga članka na prijedlog nadležnog tijela donijet će rješenje o prestanku skrbništva kada prestanu razlozi radi kojih je bilo uvedeno.
- (8) Ne podmiri li vlasnik troškove iz stavka 5. ovoga članka u roku utvrđenom rješenjem, poglavarstvo mu može prodljiti rok za najviše tri mjeseca, a ako vlasnik ni u tom roku ne uplati trošak, poglavarstvo može pokrenuti ovršni postupak.

Članak 32.

- (1) Kad vlasnik privremeno napusti kulturno dobro tako da postoji neposredna opasnost od njegova oštećenja ili uništenja, poglavarstvo iz članka 31. ovoga Zakona na čijem se području nalazi kulturno dobro dužno je bez odgađanja postupiti sukladno članku 31. ovoga Zakona.
- (2) Smatrat će se da je vlasnik privremeno napustio kulturno dobro ako je njegovo boravište nepoznato, a nema ovlaštenog zastupnika, te nadležno tijelo nije u mogućnosti obavijestiti ga o njegovim obvezama u roku od šest mjeseci od dana pokušaja prve dostave pismena.
- (3) Kad vlasnik trajno napusti kulturno dobro ono postaje vlasništvo Republike Hrvatske.
- (4) Smatrat će se da je vlasnik trajno napustio kulturno dobro ako je njegovo boravište nepoznato, a nema ovlaštenog zastupnika, te svoje obveze ne izvršava deset godina od dana donošenja rješenja o skrbništvu.

Članak 33.

- (1) Vlasnik kulturnoga dobra dužan je privremeno dati u posjed pokretno kulturno dobro radi njegova izlaganja, odnosno omogućiti posjećivanje nepokretnog kulturnoga dobra radi razgledavanja.
- (2) Na prijedlog organizatora izlaganja ili posjećivanja nadležno tijelo može rješenjem naložiti vlasniku privremeno davanje u posjed kulturnoga dobra.
- (3) Žalba na rješenje iz stavka 2. ovoga članka ne odgada izvršenje rješenja.
- (4) Vlasnik i organizator izlaganja, odnosno posjećivanja, sklopit će ugovor, kojim se pored ostalih ugovornih obveza utvrđuje način postupanja kulturnim dobrom i davanje jamstva za slučaj oštećenja, uništenja, krađe ili nestanka kulturnoga dobra, kao i obveza osiguranja kulturnoga dobra kod osiguravajućeg društva.
- (5) Vlasnik kulturnoga dobra može tražiti da procjenu vrijednosti obavi nadležno tijelo.
- (6) Sve troškove u svezi s izlaganjem, odnosno posjećivanjem kulturnoga dobra dužan je podmiriti organizator, ako ugovorom sklopljenim između vlasnika kulturnoga dobra i organizatora nije drukčije utvrđeno.

b) Ograničenja uporabe kulturnoga dobra

Članak 34.

- (1) Namjenu i način uporabe nepokretnog kulturnoga dobra rješenjem utvrđuje nadležno tijelo, a po prethodno pribavljenom mišljenju gradskog ili općinskog poglavarstva, odnosno poglavarstva Grada Zagreba.
- (2) Namjenu i način uporabe može nadležno tijelo utvrditi i za pokretno kulturno dobro kad ocijeni da je to potrebno.

Članak 35.

- (1) Za promjenu namjene kulturnoga dobra vlasnik je dužan prethodno ishoditi odobrenje nadležnog tijela.
- (2) Ako vlasnik uporabi kulturno dobro protivno namjeni, te zbog toga nastane šteta na kulturnom dobru, nadležno tijelo može obvezati rješenjem vlasnika da štetu otkloni povratom kulturnoga dobra u prijašnje stanje, ako je to moguće.
- (3) Žalba na rješenje iz stavka 2. ovoga članka ne odgada izvršenje rješenja.

c) Ograničenja u prometu kulturnih dobara

Članak 36.

- (1) Prodavatelj kulturnog dobra, kao i posrednik u kupoprodaji kulturnog dobra obvezan je kupcu:
  - dati na znanje da je predmet kupoprodaje kulturno dobro zaštićeno prema odredbama ovoga Zakona;
  - predložiti dokaz o vlasništvu kulturnog dobra;
  - predložiti isprave o odricanju od prava prvakupa prema ovom Zakonu.
- (2) Kupac kulturnog dobra dužan je obavijestiti nadležno tijelo na području gdje će se kupljeno kulturno dobro nalaziti.

Članak 37.

- (1) Vlasnik koji namjerava prodati kulturno dobro dužan je najprije istodobno ponuditi ga Republici Hrvatskoj, županiji, Gradu Zagrebu, gradu ili općini na čijem se području to kulturno dobro nalazi navodeći cijenu i druge uvjete prodaje.
- (2) Prvenstvo u ostvarenju prava prvakupa ima grad ili općina u odnosu na županiju i Grad Zagreb, pa Republika Hrvatska.
- (3) Republika Hrvatska, županija, Grad Zagreb, grad ili općina mora se očitovati o toj ponudi u roku od 60 dana od dana primitka pisane ponude.
- (4) Ako se pravna osoba iz stavka 3. ovoga članka ne namjerava koristiti svojim pravom prvakupa, dužna je u roku od 30 dana od dana primitka ponude o tome obavijestiti druge pravne osobe koje imaju pravo prvakupa i vlasnika.
- (5) Nakon isteka roka iz stavka 3. ovoga članka vlasnik može kulturno dobro prodati drugoj osobi uz cijenu koja ne može biti niža od cijene navedene u ponudi i pod uvjetima koji za kupca nisu povoljniji od uvjeta sadržanih u ponudi iz stavka 1. ovoga članka.

Članak 37a.

- (1) U slučaju kada se kulturno dobro prodaje na aukciji organizator aukcije dužan je obavijestiti ovlaštenike prava prvakupa iz članka 37. ovoga Zakona 30 dana prije održavanja aukcije o svim početnim uvjetima prodaje kulturnoga dobra putem aukcije, te o mjestu i vremenu održavanja aukcijske prodaje.
- (2) Predstavnik ovlaštenika prava prvakupa iz članka 37. ovoga Zakona može iskoristiti pravo prvakupa sukladno ovom Zakonu nakon utvrđivanja prodaje cijene kulturnog dobra na aukciji, a najkasnije do okončanja aukcijske prodaje.
- (3) Organizator aukcijske prodaje dužan je nakon utvrđivanja cijene za kulturno dobro koje je bilo predmet aukcije, zatražiti od prisutnih predstavnika ovlaštenika iz članka 37. ovoga Zakona očitovanje o korištenju prava prvakupa.

Članak 38.

- (1) Pravne osobe iz članka 37. stavak 1. ovoga Zakona imaju pravo prvakupa i u slučaju ovršne prodaje kulturnoga dobra i to prema uvjetima ponude u postupku ovrhe koja je najpovoljnija za vlasnika kulturnoga dobra.
- (2) Osoba koja provodi postupak ovršne prodaje kulturnoga dobra dužna je obavijestiti pravne osobe iz članka 37. stavaka 1. ovoga Zakona da je određena prisilna prodaja, te dostaviti pisane uvjete ponude utvrđene za prodaju kulturnoga dobra.

Članak 39.

- (1) Ako vlasnik proda kulturno dobro protivno odredbama ovoga Zakona, pravna osoba iz članka 37. stavak 1. ovoga Zakona može podnijeti tužbu sudu za poništenje ugovora o kupoprodaji. Tužba se može podnijeti i kad ugovor nije sklopljen u pisanom obliku.
- (2) Tužba iz stavka 1. ovoga članka može se podnijeti u roku od 90 dana od dana saznanja da je sklopljen ugovor o kupoprodaji, ali najkasnije u roku od 5 godina od dana sklapanja ugovora.
- (3) Pravna osoba iz članka 37. stavka 1. ovoga Zakona ima pravo na poništenje ugovora samo ako njezin zastupnik pred sudom izjaví da kupuje kulturno dobro po cijeni i uvjetima pod kojima je prodano.

Članak 40.

U slučaju prodaje kulturnoga dobra u čiju su zaštitu, očuvanje i obnovu uložena sredstva iz državnog proračuna, vlasnik je dužan prije prodaje vratiti iznos uloženih sredstava uplatom u korist državnog proračuna.

d) Izvlaštenje kulturnoga dobra

Članak 41.

- (1) Smatra se da postoji interes Republike Hrvatske za izvlaštenje kulturnoga dobra:
  - ako prijeti opasnost od oštećenja ili uništenja kulturnog dobra, a vlasnik kulturnoga dobra nema mogućnosti ili interesa osigurati provedbu svih određenih mjera zaštite i očuvanja,
  - ako se na drugi način ne može osigurati obavljanje arheoloških istraživanja i iskopavanja ili provedba mjera tehničke zaštite na kulturnom dobru,
  - ako na drugi način nije moguće osigurati dostupnost kulturnog dobra za javnost.
- (2) Iznimno od odredbe stavka 1. ovoga članka Vlada Republike Hrvatske može donijeti odluku o utvrđivanju interesa Republike Hrvatske za izvlaštenje kulturnog dobra u slučaju koji nije utvrđen stavkom 1. ovoga članka.
- (3) Izvlaštenje može biti potpuno ili nepotpuno. Radi izvlaštenja kulturnoga dobra mogu se provesti pripremne radnje i privremeno uzimanje u posjed sukladno propisima o izvlaštenju. Postupak za izvlaštenje pokreće se na prijedlog nadležnog tijela. Izvlaštenje kulturnog dobra provodi se na način propisan Zakonom o izvlaštenju.

e) Založno pravo na kulturnom dobru

Članak 42.

- (1) Za osiguranje naplate sredstava koja su iz državnog, županijskog, gradskog odnosno općinskog proračuna uložena u zaštitu i očuvanje nepokretnog kulturnog dobra osniva se zakonsko založno pravo u korist ulagatelja.
- (2) Kada se sredstava iz državnog, županijskog, gradskog, odnosno općinskog proračuna ulazu u zaštitu i očuvanje pokretnog kulturnog dobra, ono se predaje javnoj ustanovi restauratorske djelatnosti ili drugoj ovlaštenoj osobi koja će provesti mjere zaštite i očuvanja, a na istom dobru osniva se zakonsko založno pravo u korist ulagatelja sredstava.

5. Pokriće troškova za otklanjanje štete na kulturnom dobru

Članak 43.

- (1) Vlasnik, nositelj prava na kulturnom dobru i drugi imatelj kulturnoga dobra dužan je nadoknaditi štetu na kulturnom dobru koja je prouzročena radnjama protivnim odredbama ovoga Zakona.

- (2) Nadležno će tijelo rješenjem obvezati osobu iz stavka 1. ovoga članka da štetu u određenom roku otkloni povratom u prijašnje stanje, ako je to moguće.
- (3) Ako osoba iz stavka 1. ovoga članka ne otkloni štetu u roku koji mu je odredilo rješenjem nadležno tijelo, to će se rješenje prisilno izvršiti.
- (4) Žalba na rješenje iz stavka 2. ovoga članka ne odgada izvršenje rješenja.
- (5) Ako nije moguće otkloniti štetu na kulturnom dobru povratom u prijašnje stanje, nadležno će tijelo pokrenuti sudski postupak za naknadu štete.
- (6) Na osiguranje za naplatu štete na kulturnom dobru primjenjuju se odredbe članka 42. ovoga Zakona.

6. Koncesije i koncesijska odobrenja na kulturnim dobrima

Članak 43a.

- (1) Koncesijom se stječe pravo na gospodarsko korištenje nepokretnog kulturnog dobra ili pravo obavljanja gospodarskih djelatnosti u vezi s nepokretnim kulturnim dobrom koje je u vlasništvu Republike Hrvatske, županije, Grada Zagreba, grada, općine.
- (2) Na pitanja koncesije koja nisu uređena ovim Zakonom primjenjuju se posebni propisi ako nisu u suprotnosti s odredbama ovoga Zakona.

Članak 43b.

- (1) Koncesija se dodjeljuje na temelju javnog natječaja što ga raspisuje vlasnik kulturnoga dobra. Za kulturna dobra u vlasništvu Republike Hrvatske natječaj raspisuje Ministarstvo kulture.
- (2) Javni natječaj iz stavka 1. ovoga članka mora sadržavati uvjete zaštite i očuvanja kulturnih dobara koje utvrđuje nadležno tijelo. Na druge uvjete natječaja obvezna je prethodna suglasnost nadležnoga tijela.
- (3) Koncesija se dodjeljuje na određeno vrijeme, ali ne dulje od 30 godina.

Članak 43c.

- (1) Odluku o koncesiji donosi vlasnik kulturnoga dobra u skladu s uvjetima iz javnog natječaja. Odluku o koncesiji na kulturnom dobru u vlasništvu Republike Hrvatske donosi Ministarstvo kulture.
- (2) Odlukom o koncesiji utvrđuje se osobito:
- kulturno dobro na koje se koncesija odnosi,
  - korisnik koncesije,
  - uvjeti zaštite i očuvanja kulturnoga dobra koje je utvrdilo nadležno tijelo,
  - namjene i vrijeme trajanja koncesije uz prethodno pribavljenu suglasnost nadležnog tijela, te
  - visina naknade ili osnova za određivanje visine naknade.

Članak 43d.

- (1) Na osnovi odluke o koncesiji zaključuje se ugovor o koncesiji.
- (2) Ugovorom o koncesiji se u skladu s odlukom o koncesiji obvezno utvrđuju: 255.namjene i vrijeme trajanja koncesije,
1. uvjeti zaštite i očuvanja kulturnoga dobra, te način njihove provedbe od strane korisnika koncesije,
  2. visina, uvjeti i način plaćanja naknade za koncesiju,
  3. jamstva korisnika koncesije,
  4. druga prava i obveze korisnika i davatelja koncesije, te
- (3) Odredbe ugovora o koncesiji ne smiju biti u suprotnosti s odlukom o koncesiji. Odredbe ugovora koje su u suprotnosti s odlukom o koncesiji ništave su.

Članak 43e.

- (1) Prava i obveze korisnika koncesije utvrđene ugovorom o koncesiji mogu se prenijeti na drugu osobu uz pisanu suglasnost davatelja koncesije i nadležnoga tijela.
- (2) Za vrijeme trajanja koncesije mogu se promijeniti uvjeti i namjena koncesije aneksom ugovora o koncesiji uz suglasnost nadležnoga tijela.

Članak 43f.

Ugovor o koncesiji smatra se raskinutim:

- istekom vremena na koje je koncesija dodijeljena,
- smrću fizičke ili prestankom pravne osobe korisnika koncesije, ako se prava i obveze iz ugovora o koncesiji ne prenesu u roku od 30 dana, sukladno članku 43e. stavak 1. ovoga Zakona,
- ako nadležno tijelo utvrdi da korisnik koncesije ne provodi mjere zaštite i očuvanja kulturnoga dobra koje je utvrdilo nadležno tijelo, ili postupa suprotno tim uvjetima,
- ako je korisniku koncesije pravomoćnom odlukom suda ili upravnoga tijela zabranjeno obavljanje djelatnosti za koju je koncesija dodijeljena, te
- sporazumno raskidom ugovora o koncesiji.

Članak 43g.

- (1) Ugovor o koncesiji može se raskinuti prije isteka vremena na koji je koncesija dodijeljena:
- ako korisnik koncesije nije u roku započeo odnosno dovršio radove na zaštiti i očuvanju kulturnoga dobra u skladu s ugovorom o koncesiji,
  - ako korisnik koncesije prestane kontinuirano obavljati djelatnost za koju je koncesija dodijeljena, a prava i obveze iz koncesije ne preuzme novi korisnik.

- nik na način propisan zakonom, po isteku roka od šest mjeseci od dana kada je utvrđen prestanak obavljanja te djelatnosti, te
- ako korisnik koncesije ne koristi kulturno dobro odnosno ne obavlja dopuštenu djelatnost na način utvrđen uvjetima zaštite i očuvanja kulturnoga dobra.
- (2) U slučaju spora o prestanku važenja ugovora o koncesiji odlučuje mjesno nadležni trgovački sud na čijem se području nalazi kulturno dobro.

Članak 43h.

Korisnik koncesije s kojim je raskinut ugovor iz razloga određenih člancima 43f. i 43g. ovoga Zakona nema pravo na naknadu štete zbog raskida ugovora, te je dužan u roku od 60 dana od dana raskida ugovora predati kulturno dobro vlasniku.

Članak 43i.

- (1) Korisnik koncesije dužan je poduzimati mjere zaštite i očuvanja kulturnoga dobra na način i pod uvjetima utvrđenim ovim Zakonom i na temelju njega donesenim propisima.
- (2) Ako u tijeku trajanja koncesije na kulturnom dobru nastaju promjene zbog kojih je potrebno ograničiti opseg i trajanje koncesije, te način njenog provođenja, korisnik koncesije dužan je poduzeti sve radnje i mjere koje mu naloži nadležno tijelo.

Koncesijska odobrenja

Članak 43j.

- (1) Javna ustanova koja upravlja nepokretnim kulturnim dobrom može za obavljanje gospodarskih djelatnosti ili za korištenje kulturnog dobra kojim upravlja, dati koncesijsko odobrenje.
- (2) Koncesijsko odobrenje može se dati za obavljanje djelatnosti kojom se ne sprječava provedba mjera zaštite i očuvanja kulturnoga dobra. Koncesijsko odobrenje daje se najduže na godinu dana.
- (3) Korisnik koncesijskog odobrenja dužan je prije zaključenja ugovora o koncesijskom odobrenju osigurati odgovarajuća jamstva glede provedbe mjera zaštite i očuvanja kulturnog dobra.
- (4) Na osnovi odluke o koncesijskom odobrenju zaključuje se ugovor o koncesijskom odobrenju. Na ugovor o koncesijskom odobrenju na odgovarajući način se primjenjuju odredbe ovoga Zakona o ugovoru o koncesiji.
- (5) Koncesijsko odobrenje javna ustanova daje uz prethodnu suglasnost nadležnoga tijela. Koncesijsko odobrenje mora sadržavati uvjete zaštite i očuvanja kulturnoga dobra što ih utvrđuje nadležno tijelo.

- (6) Naknada za koncesijska odobrenja prihod su javne ustanove koja upravlja kulturnim dobrom.

Članak 43k.

Za donošenje odluka o koncesijskom odobrenju duljem od 30 dana, raspisuje se javni natječaj. Natječaj raspisuje javna ustanova koja upravlja kulturnim dobrom.

V. MJERE ZAŠTITE I OČUVANJA KULTURNIH DOBARA

1. Istraživanje kulturnih dobara

Članak 44.

- (1) Zbog stvaranja uvjeta za zaštitu i očuvanje kulturnoga dobra, poduzimaju se u vezi s tim istraživanja kulturnoga dobra.
- (2) Nadležno će tijelo rješenjem obustaviti svaku radnju na kulturnom dobru i u neposrednoj blizini nepokretnog kulturnoga dobra, ako bi se time onemogučilo daljnje istraživanje kulturnoga dobra, a time i mogućnost određivanja sustava mjera njegove zaštite.
- (3) Žalba na rješenje iz stavka 2. ovoga članka ne odgađa izvršenje rješenja.
- (4) Istraživanja kulturnoga dobra iz stavka 1. ovoga članka mogu obavljati pravne i fizičke osobe ako ispunjavaju posebne uvjete i imaju odobrenje nadležnog tijela.
- (5) Posebne uvjete iz stavka 4. ovoga članka propisuje ministar kulture.

Članak 45.

- (1) Ako se pri izvođenju građevinskih ili bilo kojih drugih radova koji se obavljaju na površini ili ispod površine tla, na kopnu, u vodi ili moru nađe na arheološko nalazište ili nalaze, osoba koja izvodi radove dužna je prekinuti radove i o nalazu bez odgađanja obavijestiti nadležno tijelo.
- (2) Po primitku obavijesti iz stavka 1. ovoga članka, a najduže u roku od tri dana od primitka obavijesti nadležno će tijelo, ako to ocjeni potrebnim, rješenjem odrediti mjere osiguranja i zaštite nalazišta i nalaza, a može donijeti i rješenje o privremenoj obustavi daljnjih radova.
- (3) Žalba na rješenje iz stavka 2. ovoga članka ne odgađa izvršenje rješenja.
- (4) Za vrijeme privremene obustave radova po rješenju iz stavka 2. ovoga članka investitor može podnijeti zahtjev nadležnom tijelu za odobrenje nastavka radova. O ovom zahtjevu investitora nadležno će tijelo odlučiti u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva.

Članak 46.

- (1) Rješavajući po zahtjevu investitora iz članka 45. stavka 4. nadležno tijelo može:
- odbiti zahtjev i trajno obustaviti radove na tom nalazištu,
  - dopustiti nastavak radova uz određivanje mjera zaštite arheološkog nalazišta,
  - dopustiti nastavak radova određivanjem konzervatorskih uvjeta, odnosno izmijeniti rješenje o prethodnom odobrenju.
- (2) U slučajevima iz članka 45. stavka 1 ovoga Zakona troškove arheološkog iskapanja i istraživanja, te troškove preventivnog konzerviranja pokretnih arheoloških nalaza, kao i troškove konzerviranja nalazišta snosi investitor.

Članak 47.

- (1) Arheološka iskapanja i istraživanja mogu se obavljati samo na temelju odobrenja koje rješenjem daje nadležno tijelo.
- (2) Odobrenje iz stavka 1. ovoga članka može se izdati samo pravnim i fizičkim osobama koje ispunjavaju uvjete stručne sposobljenosti za obavljanje takvih radova, te ako su osigurana potrebna materijalna i tehnička sredstva za obavljanje radova, konzerviranje nalaza, uređenje i predstavljanje nalazišta i nalaza.
- (3) Rješenjem iz stavka 1. ovoga članka određuje se područje na kojem se mogu izvoditi radovi, opseg i vrsta radova, uvjeti pod kojima se mogu izvoditi, kao i rok za izvođenje radova, mjesto pohrane pokretnog arheološkog materijala i rok u kojem se nadležnom tijelu treba obvezno podnijeti izveštaj o izvršenim radovima.
- (4) mjestu pohrane arheoloških nalaza odlučuje Ministarstvo kulture na prijedlog Hrvatskog vijeća za kulturna dobra i Hrvatskog mujejskog vijeća.

Članak 48.

- (1) Ako se izvode arheološka iskapanja i istraživanja bez odobrenja ili protivno uvjetima utvrđenim u rješenju o odobrenju, nadležno će tijelo donijeti rješenje o privremenoj obustavi radova na nalazištu sve dok se ne otklone uočeni nedostaci, a protiv izvođača radova nadležno će tijelo podnijeti zahtjev za pokretanje kaznenog postupka.
- (2) Žalba na rješenje iz stavka 1. ovoga članka ne odgada izvršenje rješenja.

Članak 49.

- (1) Odredbe ovoga Zakona kojima se uređuju arheološka iskapanja i istraživanja primjenjuju se i na podvodna arheološka istraživanja.
- (2) Ministar kulture propisuje uvjete i način obavljanja arheoloških istraživanja, te postupak i način izdavanja dopuštenja za obavljanje podvodnih

aktivnosti u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Republike Hrvatske u područjima gdje se nalaze kulturna dobra.

- (3) Nadzor nad obavljanjem podvodnih aktivnosti iz stavka 2. ovoga članka provode inspektori Ministarstva kulture i ovlaštene službene osobe lučke kapetanije i Ministarstva unutarnjih poslova.

Članak 50.

Lučka kapetanija prije izdavanja dozvole za vađenje potonulih stvari mora pribaviti mišljenje nadležnog tijela da se ne radi o vađenju potonulih stvari koje imaju ili za koje se predmjenjava da imaju svojstvo kulturnog dobra.

2. Dokumentiranje i praćenje stanja kulturnih dobara

Članak 51.

- (1) Za sva kulturna dobra nadležno tijelo izrađuje dokumentaciju radi njihove zaštite i očuvanja.
- (2) Ministar kulture propisuje nužnu razinu dokumentacije i dokumentacijske standarde za pojedine vrste kulturnih dobara, te uvjete, način i postupak za njeno čuvanje i korištenje.

Članak 52.

- (1) Dokumentacija o kulturnom dobru može se dati na korištenje u službene svrhe, za znanstveno istraživanje i u publicističke svrhe, za potrebe nastave i izlaganja, te u druge opravdane svrhe.
- (2) Na korištenje se u načelu daju samo snimci dokumentacije koji se izrađuju na trošak tražitelja.
- (3) Iznimno od stavka 2. ovoga članka, državnim tijelima ili ako to zahtijevaju znanstvene potrebe može se na određeno vrijeme posuditi izvorna dokumentacija uz obvezu čuvanja, te izradu zaštitnog snimka na trošak tražitelja i uz druge uvjete propisane aktom iz članka 51. stavak 2. ovoga Zakona.
- (4) Odobrenje za korištenje dokumentacije o kulturnim dobrima daje nadležno tijelo, a za posudbu izvorne dokumentacije ministar kulture.

Članak 53.

- (1) Nadležno tijelo stalno prati stanje kulturnih dobara.
- (2) Stanje kulturnog dobra nadležno tijelo utvrđuje najmanje jedanput u pet godina.
- (3) Ministar kulture propisuje obrasce izvešća o stanju i postupak utvrđivanja stanja kulturnih dobara.

3. Označivanje kulturnoga dobra

Članak 54.

Sva nepokretna kulturna dobra, kao i objekte u kojima su smještene zbirke kulturnih dobara (muzeji, arhivi, galerije i dr.) nadležno tijelo dužno je označiti posebnim oznakama koje propisuje ministar kulture.

4. Utvrđivanje sustava mjera zaštite za kulturno dobro

Članak 55.

Za kulturna dobra nadležno tijelo utvrđuje sustav mjera zaštite prema ovom Zakonu i posebnom propisu kojega donosi ministar kulture.

a) Utvrđivanje sustava mjera zaštite za nepokretno kulturno dobro

Članak 56.

- (1) Dokumenti prostornog uređenja, ovisno o vrsti i području obuhvata, obavezno sadrže podatke iz konzervatorske podloge sa sustavom mjera zaštite neprekasnih kulturnih dobara koja se nalaze na području obuhvata plana.
- (2) Konzervatorsku podlogu utvrđuje nadležno tijelo, a ona sadrži opće i posebne uvjete zaštite i očuvanja kulturnih dobara u području obuhvata plana. U slučaju kada nadležno tijelo nije utvrdilo konzervatorsku podlogu dužno je na zahtjev donositelja dokumenta prostornog uređenja utvrditi sustav mjera zaštite neprekasnih kulturnih dobara koja se nalaze na području obuhvata plana.
- (3) Dokument prostornog uređenja može se donijeti samo uz prethodnu suglasnost nadležnog tijela kojim se potvrđuje da je sukladan konzervatorskoj podlozi ili utvrđenom sustavu mjera zaštite prema stavku 2. ovoga članka. Nadležno se tijelo dužno pisano očitovati u roku od 15 dana od zatražene suglasnosti, a ako to ne učini smatraće se da je suglasnost dana.

Članak 57.

Radi zaštite i očuvanja kulturno-povijesne cjeline donosi se urbanistički plan uređenja, sukladno propisima o prostornom uređenju i ovom Zakonu.

Članak 58.

Ako u obavljanju poslova iz članka 56. i 57. ovoga Zakona dođe do spora

između nadležnog tijela i tijela nadležnih za izradbu i donošenje dokumenata prostornog uređenja, odluku o načinu rješavanja prijepora donosi Vlada Republike Hrvatske.

b) Utvrđivanje sustava mjera zaštite za pokretno kulturno dobro

Članak 59.

Za pokretna kulturna dobra nadležno tijelo utvrđuje sustav mjera zaštite koji sadrži opće i posebne uvjete za očuvanje, održavanje i namjenu pokretnog kulturnoga dobra.

5. Utvrđivanje posebnih uvjeta zaštite kulturnoga dobra u postupku izdavanja lokacijske dozvole

Članak 60.

- (1) Za poduzimanje radnji na neprekasnem kulturnom dobru, kao i na području prostornih međa kulturnoga dobra, za koje je prema posebnom propisu obvezna lokacijska dozvola, potrebno je u postupku izdavanja lokacijske dozvole pribaviti posebne uvjete zaštite kulturnoga dobra.
- (2) Posebni uvjeti zaštite kulturnog dobra iz stavka 1. ovoga članka nisu upravni akt, a izdaje ih nadležno tijelo na zahtjev upravnog tijela nadležnog za izdavanje lokacijske dozvole.

Članak 61.

Za poduzimanje radnji u zaštićenim kulturno-povijesnim cjelinama posebne uvjete zaštite kulturnog dobra utvrđuje tijelo uprave nadležno za izdavanje lokacijske dozvole, sukladno sustavu mjera zaštite utvrđenom u urbanističkom planu uređenja iz članka 57. ovoga Zakona.

6. Prethodno odobrenje za radove na kulturnom dobru

Članak 62.

- (1) Radnje koje bi mogle prouzročiti promjene na kulturnom dobru, odnosno koje bi mogle narušiti cijelovitost kulturnoga dobra, mogu se poduzimati uz prethodno odobrenje nadležnog tijela.
- (2) Kao radnje iz stavka 1. ovoga članka smatraju se osobito: konzerviranje, restauriranje, premještanje kulturnoga dobra i drugi slični radovi, rad industrijskih i drugih postrojenja i radilišta, kao i rekonstrukcija, sanacija i

adaptacija kulturnoga dobra u smislu ovoga Zakona i građenje na području na kojem se nalazi kulturno dobro.

- (3) Prethodno odobrenje nadležnog tijela potrebno je i za gradnju na području zaštićene kulturno-povijesne cjeline.
- (4) Ministar kulture propisuje dokumentaciju koju je podnositelj dužan priložiti zahtjevu za prethodno odobrenje.
- (5) zahtjevu za prethodno odobrenje nadležno tijelo odlučuje rješenjem.
- (6) Žalba na rješenje iz stavka 5. ovoga članka ne odgada izvršenje rješenja.

Članak 63.

- (1) Građevna dozvola može se izdati samo ako postoji konačno rješenje iz članka 62. ovoga Zakona.
- (2) U slučajevima kada prema Zakonu o gradnji nije potrebna građevna dozvola, gradnja se ne može započeti bez konačnog rješenja iz članka 62. ovoga Zakona.

Članak 64.

- (1) Iznimno od odredaba članka 62. ovoga Zakona, nadležno tijelo može izdati suglasnost za uklanjanje nepokretnog kulturnog dobra ili njegova dijela kada utvrdi da se radi dotrajalosti ili većim oštećenjima kojima je izravno ugrožena stabilnost građevine ili njezina dijela, te ona predstavlja opasnost za susjedne građevine i život ljudi, a ta se opasnost ne može na drugi način otkloniti.
- (2) Suglasnost iz stavka 1. ovoga članka nadležno tijelo može izdati samo uz prethodno mišljenje Hrvatskog vijeća za kulturna dobra.

7. Prethodno odobrenje za obavljanje djelatnosti u nepokretnom kulturnom dobru

Članak 65.

- (1) Pravne i fizičke osobe ne smiju započeti obavljanje gospodarske djelatnosti u prostoru koji se nalazi unutar nepokretnog kulturnog dobra ili zaštićene kulturno-povijesne cjeline bez prethodnog odobrenja nadležnog tijela.
- (2) Odobrenje iz stavka 1. ovoga članka potrebno je i za svaku promjenu namjene poslovnog prostora, odnosno promjenu djelatnosti.

8. Odobrenje za izradu replike kulturnoga dobra

Članak 66.

- (1) Pod replikom kulturnoga dobra podrazumijeva se svaki oponašak kul-

turnoga dobra ili njegovoga prepoznatljivog dijela bez obzira na mjerilo izrade u odnosu na izvornik.

- (2) Odobrenje za izradu replike iz stavka 1. ovoga članka rješenjem daje nadležno tijelo na zahtjev osobe koja će izraditi repliku.
- (3) Rješenjem iz stavka 2. ovoga članka nadležno će tijelo odrediti uvjete za izradu replike, kao i uvjete za stavljanje replike u promet.

9. Iznošenje kulturnih dobara

Članak 67.

Kultuma dobra, kao i sva dobra pod preventivnom zaštitom ne mogu se iznositi u inozemstvo.

Članak 68.

- (1) Iznimno od odredbe članka 67. ovoga Zakona kulturno dobro može se privremeno iznijeti u inozemstvo radi izlaganja, ekspertiza, obavljanja radova na zaštiti i očuvanju kulturnoga dobra ili drugih opravdanih razloga uz odobrenje nadležnog tijela.
- (2) Podnositelj zahtjeva za privremeno iznošenje kulturnoga dobra dužan je na zahtjev nadležnog tijela dati jamstvo za slučaj oštećenja, uništenja ili protupravnog otuđenja kulturnoga dobra novčanim pologom u banci, osiguranjem na puni iznos vrijednosti kulturnoga dobra ili drugim odgovarajućim jamstvom.
- (3) zahtjevu za davanje odobrenja za iznošenje kulturnoga dobra nadležno tijelo odlučuje rješenjem.
- (4) Kada se zahtjev odnosi na predmet koji prema odredbama ovoga Zakona nije pod zaštitom, nadležno će tijelo izdati o tome potvrdu za potrebe iznošenja.
- (5) Uvjete za privremeno iznošenje kulturnih dobara propisuje ministar kulture.

Članak 69.

- (1) Nadležno tijelo vodi evidenciju zahtjeva i danih odobrenja za iznošenje kulturnih dobara.
- (2) Nadležno tijelo dužno je provjeriti je li kulturno dobro vraćeno u zemlju u roku utvrđenom rješenjem iz članka 68. stavak 1. ovoga Zakona.

Članak 69a.

Odredbe članka 67. do 69. ovoga Zakona odgovarajuće se primjenjuju i na sljedeće predmete:

- arheološki predmeti stariji od sto godina, te arheološka nalazišta i arheološke zbirke,
- predmeti stariji od sto godina koji čine sastavni dio umjetničkih, povijesnih ili vjerskih spomenika,
- slike i crteži u cijelosti ručno izrađeni na svakom mediju i materijalu, koji nisu obuhvaćeni podstavcima 4. i 5. ovoga članka,
- akvareli, gvaševi i pasteli ručno izrađeni na svakom materijalu,
- mozaici ručno izrađeni na svakom materijalu, drugačiji od onih navedenih u podstavcima 1. i 2. ovoga članka, te crteži izrađeni na svakom mediju odnosno materijalu,
- izvorne grafike, otisci, serigrafije i litografije sa pripadajućim pločama i plakatima,
- izvorne skulpture i plastike i kopije izrađene u istom postupku kao izvornici, različite od onih navedenih u podstavku 1. ovoga članka,
- fotografije, filmovi i pripadajući negativi,
- inkunabule i rukopisi, uključujući mape i muzičke note, pojedinačno ili kao zbirke;
- knjige starije od sto godina, pojedinačno i/ili kao zbirka,
- tiskane mape starije od 200 godina,
- arhivsko gradivo i njegovi dijelovi stariji od pedeset godina,
- zbirke i primjeri iz zooloških, botaničkih, mineraloških i anatomske zbirki,
- zbirke od povijesnog, paleontološkog, etnografskog i numizmatičkog značenja,
- prijevozna sredstva starija od 75 godina,
- sve druge stare stvari koje nisu uključene u podstavke 1. do 15. ovoga članka koje su stare između pedeset i sto godina (igračke, igre, stakleni predmeti, predmeti od zlata i srebra, pokućstvo, optički, fotografski i kinematografski aparati, muzički instrumenti, satovi i njihovi dijelovi, drveni predmeti, lončarski predmeti, tapiserije, sagovi, tapete, oružje, te drugi dijelovi koji čine sastavni dio umjetničkih, povijesnih i vjerskih spomenika, a stariji su od sto godina).

10. Uvoz i unošenje kulturnih dobara

Članak 70.

- (1) Kulturna dobra mogu se uvoziti i unositi u Republiku Hrvatsku uz odobrenje zemlje iz koje se uvoze ili unose.
- (2) Uvoznik kulturnoga dobra, ili osoba koja unosi kulturno dobro, dužna je bez odgadanja prijaviti kulturno dobro nadležnom tijelu.

10a. Povrat kulturnih predmeta nezakonito odnesenih iz drugih zemalja

Članak 70a.

- (1) Države članice Europske unije mogu u postupku propisanom ovim Zakonom zatražiti povrat kulturnih predmeta nezakonito odnesenih s njihova teritorija, ukoliko se oni nalaze na području Republike Hrvatske, a radi se o predmetima:
  - koji su prije ili nakon nezakonitog odnošenja s teritorija države članice Europske unije zaštićeni kao nacionalno blago koje ima umjetničku, povijesnu ili arheološku vrijednost prema njihovom nacionalnom zakonodavstvu ili su takvima utvrđeni u njihovom administrativnom postupku, sukladno članku 36. Ugovora o osnivanju Europske zajednice,
  - koji pripadaju u jednu od grupa predmeta navedenih u pravilniku iz stavka 2. ovoga članka, ili čine sastavni dio javnih zbirki navedenih u inventaru zbirki muzeja, arhiva i/ili knjižnica. Pod javnom zbirkom u smislu ove odredbe smatraju se sakralne zbirke i zbirke koje su imovina države članice Europske unije, odnosno lokalne ili područne jedinice vlasti države članice Europske unije, ili javne institucije sa sjedištem u državi članici Europske unije, te predstavljaju njezinu imovinu, ili je ta institucija značajno financirana od strane države članice Europske unije odnosno lokalne ili područne jedinice vlasti.
- (2) Popis grupe predmeta koji se mogu smatrati nacionalnim blagom u smislu stavka 1. ovoga članka, utvrđuje ministar kulture pravilnikom.
- (3) Odredbom stavka 1. ovoga članka ne zadire se u pravo država koje nisu članice Europske unije da ostvaruju povrat kulturnih predmeta prema mnogostranim i dvostranim međunarodnim ugovorima.

Članak 70b.

- (1) Postupak povrata kulturnih predmeta koji su nezakonito odneseni s teritorija države članice Europske unije može pokrenuti država članica pred nadležnim sudom u Republici Hrvatskoj protiv posjednika odnosno drugog imatelja kulturnog predmeta. Zahtjevu za pokretanje postupka mora biti priložena isprava sa opisom predmeta na koji se zahtjev odnosi i izjava da je taj kulturni predmet zaštićen prema nacionalnom zakonodavstvu, te izjava nadležnih vlasti države članice Europske unije da je kulturni predmet nezakonito odnesen sa njezinog teritorija na dan 1. siječnja 1993. godine ili nakon toga.
- (2) Postupak iz stavka 1. ovoga članka može se pokrenuti u roku od godine dana od kada je država članica Europske unije saznała za mjesto na kojemu se kulturni premet nalazi i identitet njegova posjednika odnosno drugog imatelja, a najduže u roku od 30 godina od kada je kulturni predmet nezakonito odnesen iz države članice.
- (3) U slučaju kada kulturni predmet čini dio javne zbirke iz članka 70a. stavka

Članak 70e.

1. ovoga Zakona, ili je sakralni predmet pod posebnom zaštitom nacionalnog zakonodavstva, za pokretanje postupka iz stavka 1. ovoga članka rok je 75 godina, osim za one države članice u kojima je propisan drugi rok za pokretanje takvih postupaka ili je rok utvrđen dvostranim ugovorima.
- (4) Postupak povrata kulturnoga predmeta ne može se pokrenuti ako odnošenje kulturnog predmeta sa teritorija države članice Europske unije nije više nezakonito u trenutku kada bi se postupak trebao pokrenuti.

Članak 70c.

Sud kojem je upućen zahtjev naredit će povrat kulturnoga predmeta ukoliko utvrdi da se radi o kulturnom predmetu u smislu članka 70a. ovoga Zakona, te da je taj kulturni predmet na nezakoniti način odnesen sa teritorija države članice Europske unije kršenjem njezinih propisa o zaštiti nacionalnog blaga ili drugih propisa, ili ako kulturni predmeti nisu vraćene po isteku roka zakonitog privremenog iznošenja ili kršenjem propisa kojima se uređuje takvo privremeno iznošenje.

Članak 70d.

- (1) Nadležni sud u Republici Hrvatskoj koji naredi povrat kulturnoga predmeta, dosudit će posjedniku odnosno drugom imatelju naknadu koju smatra pravičnom prema okolnostima slučaja, na teret države članice Europske unije koja je zatražila povrat, ukoliko je posjednik odnosno drugi imatelj postupao s dužnom pažnjom pri stjecanju kulturnog predmeta. U pogledu tereta dokaza primjenjuju se propisi Republike Hrvatske.
- (2) U slučaju stjecanja darovanjem ili naslijedivanjem, novi posjednik ne može biti u povoljnijem položaju od osobe od koje je stekao kulturni predmet na ovaj način.
- (3) Posjednik odnosno drugi imatelj ostvaruje isplatu naknade iz stavka 1. ovoga članka, nakon što je državi članici Europske unije predan traženi kulturni predmet.
- (4) Troškove provedbe odluke o povratu kulturnoga predmeta, te troškove provedbe mjera iz članka 70e. podstavak 4. ovoga Zakona, snosi država članica Europske unije koja je zatražila povrat. Plaćanje pravične naknade i troškova ne utječe na pravo države članice Europske unije da od odgovorne osobe koja je nezakonito odnjela kulturni predmet, sudskim putem zatraži isplatu navedene naknade i troškova.
- (5) U pogledu vlasništva kulturnoga predmeta koje je predano državi članici Europske unije primjenjuju se njezini propisi.

Nadležno tijelo dužno je suradivati sa državama članicama Europske unije, te će naročito:

- nakon zahtjeva države članice Europske unije, koji mora sadržavati potrebne podatke osobito u pogledu stvarnog ili pretpostavljenog mesta na kojem se nalazi traženi kulturni predmet, poduzeti radnje radi pronalaženja kulturnoga predmeta koji je nezakonito odnesen sa teritorija države članice Europske unije i radi utvrđivanja posjednika odnosno drugog imatelja,
- obavijestiti zainteresiranu državu članicu Europske unije gdje je na teritoriju Republike Hrvatske pronađen traženi kulturni predmet, te da li postoje razumne osnove za zaključak da je nezakonito odnesen sa teritorija države članice Europske unije,
- omogućiti nadležnoj vlasti zainteresirane države članice Europske unije da u roku dva mjeseca od obavijesti iz podstavka 2. ovoga članka provjeri radi li se o traženom kulturnom predmetu. Ukoliko se provjera ne obavi, ne primjenjuju se odredbe postavaka 4. i 5. ovoga članka,
- poduzeti potrebne mjere u suradnji sa zainteresiranom državom članicom Europske unije za fizičko očuvanje kulturnoga predmeta,
- spriječiti, potrebnim privremenim mjerama svaku radnju poduzetu radi izbjegavanja povrata kulturnoga predmeta,
- postupati kao posrednik između posjednika odnosno drugog imatelja i zainteresirane države članice Europske unije vezano za povrat kulturnoga predmeta.

11. Zaštita ugroženog kulturnoga dobra

Članak 71.

Ugroženim kulturnim dobrrom smatraju se nepokretna kulturna dobra upisana u Listu svjetske baštine ili u Listu ugrožene svjetske baštine, kao i kulturna dobra upisana u Registru kojima je položaj ugroženoga kulturnog dobra utvrđen odlukom ministra kulture, a na prijedlog Hrvatskog vijeća za kulturna dobra.

Članak 72.

- (1) Ministar kulture može imenovati odbor čija je zadaća praćenje i planiranje provedbe mjera zaštite i očuvanja ugroženog kulturnog dobra.
- (2) Zadaće i način rada toga odbora ureduju se aktom o njegovu imenovanju.

12. Hitne mjere zaštite i očuvanja kulturnoga dobra

Članak 73.

- (1) Ako izvođač radova poduzme radnju na kulturnom dobru za koje je potrebno prethodno odobrenje ili je poduzme protivno tom odobrenju, nadležno će tijelo privremeno obustaviti rješenjem takvu radnju.
- (2) Nadležno tijelo može u rješenju naložiti izvođaču obvezu povrata kulturnoga dobra u prijašnje stanje uz prijetnju izvršenja na njegov trošak.
- (3) Žalba na rješenje ne odgada izvršenje rješenja.
- (4) Ako izvođač radova ne obustavi započetu radnju na kulturnom dobru, nadležno će tijelo obavijestiti nadležnu policijsku upravu radi sprječavanja daljnje štete na kulturnom dobru i nadležnu gradevinsku inspekciju.

Članak 74.

- (1) Kad vlasnik kulturnoga dobra ili bilo koja osoba, postupajući protivno odredbama ovoga Zakona, nanosi štetu kulturnom dobru ili ga dovodi u izravnu opasnost, nadležno će tijelo bez odgađanja zatražiti od nadležnih upravnih tijela poduzimanje mjera iz njihova djelokruga.
- (2) Nadležno tijelo državne uprave dužno je po zahtjevu iz stavka 1. ovoga članka hitno postupiti i poduzeti mјere iz svoje nadležnosti radi sprječavanja oštećenja ili uništenja kulturnoga dobra.

13. Zaštita kulturnih dobara u izvanrednim okolnostima

Članak 75.

Ustanove koje obavljaju poslove zaštite i očuvanja kulturnih dobara i vlasnici kulturnih dobara dužni su za vrijeme mira u suradnji s nadležnim tijelom osigurati:

- uvjete radi zaštite i čuvanja kulturnih dobara za slučaj izvanrednih okolnosti (oružanog sukoba, potresa, poplave, požara, ekoloških incidenta i katastrofa ili drugih izvanrednih okolnosti),
- mјere za sprječavanje krade, pljačke, protupravnog prisvajanja kulturnih dobara na bilo koji način, kao i svih radnji čiji je cilj uništenje i oštećenje kulturnoga dobra.

Članak 76.

- (1) Ministar kulture može u slučaju nastanka ili proglašenja izvanrednih okolnosti radi zaštite kulturnih dobara narediti poduzimanje posebnih mјera zaštite.
- (2) Poglavarstvo županije, Grada Zagreba, općine, odnosno grada na čijem se

području nalazi kulturno dobro dužno je osigurati sredstva potrebna za provedbu mјera iz stavka 1. ovoga članka.

VI. OBavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara

1. Poslovi na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara

Članak 77.

- (1) Upravne i stručne poslove na zaštiti i očuvanja kulturnih dobara predviđene ovim Zakonom, te inspekcijske poslove u području zaštite i očuvanja kulturnih dobara obavlja Ministarstvo kulture.
- (2) Muzeji i galerije, restauratorske ustanove, arhivi i knjižnice obavljaju poslove na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara u okviru svoje djelatnosti u skladu sa zakonom.
- (3) Određene poslove na očuvanju kulturnih dobara mogu obavljati specijalizirane pravne i fizičke osobe sukladno ovom Zakonu.

Članak 78.

- (1) Nadležno tijelo na način propisan ovim Zakonom obavlja upravne i stručne poslove zaštite i očuvanja kulturnih dobara i to: istraživanje, proučavanje, praćenje, evidentiranje, dokumentiranje i promicanje kulturnih dobara, nadzire promet, a osobito uvoz, unošenje i iznošenje kulturnih dobara, utvrđuje uvjete za uporabu i namjenu kulturnih dobara, donosi, provodi i nadzire mјere zaštite i očuvanja kulturnih dobara, te obavlja druge poslove predviđene zakonom.
- (2) Službenici nadležnog tijela koji obavljaju poslove iz stavka 1. ovoga članka imaju službenu iskaznicu kojom dokazuju njihovo službeno svojstvo, identitet i ovlasti. Obrazac i način izdavanja službene iskaznice propisuje ministar kulture.
- (3) Nadležno tijelo je prvostupanjsko tijelo u upravnim postupcima zaštite kulturnih dobara.
- (4) Žalbe protiv rješenja što ih u upravnom postupku donosi nadležno tijelo u drugom stupnju rješava ministar kulture.

Članak 79.

- (1) Ministarstvo kulture obavlja nadzor nad zakonitošću rada i nadzor nad stručnim radom restauratorskih ustanova iz članka 77. stavak 2. ovoga Zakona.
- (2) Ministarstvo kulture obavlja nadzor nad stručnim radom osoba iz članka 77. stavak 3. ovoga Zakona.

2. Inspekcijski poslovi

Članak 80.

Inspekcijske poslove obavljaju državni službenici Ministarstva kulture u zvanju inspektora i višeg inspektora zaštite kulturnih dobara (u daljem tekstu: inspektor).

Članak 81.

- (1) Viši inspektor može biti osoba koja ima visoku stručnu spremu, najmanje 10 godina radnog staža na poslovima zaštite kulturnih dobara, te položen državni ispit.
- (2) Inspektor može biti osoba koja ima visoku stručnu spremu, najmanje 5 godina radnog staža na poslovima zaštite kulturnih dobara, te položen državni ispit.
- (3) Inspekcije poslove zaštite kulturnih dobara mogu obavljati i drugi službenici Ministarstva kulture na temelju posebnog ovlaštenja ministra kulture.

Članak 82.

- (1) Inspektori imaju posebnu iskaznicu i značku kojom dokazuju njihovo službeno svojstvo, identitet i ovlast.
- (2) Inspektor vodi očeviđnik o obavljenim nadzorima.
- (3) Obrazac i način izdavanja službene iskaznice i značke, te obrazac i način vodenja očeviđnika propisuje ministar kulture.

Članak 83.

- (1) Inspektor ima pravo i dužnost u obavljanju nadzora pregledati kulturno dobro, prostor u koje je kulturno dobro smješteno, dokumentaciju i opremu, te po potrebi saslušati pojedine osobe u upravnom postupku.
- (2) Nadzirana osoba dužna je inspektoru osigurati uvjete za provedbu nadzora, omogućiti mu pregled kulturnoga dobra, uvid u dokumentaciju koju zatraži i dati mu potrebne podatke i obavijesti.

Članak 84.

Izravnim uvidom u opće i pojedinačne akte, uvjete i način rada nadziranih osoba inspektor utvrđuje jesu li usklađeni sa zakonom i drugim propisima kojima se uređuje zaštita i očuvanje kulturnih dobara, te ima li nadzirana osoba odobrenje, dopuštenje ili drugi propisani akt kojim joj se dopušta obavljanje poslova u svezi s kulturnim dobrom, i to osobito kod:

- restauratorskih zavoda, muzeja, galerija, arhiva i knjižnica u dijelu koji se odnosi na zaštitu kulturnih dobara, te drugih ustanova koje obavljaju poslove zaštite i očuvanja kulturnih dobara,
- specijaliziranih pravnih i fizičkih osoba koje obavljaju poslove zaštite, očuvanja, obnove i prometa kulturnim dobrima.

Članak 85.

Inspektor nadzire stanje kulturnih dobara i provođenje mjera njihove zaštite i očuvanja, uporabu i promet kulturnih dobara, izvršavanje i provedbu odredbi ovoga Zakona, a osobito:

- izvođenje konzervatorskih, restauratorskih i drugih sličnih radova na kulturnom dobru i u njegovoj neposrednoj blizini, te pridržavanje izdanih uvjeta i odobrenja,
- arheološka iskopavanja i istraživanja, uključujući podvodna, kao i podvodne aktivnosti i vadenje potonulih kulturnih dobara uz pridržavanje propisanih uvjeta i odobrenja,
- promet kulturnim dobrima, primjenu prava pravokupa, te iznošenje, uvoz i unošenje kulturnih dobara,
- primjenu drugih propisa i mjera utvrđenih ovim Zakonom.

Članak 86.

(1) Ako inspektor utvrdi da je povrijeden ovaj Zakon ili propis donesen na osnovi njega, pisano će utvrditi nedostatke i nepravilnosti i rješenjem odrediti mјere i rok za njihovo otklanjanje.

(2) U obavljanju poslova inspektor ima pravo i obvezu:

1. narediti:

- otklanjanje utvrđenih nedostataka ili nepravilnosti,
- otklanjanje posljedica koje su nastale protuzakonitom radnjom, odnosno propuštanjem,
- obustavu obavljanja neodobrenih radova, radnji ili djelatnosti na kulturnom dobru,
- otklanjanje štete,
- privremeno oduzimanje pokretnoga kulturnog dobra radi njegove zaštite;
- poduzimanje drugih mјera zaštite i očuvanja kulturnih dobara sukladno zakonu i drugim propisima;

2. zabraniti:

- provedbu protuzakonite radnje,
- izvođenje radova, radnji ili djelatnosti na kulturnom dobru bez izdanih posebnih uvjeta zaštite ili bez odobrenja, odnosno u nesuglasju s njima,
- arheološka iskopavanja i istraživanja koja provodi neovlaštena ili nestručna pravna ili fizička osoba,
- neodobrene podvodne aktivnosti i istraživanja,
- neodobreni promet kulturnim dobrima i promet bez primjene prava pravokupa,
- iznošenje, te uvoz i unošenje kulturnih dobara suprotno odredbama zakona,
- neovlašteno obavljanje restauratorskih ili konzervatorskih poslova,
- izvođenje restauratorskih ili konzervatorskih radova na kulturnim dobrima suprotno zakonu i propisima donesenim na temelju zakona.

(3) Inspektor je ovlašten zabraniti i druge protuzakonite radnje prema odredbama zakona i propisa donesenih na temelju zakona.

Članak 87.

- (1) Ako inspektor utvrdi da je nadzirana osoba protuzakonitom radnjom došla u posjed kulturnoga dobra, može privremeno, do donošenja rješenja o izvršenom prekršaju, odnosno do presude o izvršenom kaznenom djelu, oduzeti kulturno dobro ili predmet kojim je počinjeno kazneno djelo ili prekršaj.
- (2) privremenom oduzimanju izdaje se potvrda uz istovremeno pokretanje prekršajnog, odnosno kaznenog postupka.
- (3) Nadležni sud odlučiti će o održavanju na snazi rješenja o privremenom oduzimanju u okviru postupka pokrenutog na temelju iz stavka 2. ovoga članka.

Članak 88.

Inspektor je ovlašten izreći i naplatiti kaznu na mjestu prekršaja u slučajevima propisanim člankom 115., 116. i 117. ovoga Zakona i izdati o tome potvrdu.

Članak 89.

Ako inspektor utvrdi povredu odredaba zakona ili drugog propisa nad primjenom kojih nadzor obavlja druga inspekcija, ili drugo tijelo uprave, izvijestiti će bez odgađanja nadležnu inspekciju, odnosno nadležno upravno tijelo.

Članak 90.

- (1) Nadzirana osoba dužna je o ispunjenju rješenjem naloženoga postupanja izvijestiti inspektora u roku 8 dana od dana isteka roka za ispunjenje obveze.
- (2) Kad nadzirana osoba ne postupi po nalogu inspektora, propisane radnje izvršit će nadležno tijelo na trošak nadzirane osobe.

Članak 91.

- (1) Protiv rješenja inspektora žalba se može podnijeti ministru kulture.
- (2) Žalba ne odgada izvršenje rješenja.

Članak 92.

- (1) Iznimno od odredbe članka 86. ovoga Zakona, kada je potrebno poduzimanje hitnih mjeru radi sprječavanja nastanka neotklonjive štete na kulturnom dobru, rješenje se u tijeku nadzora može donijeti i usmeno.
- (2) Usmeno se rješenje mora unijeti u zapisnik, a u roku 3 dana od dana njegova donošenja mora se izvršiti otpravak rješenja u pisanom obliku.

Članak 93.

Ako se inspektoru u obavljanju nadzora i poduzimanju mjera i radnji za koje je ovlašten pruži otpor silom ili prijetnjom da će se izravno upotrijebiti sila, ili ako se takav otpor osnovano očekuje, inspektor može zatražiti pomoć službenih osoba nadležne policijske uprave.

3. Ustanove za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara

Članak 94.

Ustanove za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara jesu restauratorski zavodi ili druge restauratorske ustanove, te muzeji, galerije, arhivi, knjižnice i druge javne ustanove u kulturi, koje obavljaju poslove u svezi sa čuvanjem, obnovom i zaštitom kulturnih dobara.

a) Restauratorske ustanove

Članak 95.

- (1) Poslove restauriranja, konzerviranja i obnove kulturnih dobara obavlja Hrvatski restauratorski zavod kao javna ustanova u vlasništvu Republike Hrvatske.
- (2) Za obavljanje poslova iz stavka 1. ovoga članka županije, Grad Zagreb, općine ili gradovi mogu osnivati javne ustanove uz dopuštenje iz članka 100. ovoga Zakona.
- (3) Za obavljanje poslova iz stavka 1. ovoga članka mogu se osnivati ustanove uz dopuštenje iz članka 100. ovoga Zakona.

Članak 96.

- (1) Republika Hrvatska, županije, Grad Zagreb, gradovi i općine mogu za upravljanje kulturnim dobrrom i provođenje mjera zaštite i očuvanja kulturnih dobara osnivati ustanove ili te poslove mogu povjeriti drugoj pravnoj osobi.
- (2) Za očuvanje kulturnih dobara mogu se osnivati zaklade i fundacije.

b) Muzeji, arhivi i druge ustanove u kulturi

Članak 97.

Javne ustanove u kulturi (muzeji, galerije, arhivi, knjižnice i sl.) koje u okviru svoje djelatnosti obavljaju poslove čuvanja, proučavanja i stručnog održavanja

kulturnih dobara, dužne su nadležnom tijelu dostavljati izvješća o stanju kulturnih dobara, te godišnje izvješće o restauriranju i konzerviranju kulturnih dobara koji se nalaze u njihovim zbirkama ili su im povjerena na čuvanje i upravljanje.

Članak 98.

- (1) Kulturna dobra u zbirkama muzeja, knjižnice, galerija, kao i u zbirkama drugih ustanova upisuju se u Registrar prema odredbama ovoga Zakona, na temelju prijave koju podnosi ustanova.
- (2) Ustanove iz stavka 1. ovoga članka dužne su u roku od 7 dana od svake promjene na zbirci i inventarskoj knjizi pisano obavijestiti Ministarstvo kulture.

Članak 99.

- (1) Poslove na zaštiti arhivskog gradiva, kao kulturnoga dobra prema odredbama ovoga Zakona, obavljaju arhivi u okviru svoje djelatnosti sukladno propisima o arhivskom gradivu i arhivima.
- (2) Iznimno od odredbe članka 12. ovoga Zakona, postupak utvrđivanja svojstva kulturnoga dobra za arhivsko gradivo provodi i rješenja o utvrđivanju svojstva kulturnoga dobra donosi Hrvatski državni arhiv na prijedlog područnog državnog arhiva na način propisan ovim Zakonom.
- (3) Hrvatski državni arhiv dužan je rješenje iz stavka 2. ovoga članka dostaviti Ministarstvu kulture radi upisa u Registrar.
- (4) Arhivi su dužni u roku od 7 dana od svake promjene na zaštićenom gradu pisano obavijestiti Hrvatski državni arhiv i Ministarstvo kulture.

4. Specijalizirane pravne i fizičke osobe

Članak 100.

- (1) Poslove istraživanja, proučavanja, čuvanja, restauriranja, konzerviranja, održavanja, obnove, korištenja i prometa kulturnim dobrima, kao i poslovi ma iz članka 47. ovoga Zakona mogu obavljati specijalizirane pravne i fizičke osobe.
- (2) Ministar kulture uz prethodnu suglasnost ministra gospodarstva pravilnikom propisuje uvjete koje mora ispunjavati fizička ili pravna osoba za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova iz stavka 1. ovoga članka.
- (3) Rješenje kojim se dopušta obavljanje poslova iz stavka 1. ovoga članka donosi Ministarstvo kulture.
- (4) Ministarstvo kulture vodi upisnike pravnih i fizičkih osoba iz stavka 1. ovoga članka.
- (5) Žalba na rješenje iz stavka 3. ovoga članka odgađa izvršenje rješenja. Rješenje o žalbi donosi ministar kulture.

Članak 101.

- (1) Restauratorsko-konzervatorske poslove na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara mogu obavljati fizičke osobe koje imaju odgovarajuća stručna zvanja.
- (2) Stručna zvanja iz stavka 1. ovoga članka, te uvjete i način njihova stjecanja propisat će ministar kulture na prijedlog Hrvatskog vijeća za kulturna dobra.

VII. HRVATSKO VIJEĆE ZA KULTURNA DOBRA

Članak 102.

Radi praćenja i unaprijeđivanja stanja kulturnih dobara osniva se Hrvatsko vijeće za kulturna dobra (u dalnjem tekstu: Vijeće).

Članak 103.

Vijeće:

- raspravlja o općim pitanjima iz područja zaštite i očuvanja kulturnih dobara i daje preporuke za unapređivanje djelatnosti zaštite i očuvanja kulturnih dobara;
- upoznaje se s programima zaštite kulturnih dobara i njihovom provedbom;
- predlaže ministru kulture donošenje odluke o proglašenju ugroženog kulturnog dobra;
- daje mišljenje o uklanjanju nepokretnoga kulturnog dobra;
- daje mišljenje u postupku donošenja rješenja iz članka 15. ovoga Zakona ;
- raspravlja o prijepornim pitanjima u području zaštite i očuvanja kulturnih dobara i predlaže rješenja.

Članak 104.

- (1) Vijeće ima predsjednika i 8 članova.
- (2) Predsjednika i tri člana Vijeća imenuje ministar kulture iz reda istaknutih stručnjaka za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara.
- (3) Članovi Vijeća po položaju jesu: ravnatelj Hrvatskog restauratorskog zavoda, ravnatelj Hrvatskog državnog arhiva, glavni ravnatelj Nacionalne i sveučilišne knjižnice.
- (4) Članovi Vijeća su predstavnik Hrvatskog muzejskog vijeća i predstavnik tijela državne uprave nadležnog za zaštitu prirode i okoliša.

Članak 105.

- (1) Vijeće radi u sjednicama na kojima je nazočna natpolovična većina članova.
- (2) Vijeće donosi zaključke većinom glasova nazočnih članova, a odluke većinom od ukupnog broja članova.

Članak 106.

Vijeće može prema potrebi osnivati stručna povjerenstva radi rasprave stručnih pitanja na očuvanju i zaštiti kulturnih dobara.

- hitnih mјera zaštite i očuvanja kulturnoga dobra sukladno članku 73. i 74. ovoga Zakona,
- naknade vlasnicima radi ograničenja prava vlasništva sukladno članku 25. ovoga Zakona.

Članak 107.

- (1) Administrativne poslove Vijeća obavlja Ministarstvo kulture, a sredstva za njegov rad osiguravaju se u državnom proračunu.
- (2) Vijeće donosi poslovnik o svom radu.

VIII. FINANCIRANJE ZAŠTITE I OČUVANJA KULTURNIH DOBARA

1. Osiguranje sredstava za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara

Članak 108.

- (1) Sredstva za održavanje i očuvanje kulturnog dobra osigurava vlasnik kulturnoga dobra, odnosno imatelj dobra ako dobro ne koristi vlasnik.
- (2) Oslobođenja i povlastice koje vlasnik, odnosno imatelj kulturnoga dobra ostvari na temelju zakona smatraju se udjelom Republike Hrvatske u očuvanju kulturnih dobara.

Članak 109.

Sredstva za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara osiguravaju se iz:

- državnog proračuna,
- proračuna županija, odnosno Grada Zagreba, gradova ili općina za preventivno zaštićena dobra i kulturna dobra koja se nalaze na području županije, odnosno Grada Zagreba, grada ili općine, a u cijelosti za kulturna dobra stavljena pod zaštitu na temelju članka 17. ovoga Zakona,
- donacija, naknada za koncesije, zapisa i zaklada,
- drugih izvora utvrđenih ovim Zakonom ili drugim propisima.

Članak 110.

Sredstva iz državnog proračuna na temelju nacionalnog programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara, kao dijela Programa javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske, raspoređuje Ministarstvo kulture za financiranje:

- zaštite i očuvanja kulturnih dobara u vlasništvu Republike Hrvatske, osim sredstava za tekuće održavanje koje osigurava nadležno tijelo Vlade Republike Hrvatske,
- provedbe nacionalnog programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara,
- izvanrednih troškova održavanja kulturnih dobara sukladno članku 22. ovoga Zakona,

Članak 111.

U proračunu županija, Grada Zagreba, gradova ili općina osiguravaju se sredstva za financiranje:

- zaštite i očuvanja kulturnih dobara u vlasništvu županije, Grada Zagreba, grada ili općine,
- zaštite kulturnih dobara u izvanrednim uvjetima sukladno članku 76. stavak 2. ovoga Zakona,
- sudjelovanja u financiranju nacionalnog programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara koji se nalaze na njihovu području,
- zaštite i očuvanja dobara iz članka 17. ovoga Zakona.

2. Proračunski prihodi po osnovi uporabe kulturnih dobara

Članak 112.

- (1) Tko na fotografiji, naljepnici, znački, suveniru, publikaciji i drugoj tiskovini, odjevnom predmetu, ili drugom predmetu upotrijebi prepoznatljivo kulturno dobro ili njegov prepoznatljivi dio, dužan je uplatiti 10 % od prodajne cijene proizvoda u korist državnog proračuna.
- (2) Iznos iz stvaka 1. ovoga članka dužna je obračunati i uplatiti u roku od 8 dana od dana stavljanja proizvoda u promet osoba koja je proizvod stavila u promet.

Članak 113.

- (1) Pravna ili fizička osoba koja u vlastitoj promidžbi na filmu, spotu, plakatu, fotografiji ili drugom predmetu upotrijebi prepoznatljivo kulturno dobro ili njegov prepoznatljivi dio dužna je uplatiti u korist državnog proračuna iznos od 1.000,00 kuna prije prve objave za svaku vrstu promidžbenog materijala.
- (2) Pod prvom objavom promidžbenog materijala smarat će se i svaka nova objava tog izmjenjenog promidžbenog materijala u kojoj je upotrijebljeno kulturno dobro u smislu stvaka 1. ovoga članka.

Članak 114.

- (1) Fizičke i pravne osobe, koje su obveznici poreza na dohodak ili poreza na dobit, a koje obavljaju gospodarsku djelatnost u nepokretnom kulturnom

- dobru ili na području kulturno-povijesne cjeline, obveznici su spomeničke rente.
- (2) Fizičke i pravne osobe koje u svom sastavu imaju poslovne jedinice (svako stalno mjesto obavljanja gospodarske djelatnosti) koje obavljaju gospodarsku djelatnost u nepokretnom kulturnom dobru ili na području kulturno-povijesne cjeline, obveznici su spomeničke rente za svaku poslovnu jedinicu.
- (3) Osnovica spomeničke rente je korisna površina poslovnog prostora koji se nalazi u nepokretnom kulturnom dobru ili na području kulturno-povijesne cjeline.
- (4) Spomenička renta plaća se mjesечно od 3,00 do 10,00 kuna po četvornom metru korisne površine poslovnog prostora koji se nalazi u nepokretnom kulturnom dobru ili na području kulturno-povijesne cjeline.
- (5) Visinu spomeničke rente propisuje svojom odlukom Grad Zagreb, grad ili općina.
- (6) Obveznici spomeničke rente moraju nadležnom upravnom tijelu jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave u čijem su djelokrugu poslovi komunalnog gospodarstva, do 31. ožujka godine za koju se utvrđuje spomenička renta, dostaviti podatke o korisnoj površini poslovnih prostora koji se nalaze u nepokretnom kulturnom dobru ili na području kulturno-povijesne cjeline.
- (7) Spomenička renta plaća se u godišnjem iznosu prema rješenju o utvrđivanju spomeničke rente koje donosi nadležno upravno tijelo jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, u roku od 15 dana od dana dostave rješenja o utvrđivanju spomeničke rente.
- (8) Ako u tijeku kalendarske godine fizička ili pravna osoba počinje ili prestaje obavljati djelatnost u nepokretnom kulturnom dobru ili na području kulturno-povijesne cjeline, plaća godišnju spomeničku rentu za dio godine u kojoj je obavljala djelatnost.
- (9) Korisnik koncesije iz članka 43c. stavak 2 ovoga Zakona oslobođen je plaćanja spomeničke rente propisane ovim člankom.
- (10) Na ovršni i žalbeni postupak primjenjuju se odredbe Zakona o komunalnom gospodarstvu.

Članak 114a.

- (1) Spomeničku rentu plaćaju fizičke i pravne osobe koje obavljaju sljedeće djelatnosti prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti:
- 01.41. Uslužne djelatnosti u biljnoj proizvodnji; (samo djelatnost sadnje i održavanja vrtova, parkova i zelenih površina za sportske terene i sl.) uređenje i održavanje krajolika
 50.40.4. Održavanje i popravak motocikla
 51.8. Trgovina na veliko strojevima, opremom i priborom
 51.9. Ostala trgovina na veliko
55. Hoteli i restorani
 60.21. Ostali redoviti kopneni putnički prijevoz
 60.22. Taksi služba
 60.23. Ostali kopneni cestovni prijevoz putnika
 61.10. Pomorski i obalni prijevoz
 62.1. Redoviti zračni prijevoz
 62.2. Izvanredni zračni prijevoz
 63.21. Ostale prateće djelatnosti u kopnенom prijevozu
 63.23.1. Djeđalnosti u zračnim lukama
 63.30. Djeđalnost putničkih agencija i turooperatora, ostale usluge turistima
 64.2. Telekomunikacije (osim održavanja komunikacijske mreže i prijenosa radijskog i televizijskog programa)
- 65.12.1. Poslovne banke
 67.13. Pomoćne djelatnosti u financijskom posredovanju
 71.10. Iznajmljivanje automobila
 71.2. Iznajmljivanje ostalih prijevoznih sredstava (osim željezničkih vozila, kamiona, traktora i kontejnera)
 71.4. Iznajmljivanje predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo (samo iznajmljivanje predmeta za zabavu, bicikla i sportske opreme)
 92.33. Djeđalnosti sajmova i zabavnih parkova
 92.34. Ostale zabavne djelatnosti
 92.61. Djeđalnost sportskih arena i stadiona (samo igrališta za golf)
 92.62.1. Djeđalnosti marina
 92.62.2. Ostale sportske djelatnosti (samo sportsko rekreativni lov)
 92.7. Ostale rekreacijske djelatnosti (osim dresure kućnih ljubimaca, te ostalih filmskih, televizijskih i kazališnih djelatnosti)
 92.71. Djeđalnosti kockanja i kladjenja
 93.01. Pranje i kemijsko čišćenje tekstila i krznenih proizvoda
- (2) Spomenička renta plaća se po stopi od 0,05%. Osnovica za obračun spomeničke rente je ukupni prihod ostvaren obavljanjem navedenih djelatnosti.
 (3) Poslove utvrđivanja, evidentiranja, nadzora, naplate i ovrhe spomeničke rente obavlja Porezna uprava. Troškovi evidencije nadzora, naplate i ovrhe spomeničke rente iz stava 1. ovog članka iznose 5% od naplaćene spomeničke rente.
 (4) Fizičke i pravne osobe dostavljaju podatke za obračun spomeničke rente na Obrascu SR, koji je sastavni dio ovoga Zakona.
 (5) Fizičke osobe obveznici plaćanja spomeničke rente podnose Obrazac SR nadležnoj ispostavi Porezne uprave, nadležnoj prema svom prebivalištu odnosno ubičajenom boravištu, zajedno s Prijavom poreza na dohodak i to najkasnije do kraja veljače iduće godine, nakon godine za koju se sastavlja konačni obračun.
 (6) Pravne osobe obveznici plaćanja spomeničke rente podnose Obrazac SR nadležnoj ispostavi Porezne uprave, nadležnoj prema svom sjedištu, zajed-

- no s Prijavom poreza na dobit i to najkasnije do kraja travnja iduće godine, nakon godine za koju se sastavlja konačni obračun.
- (7) Fizička i pravna osoba plaća mjesecni predujam spomeničke rente u visini jedne dvanaestine osnovice po obračunu poslovnog rezultata za prethodnu godinu. Za fizičku i pravnu osobu koja počinje obavljati djelatnost, utvrđivanje predujmova spomeničke rente do prvog podnošenja obračuna poslovnog rezultat utvrđuje Porezna uprava, na način na koji se utvrđuju predujmovi poreza na dohodak odnosno poreza na dobit.
- (8) Fizičke i pravne osobe obveznici spomeničke rente uplaćuju mjesecni iznos spomeničke rente, u rokovima za plaćanje predujmova poreza na dohodak odnosno poreza na dobit, dok razliku po Obrascu SR uplaćuju u propisanom roku za podnošenje Obrasca SR.
- (9) Nadzor nad obračunom i uplatom spomeničke rente obavlja Porezna uprava.

Članak 114b.

Prihod od spomeničke rente iz članka 114. i članka 114.a ovoga Zakona može se koristiti isključivo za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara, a uplaćuje se 60% u korist Grada Zagreba, grada ili općine na području koje je renta ubrana, a 40% u korist državnog proračuna za ostvarivanje nacionalnog programa iz članka 110. ovoga Zakona.

IX. PREKRŠAJNE ODREDBE

Članak 115.

- (1) Novčanom kaznom u iznosu od 50.000,00 do 500.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj osoba koja:
- prisvoji kulturno dobro koje je prema odredbama ovoga Zakona u vlasništvu Republike Hrvatske (članak 19. stavak 1.),
  - upotrebljava ili postupa s kulturnim dobrom na način da ga dovodi u izravnu opasnost od oštećenja ili uništenja (članak 31. stavak 1. i članak 74. stavak 1.),
  - ne uplati iznos uloženih sredstava iz državnog proračuna prije prodaje kulturnoga dobra (članak 40.),
  - ne prekine izvođenje radova kada naiđe na arheološko nalazište ili nalaze ili o nalazu ne obavijesti nadležno tijelo (članak 45. stavak 1.),
  - obavlja arheološka i podvodna arheološka iskopavanja i istraživanja suprotno odredbama ovoga Zakona (članak 47.),
  - obavlja ili organizira podvodne aktivnosti na zaštićenim kulturnim dobrima ili vadi potonula kulturna dobra bez odobrenja nadležnog tijela (članak 49. stavak 1. i članak 50.),
  - obavlja radove ili radnje na kulturnom dobru suprotno odredbama ovoga Zakona (članak 62.).

- započne obavljati djelatnost u poslovnom prostoru koji se nalazi unutar nepokretnog kulturnoga dobra ili zaštićene kulturno-povijesne cjeline bez odobrenja ili suprotno odobrenju nadležnog tijela (članak 65.)
- iznosi ili izvozi kulturno dobro iz zemlje bez odobrenja ili suprotno odobrenju nadležnog tijela (članak 67. i 68.).

- (2) Za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka kada ga počini pravna osoba kaznit će se i odgovorna osoba u pravnoj osobi novčanom kaznom u iznosu od 5.000,00 do 20.000,00 kuna.

Članak 116.

- (1) Novčanom kaznom u iznosu od 20.000,00 do 200.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj osoba koja:
- ne prijavi dobro za koje se predviđava da ima svojstva kulturnoga dobra (članak 4. stavak 3.),
  - ne čuva ili ne održava kulturno dobro ili u ostavljenom roku ne izvrši određene mjere zaštite i očuvanja kulturnoga dobra (članak 20. stavak 1.),
  - upotrebljava kulturno dobro protivno utvrđenoj namjeni ili promjeni namjeni kulturnoga dobra bez prethodnog odobrenja nadležnog tijela (članak 34. i 35.),
  - ne ponudi pravo provuka sukladno ovom Zakonu (članak 37.),
  - bez odobrenja ili ne poštujući uvjete propisane odobrenjem nadležnog tijela izradi repliku kulturnoga dobra (članak 66. stavak 2. i 3.),
  - ne provodi mjere zaštite nad kulturnim dobrom koje nadležno tijelo naredi u slučaju izvanrednih okolnosti (članak 75.),
  - ne osigura uvjete za provedbu nadzora ili ne pruži potrebne podatke i obavijesti (članak 83. stavak 2.),
  - ne postupi po rješenju inspektora za zaštitu kulturnih dobara (članak 86.),
  - započne obavljati poslove na zaštiti, očuvanju, obnovi kulturnoga dobra, a da za to nema dopuštenje sukladno ovom Zakonu (članak 100.),
  - stavi u promet kulturno dobro, a za obavljanje tih poslova nema dopuštenje nadležnog tijela (članak 100.),
  - započne obavljati restauratorsko-konzervatorske poslove na kulturnom dobru, a da nema odgovarajuće stručno zvanje sukladno ovom Zakonu (članak 101.),
  - ne uplati spomeničku rentu u slučajevima propisanim člankom 112., 113. i 114. ovoga Zakona ili ju ne uplati u propisanom roku.

- (2) Za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka kada ga počini pravna osoba kaznit će se i odgovorna osoba u pravnoj osobi novčanom kaznom u iznosu od 4.000,00 do 20.000,00 kuna.

Članak 117.

- (1) Novčanom kaznom u iznosu od 3.000,00 do 40.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj osoba koja:
- ne dopusti stručna i znanstvena istraživanja, tehnička i druga snimanja, kao i izvođenje mjera tehničke zaštite na kulturnom dobru (članak 20. stavak 1. i članak 30. stavak 1.),
  - odbije ustupiti pokretno kulturno dobro u svrhu izlaganja, odnosno onemogući posjećivanje nepokretnog kulturnoga dobra (članak 33.),
  - vrati kulturno dobro u zemlju nakon proteka roka utvrđenog u odobrenju za privremeno iznošenje (članak 68. i 69.),
  - ne prijaví nadležnom tijelu unos ili uvoz kulturnoga dobra u zemlju (članak 70. stavak 2.)
  - ne osigura uvjete za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara za slučaj izvanrednih okolnosti i drugih radnji usmjerenih na uništenje i oštećenje kulturnih dobara (članak 75.).
- (2) Za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka kada ga počini pravna osoba kaznit će se i odgovorna osoba u pravnoj osobi novčanom kaznom u iznosu od 1.000,00 do 10.000,00 kuna.

Članak 118.

- (1) Novčanom kaznom u iznosu od 1.000,00 do 10.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj osoba koja:
- ukloni ili oštetí oznaku kojom je označeno kulturno dobro sukladno odredbama ovoga Zakona (članak 54.),
  - u određenom roku ne izvijesti inspektora o ispunjenju obveze iz rješenja (članak 90. stavak 1.),
  - ne dostavi podatke za utvrđivanje spomeničke rente prema članku 114. stavak 6.,
  - ne dostavi podatke za utvrđivanje spomeničke rente prema članku 114a. stavak 4.
- (2) Za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka kada ga počini pravna osoba kaznit će se i odgovorna osoba u pravnoj osobi novčanom kaznom u iznosu od 500,00 do 5.000,00 kuna.

Članak 119.

Novčane kazne za prekršaje izrečene po odredbama ovoga Zakona uplaćuju se u korist državnog proračuna, te se mogu namjenski trošiti isključivo za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara.

X. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 120.

- (1) Spomenici kulture stavljeni pod zaštitu po propisima koji su važili do stupanja na snagu ovoga Zakona ostaju pod zaštitom, a njihovi vlasnici i imatelji imaju prema njima sva prava i obveze propisane ovim Zakonom.
- (2) Za rješenja o preventivnoj zaštiti koja su donesena do dana stupanja na snagu ovoga Zakona rok iz članka 10. stavka 3. ovoga Zakona počinje teći danom stupanja na snagu ovoga Zakona.
- (3) Ministarstvo će kulture u roku od godine dana od dana donošenja provedbenog propisa iz članka 14. ovoga Zakona ispitati i uskladiti s odredbama ovoga Zakona sva rješenja o registraciji spomenika kulture donesena prema propisima koji su važili do dana stupanja na snagu ovoga Zakona, te u istom roku objaviti podatke o zaštićenim kulturnim dobrima sukladno članku 16. ovoga Zakona.

Članak 121.

- (1) Provedbene propise na donošenje kojih je ministar kulture ovlašten ovim Zakonom donijet će u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.⁶
- (2) Do donošenja provedbenih propisa iz stavka 1. ovoga članka primjenjivati će se provedbeni propisi koji su važili na dan stupanja na snagu ovoga Zakona ako nisu u suprotnosti s odredbama ovoga Zakona, i to:
- Pravilnik o registraciji spomenika kulture ("Narodne novine" br. 8/68),
  - Uputstvo o izдавanju dozvole za izvoz spomenika kulture u inozemstvo ("Narodne novine" br. 6/68),
  - Pravilnik o uvjetima za obavljanje arheološkog istraživanja spomenika kulture na morskom dnu ili morskom podzemlju unutarnjih voda Republike Hrvatske ("Narodne novine" br. 94/98).

Članak 122.

- (1) Pravne i fizičke osobe koje su postove iz članka 100. i 101. ovoga Zakona obavljale do dana njegova stupanja na snagu nastavljaju radom pod uvjetima i na način utvrđen ovim Zakonom.
- (2) Pravne i fizičke osobe iz stavka 1. ovoga članka dužne su u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu propisa iz članka 100. ovoga Zakona pribaviti dopuštenje za obavljanje poslova u svezi s kulturnim dobrima.

⁶ Članak 19. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara propisuje:

Provedbene propise na temelju ovoga Zakona ministar kulture donijet će u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

(3) Fizičke osobe iz članka 101. ovoga Zakona dužne su u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu propisa iz članka 101. stavak 2. ovoga Zakona steći odgovarajuće stručno zvanje.

Članak 123.

Na području zaštićene kulturno-povijesne cjeline do donošenja urbanističkog plana uređenja iz članka 57. ovoga Zakona primjenjuje se članak 60. ovoga Zakona.

Članak 124.

Javne ustanove koje obavljaju djelatnosti zaštite i očuvanja kulturnih dobara dužne su uskladiti svoj ustroj i način rada s odredbama ovoga Zakona u roku od 6 mjeseci od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

Članak 125.

Hrvatsko vijeće za kulturna dobra osnovat će se u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

Članak 126.

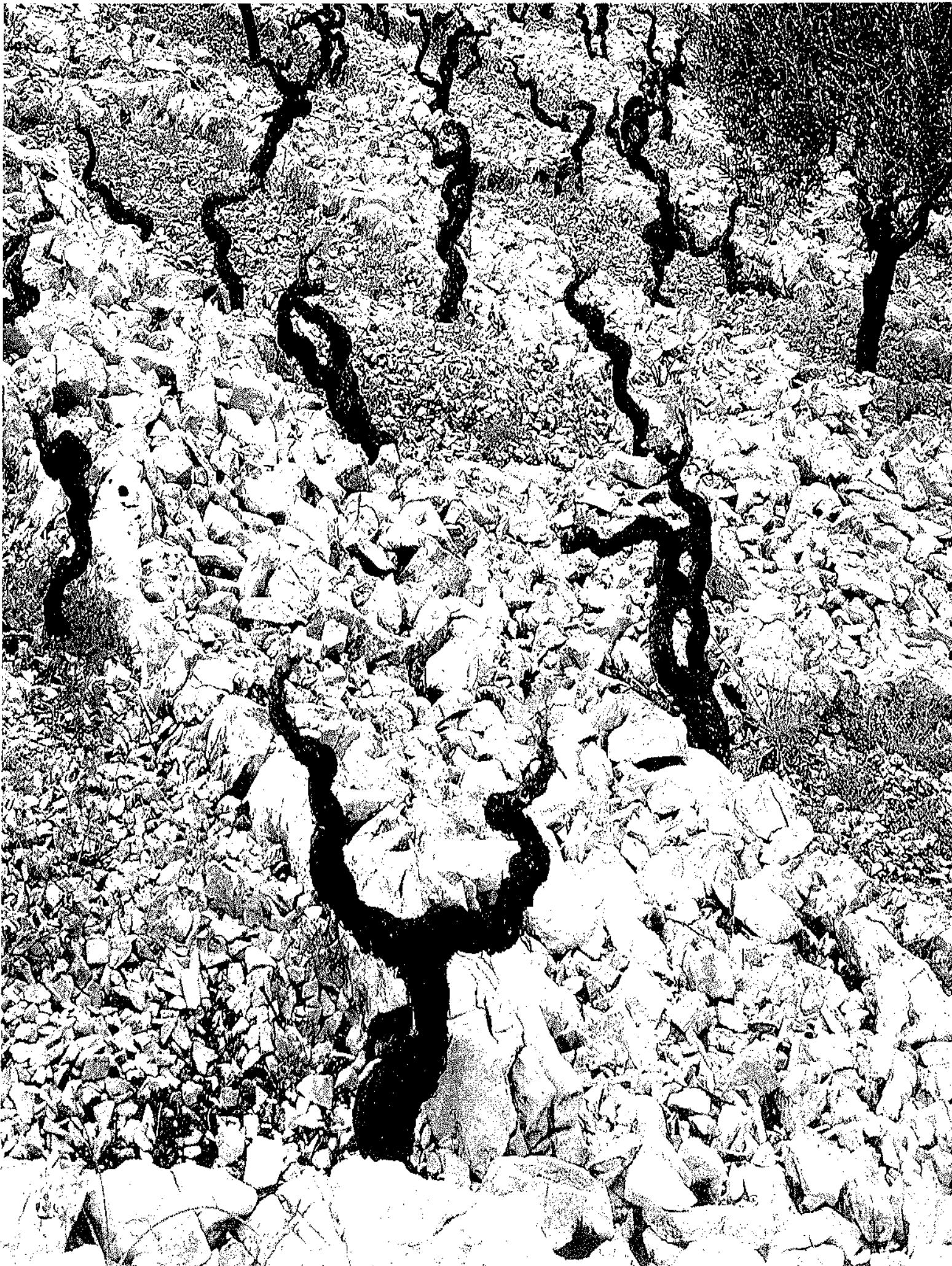
Na dan stupanja na snagu ovoga Zakona prestaje važiti Zakon o zaštiti spomenika kulture ("Narodne novine" br. 32/65, 55/65, 50/66, 7/67 - pročišćeni tekst, 13/67, 31/86, 47/86, 47/89, 19/91, 26/93 i 52/94), Osnovni zakon o zaštiti spomenika kulture ("Narodne novine", br. 52/71), članci 31. i 32. Zakona o određivanju poslova iz samoupravnog djelokruga jedinica lokalne samouprave i uprave ("Narodna novina" br. 75/93), i Naredba o jedinstvenom djelovanju Službe za zaštitu spomenika kulture ("Narodne novine" br. 7/92).

Članak 126a.

Članak 69a. ovoga Zakona primjenjivat će se od dana prijema Republike Hrvatske u punopravno članstvo Europske unije.

Članak 127.

Ovaj Zakon stupa na snagu osmoga dana od dana objave u "Narodnim novinama".

Očuvajmo kult

dr. sc. Jadran Antolović

urnu baštīnu

Priručnik za osposobljavanje i
usavršavanje pojedinaca i skupina
koji žele aktivno sudjelovati
u projektima očuvanja
kulturnih dobara

Selo Krapje

Sadržaj

1. Priručnik	100
O priručniku	100
Kako koristiti priručnik	101
Kako koristiti prezentaciju	101
Uloga prezentacije u pokretanju akcije	101
Napomene za pripremu prezentacije	102
Razmjenom informacija pokrenimo akciju	102
Uloga priručnika u razmjeni informacija	102
Organizirajte razmjenu informacija	102
Skupno odlučivanje	103
Timski rad	103
Napomene uz pripremu i vodenje rasprave	103
Nekoliko primjera upotrebe priručnika	103
Kratka prezentacija (20 minuta)	104
Okrugli stol (2 sata)	104
Predavanje unutar obrazovnog procesa	104
U planiranju očuvanja kulturnog dobra	105
U očuvanju ugroženog kulturnog dobra	105
2. Vodič kroz prezentaciju "Očuvajmo kulturnu baštinu — samo nas 10 koraka dijeli od cilja"	106

1.

Priručnik

Priručnik koji vam se nalazi u rukama namijenjen je svima koji se žele aktivno uključiti u očuvanje kulturne baštine. Bilo da ste pojedinac, skupina ili udruga ovaj priručnik trebao bi vam pomoći da usmjerite svoju energiju u pravom smjeru, te da organizirate svoje aktivnosti kako bi ostvarili što primjereniji rezultat. Prihvate li savjete iz ovoga Priručnika povezat ćete se sa stručnjacima iz konzervatorske službe i drugim građanima i udrušcima zainteresiranim za očuvanje kulturne baštine, ustanovama i poduzećima koje obavljaju djelatnosti iz ovoga područja, te tako postati važna i ne-zamjenjiva karika u lancu očuvanja kulturne baštine. Podsjetimo se pri tome na izrek koja kaže: řanac je onoliko jak koliko najslabija karika u njemu.

O priručniku

Ovaj Priručnik ima za cilj pomoći vam da se upoznate sa temeljnim načelima i postupkom u kojem se ostvaruje zaštita i očuvanje kulturne baštine. Osobito će vam biti od pomoći želite li organizirati skupinu istomišljenika u akcijama koje bi trebale pridonijeti očuvanju konkretnog kulturnog dobra koje se nalazi u vašem okruženju. Također, pomoći će vam:

- u razumijevanju temeljnih načela zaštite i očuvanja kulturnih dobara;
- u organiziranju aktivnosti na očuvanju kulturnog dobra i izradi plana očuvanja;
- u razumijevanju procesa očuvanja, postupaka, kao i subjekata koji su u te procese i postupke uključeni;
- u pronalaženju informacija o zaštićenoj kulturnoj baštini, te suradnji koju možete ostvariti u aktivnostima na njezinom očuvanju;
- u upoznavanju sa 10 koraka u kojima se mogu poduzimati aktivnosti i projekti usmjereni na očuvanje zaštićenih kulturnih dobara.

■ Kako koristiti priručnik

Ako želite koristiti ovaj priručnik preporučamo vam da prethodno proučite sadržaj publikacije koja vam se nalazi u rukama, kako biste sa što jasnijim polazištima i potpunijim informacijama mogli odlučiti na koji način ga želite primijeniti u praksi. Način primjene kao i izbor sadržaja iz samog priručnika ovisit će o vašim potrebama kao i o posebnosti akcije koju pripremate.

Naime, informirati se možete na različite načine, kao i pokrenuti aktivnosti ili projekt očuvanja kulturnog dobra. Pri izboru načina i stila valja uvažiti uobičajene načine postupanja, međutim isto tako valja organizacijom i učinkovitošću odlučno pokazati da će u konačnici biti polučen uspješan rezultat. Nitko ne voli pripadati momčadi koja gubi, čak niti kao navijač.

Način upotrebe ovoga priručnika neće samo ovisiti o vašim potrebama već i o raspoloživom vremenu, kao i prirodi aktivnosti koju planirate. Uz napomene iz ovog priručnika posebno vam skrećemo pozornost na neke teme s kojima bi bilo dobro biti upoznat a koje bi vam također olakšale provedbu planiranih aktivnosti. Te teme su:

- kako pokrenuti akciju?
- kako pronaći potrebna sredstva?
- kako pomoći u edukaciji kadrova?
- kako suradivati s lokalnim vlastima i državnim upravom?
- kako povezivati kulturnu baštinu i turizam?

I na kraju, uvijek provjeravajte pripremu do praktičnih detalja kako biste vaš projekt mogli provesti bez prepreka i sa što manje propusta.

■ Kako koristiti prezentaciju

Priložena prezentacija sažima informacije kako u 10 koraka doći do cilja, a on je pridonijeti očuvanju zaštićenog kulturnog dobra. Proučite li ovaj priručnik moći ćete i sami, koristeći se pripremljenom prezentacijom orga-

nizirati aktivnosti koje će biti usmjerene na očuvanje nekoga konkretnog kulturnog dobra.

Tehnička razina vaše prezentacije ovist će dakako o tehničkim mogućnostima s kojima raspolaze. Neka vas nedostatak nekog tehničkog pomagača ne prijeći u ostvarenju vaših zamisli. Uvijek je važniji sadržaj od forme, kao što je važnija želja da se nešto učini od znanja kako nešto treba učiniti. Naime, sadržaju je lako dati formu, kao što je zainteresiranu osobu lako poučiti kako učiniti ono što želi.

Priložena prezentacija, stoga, predstavlja tek okosnicu na koju ćete sami sukladno svom iskustvu i znanju dograđivati sadržaje i prilagođavati je potrebama. Ona je tek pomagalo na vašem početku i ne treba vas iznenaditi želja koja će se s vremenom i nakon stjecanja određenog iskustava pojaviti, a to je da ju usavršite sukladno vašim potrebama.

■ Uloga prezentacije u pokretanju akcije

- Naglasite svojoj publici informacije koje im želite prenijeti.
- Pokažite publici ono što želite da znaju: riječju, slikom, videozapisom, crtežom ili na drugi odgovarajući način.
- Pripremite pisani materijal koji će sadržavati osnovne bilješke o ključnim informacijama i porukama.
- Vaše poruke moraju biti provedive na konkretnom primjeru.
- Ukažite slušateljima kako će upotrijebiti informacije koje im pružate. Ako nemate dosta vremena za objašnjavanje, poslužite se primjerom. Ako organizirate radionicu ili okrugli stol omogućite sudionicima da urade svoju zadacu, a to organizirajte što bliže kulturnom dobru o kojem će biti riječ.
- Zapitujte svoju publiku radi provjere kako prihvataju informacije koje im prenose. Iz odgovora ili reakcija saznat ćete kako su prihvocene i tome prilagodite nastavak prezentacije.

■ Napomene za pripremu prezentacije

- Jasno utvrđite cilj ili svrhu prezentacije. Što želite prezentacijom postići? Želite li samo informirati ljudi oko sebe o potrebi očuvanja zaštićene kulturne baštine ili želite savjetovati ljudi kako da i sami to čine ili želite potaknuti uključivanje ljudi u konkretni projekt očuvanja kulturnog dobra?
- Prepoznajte tko bi trebao biti na vašoj prezentaciji. jesu li to građani ili predstavnici lokalne samouprave ili skupina ljudi već uključena u neke procese očuvanja kulturnih dobara?
- Uvažite sklonosti i potrebe ljudi kojima je prezentacija namijenjena. Koliko vremena za to mogu odvojiti? Što oni znaju o kulturnom dobru o kojem ćete govoriti? Koji je obrazovni status vaših slušatelja?
- Publici osigurajte materijale o vašoj prezentaciji kako bi ju lakše pratili. Slušatelje je lakše potaknuti na prihvatanje informacija ako razumiju njihovu važnost i ako mogu biti od pomoći.
- Jasno naglasite vaše ključne poruke. Neka budu izrečene jednostavno, jasno i kratko.
- Svoju prezentaciju izvedite logičnim redoslijedom.
- Budite spremni prihvatići kulturne različitosti.
- Kada god je to moguće osigurajte vrijeme za pitanja i pokušajte dati odgovore.

■ Razmjenom informacija pokrenimo akciju

Razmjena informacija može se ostvariti između najmanje dvije osobe, a u pravilu ona je razlog okupljanja skupine koja se informira o određenoj temi koja je od interesa za tu skupinu, njihovu zajednicu ili društvo u cijelini. Razmjena informacija uobičajeni je način komunikacije koji nazivamo sastancima, skupovima, radionicama i sl. Sastanci su vrlo fleksibilan način okupljanja koji u svojoj demokratskoj osnovi imaju cilj informirati, odnosno poučiti prisutne i u tom procesu pronaći odgovarajuće rješenje za konkret-

ni problem. Razmjena informacija na sastancima stvara atmosferu u kojoj su svi prisutni na jednak način pozvani da pridonesu raspravi i iznalaženju rješenja. Svatko je pozvan da pouči druge i da istovremeno nešto nauči od drugih. Cilj je ne samo razmijeniti informacije već iskoristiti mogućnost usavršavanja vlastita znanja i razumijevanja problema, te to upotrijebiti kao alat u rješavanju problema. Sudionici sastanka utvrđuju ciljeve koje žele postići. Odluke koje pri tome donose usmjeravaju prisutne i njih donose prisutni. Oni odlučuju kako će se često sastajati i koliko ti sastanci mogu trajati. Ovaj Priručnik pomoći će u pripremi i održavanju razmjena informacija bilo putem sastanaka ili neke druge forme komunikacija.

■ Uloga priručnika u razmjeni informacija

Različite skupine upotrijebit će ovaj Priručnik na različite načine, zavisno od njihova interesa, cilja koji žele postići ili razine znanja i iskustva koje posjeduju. Tako skupina pri razmjeni informacija može upotrijebiti predloženi postupak u 10 koraka ili pak organizirati raspravu samo o temi koja je od njihova interesa. Međutim, želimo li takvim sastankom, odnosno razmjenom informacija pokrenuti neki projekt očuvanja kulturnog dobra predlažemo vam da primijenite predložak sa 10 koraka, jer ćete tada sigurnije ostvariti zacrtani cilj.

Jednom kada organizirate sastanak zbog prve razmjene informacija i uvjerite se u učinkovitost takova rada brzo ćete ga priхватiti jer će sama skupina preuzeti odlučivanje o dalnjem tijeku svoga djelovanja.

■ Organizirajte razmjenu informacija

Organizirati razmjenu informacija je jednostavno. Sve započinje odlukom pojedinca ili skupine da inicira komunikaciju; najčešće saziva(ju) sastanak, kako bi stvorili preduvjete za razmjenu informacija. Razmjena informacija o kulturnom dobru s čijim očuvanjem se želite baviti pomaknut će pažnju vašeg okruženja na to kulturno dobro i već samim tim će dati važan doprinos promicanju važnosti očuvanja kulturne baštine.

O odluci da organizirate razmjenu informacija bit će potrebno da upoznate svoje suradnike, prijatelje, istomišljenike, pa i širu javnost. Možda ćete se stoga odlučiti za oglašavanje putem medija ili ćete se pak osloniti na širenje vijesti "od usta do usta".

■ Skupno odlučivanje

Kada upriličite prvi sastanak za razmjenu informacija, glavna zadaća bit će kako će se prisutni složiti o svom zajedničkom cilju ili o napuštanju sastanka. Neki će pri tome iskazati svoju želju da prvotno nešto nauče o kulturnom dobru o kojem je riječ, te se bolje upoznaju s problemom, drugi će pak odmah predlagati ciljeve koje žele ostvariti. U tom slučaju potrebno je težiti pronalaženju onih ciljeva koje predlaže većina, a koji su sukladni inicijativi zbog kojih je razmjena informacija i pokrenuta. Ovdje valja uočiti da će svatko od prisutnih na temelju istih informacija donositi svoje zaključke i da oni ne moraju biti, niti će biti isti kod svih prisutnih. Međutim, najvažnije je da većina prisutnih podržava zajednički utvrđene ciljeve.

■ Timski rad

Raditi u skupni, odnosno timski, kada skupinu čine raznoliki pojedinci može biti zabavno, ali i naporno. Stoga treba pokušati odmah na početku uspostaviti neka osnovna pravila. Sljedeći savjeti usmjereni su upravo na to:

- Svatko može dati svoj prilog sukladno svom iskustvu i znanju.
- Treba slušati sve prijedloge pažljivo i s uvažanjem i biti pripravan na kritičku analizu vlastitih stavova.
- Govorite slobodno, ali ne dominirajte skupinom. Ako se ubrajate među dobre govornike ohrabrite druge da govore i sudjeluju u raspravi. Svima omogućite da iznesu svoje mišljenje.
- Raspravu održavajte i usmjeravajte komentarima najvažnijih pitanja iz rasprave.
- Ako nešto ne razumijete, recite to. Lako je moguće da se i drugi osjećaju isto.

- Budite spremni na različite stavove. Sukobljavanje u raspravi može biti vrlo korisno za iznalaženje rješenja. U sukobljavanju mišljenja usredotočite se na predmet rasprave, a ne na osobu s kojom raspravljate.
- U raspravi ne budite ljuti i nasilni, jer će to druge obeshrabriti u iznošenju novih ideja.

■ Napomene uz pripremu i vođenje rasprave

Pripremate li sastanak ili raspravu, podsjećamo vas na nekoliko važnih detalja.

- Od samog početka uspostavite opuštenu i prijateljsku atmosferu uz puno uvažavanje svih prisutnih. Pobrinite se da se svi sudionici rasprave međusobno upoznaju i diskretno provjerite jesu li stigli upoznati se s materijalima za raspravu koji su im upućeni ranije. Bilo bi dobro da svi imaju pri sebi te materijale, pa za zaboravne pripremite koju presliku više.
- Pokušajte izbjegći međusobna nadmetanja, kako ne biste obeshrabrili druge koji se ne žele isticati.
- Osigurajte mogućnost da sudionici ukažu na nejasnoće.
- Oslovljavajte sudionike imenom, te kratkim sažetkom njihove rasprave vrednujte njihov doprinos. Predložite moguće zaključke ili sažetak rasprave utemeljen na prijedlozima.
- Ne dopuštajte upadice i prekidanja govornika kojem ste dali riječ.
- Pokušajte sve prisutne potaknuti na sudjelovanje u raspravi. Govornike koji dominiraju zainteresirajte za viđenja i mišljenje drugih.
- Budite aktivni slušatelj. Pažljivo slušajte sve priloge raspravi.
- Sukobi su dobrodošli samo kada se vode o predmetu rasprave, a ne osobno.
- Neslaganja u stavovima se očekuju. Ako su razlike u stavovima prevelike budite neutralni i nakon sažimanja različitosti u stavovima potaknite raspravu dalje. Ne produbljujte različitosti.

- Stanke ili trenuci šutnje dobro su došle. One potvrđuju razmišljanje sudionika. Brojite u sebi do 10 prije negoli potaknete raspravu postavljanjem pitanja skupini.
- Pitanjem skupini potičite raspravu.
- Ohrabrite suradnju sudionika u raspravi.
- Ne zadržavajte raspravu na temi koja nije interesantna sudionicima.

Nekoliko primjera upotrebe priručnika

U nastavku dajemo nekoliko primjera upotrebe priručnika u pripremi prezentacija i rasprava.

Kratka prezentacija (20 minuta)

Kratka prezentacija primjerena je za predstavljanje projekta manjoj skupini. Svrha ovakve prezentacije je objasniti 10 koraka u postupku očuvanja kulturnog dobra.

Za uvod savjetujemo vam da odgovorite na pitanje: Tko ste i što je cilj prezentacije?

Kratko izložite sadržaj prezentacije. Predstavite 10 koraka u postupku očuvanja kulturnog dobra. Uvijek kada ste u prilici poslužite se projektorom ili računalom (*PowerPoint presentation*). Ponovite pri kraju svrhu prezentacije i omogućite da vam se postavljaju pitanja.

Okrugli stol (2 sata)

Predlažemo vam sljedeći program.

0.00 sati

Uvodna riječ -

predsjedavajući se predstavlja i iznosi razloge organiziranja skupa.

Uvodno izlaganje - jedan od sudionika upoznaje prisutne sa temom i ciljevima skupa.

0.15

Koristite prezentaciju "Očuvajmo kulturnu baštinu" i predočite projekt u 10 koraka.

0.30

Proradite svaki korak i potom provedite raspravu koja bi trebala trajati najmanje 30 minuta. To vam ostavlja tek 3 minute za upoznavanje sa sadržajem svakog slajda iz prezentacije.

1.30

Ostavite 20 minuta za završnu raspravu u kojoj ćete predložiti zaključke ili sažetak rasprave.

1.50

Zamolite sudionike da ocijene raspravu prije njezina zaključenja.

2.00

Zaključite skup u planiranom vremenu i pozovite prisutne na nastavak suradnje te ukoliko ste u mogućnosti, u opuštenoj atmosferi uz osvježenje prokomentirajte sa sudionicima provedenu raspravu.

Predavanje unutar obrazovnog procesa

Prezentacija iz ovoga priručnika može poslužiti kao okosnica za predavanje u sastavu već postojećeg obrazovnog procesa. U slučaju kada je potrebno predstaviti razloge i način provedbe očuvanja zaštićene kulturne baštine prezentacija može biti okosnica poučavanja, predavanja ili seminara.

Poučavanje - prezentacija može biti okosnica izlaganja u trajanju do 1 sata. Poučavanje može biti popraćeno konkretnim primjerima kojima će se naglasiti načela na temelju kojih se provodi proces u 10 koraka.

Predavanja - upotreba prezentacije kao okosnice za seriju predavanja omogućilo bi razradu svakog koraka u zasebno predavanje, čime bi se omogućilo polaznicima vrlo aktivno sudjelovanje u procesu osposobljavanja. Predavanja bi mogla biti popraćena brojnim primjerima ili detaljnom obradom konkretnog kulturnog dobra.

Seminar- prezentacija može poslužiti kao okosnica za seminar ili radionicu u okviru kojeg bi polaznici vođeni kroz 10 koraka na konkretnom slučaju izučavali proces pripreme i provedbe aktivnosti ili projekta očuvanja kulturnog dobra.

■ O planiranju očuvanja kulturnog dobra

U procesu planiranja očuvanja kulturnog dobra nerijetko sudjeluje uz vlasnika kulturnog dobra veći broj zainteresiranih. Tako se u tom procesu pojavljuju predstavnici nadležne konzervatorske službe, korisnici kulturnog dobra, ponekad predstavnici lokalne samouprave, stručnjaci i predstavnici ustanova zainteresiranih za to kulturno dobro, te zainteresirani građani. Očuvanje kulturnog dobra nerijetko je zahtjevan i dugotrajan proces u kojem je pomoć svih zainteresiranih uvijek dobro- došla. Međutim, suradnju ponekad brojnih subjekata nije lako postići. Upravo pristup u planiranju projekta koji je predložen ovim priručnikom olakšat će suradnju svih zainteresiranih i na odgovarajući način ih uključiti u proces skrbi o očuvanju kulturnog dobra.

U predloženih 10 koraka omogućit će se sudjelovanje svih zainteresiranih, a što je najvažnije doći će do razmjene informacija o kulturnom dobru čime će bitno poboljšan status samog dobra u percepciji građana. Već sama činjenica da se oko pitanja vezanih za njegovo očuvanje okuplja veći broj subjekata podiže značaj samog dobra i naglašava važnost očuvanja baštine.

Primjenom ovog koncepta program ili projekt očuvanja kulturnog dobra postaje značajan za zajednicu, a ne isključivi teret vlasnika ili pak nastojanja konzervatorske službe da nešto učini.

U realizaciji ovako koncipiranih projekata vrlo često su voditelji afirmirani stručnjaci ili pak predstavnici udruga građana zainteresiranih za očuvanje kulturnog dobra ili ukupnosti kulturne baštine. Takvi projekti započinju u dobroj vjeri i želji da se stanje kulturnog dobra poboljša vrlo često potaknuti tek entuzijazmom onih koji osjećaju odgovornost baštinika za baštinu koja im je povjerena na čuvanje. Stoga sve zainteresirane za sudjelovanje

valja prihvati i uvažiti njihovu želju da pridonese očuvanju kulturnog dobra, jer svatko od njih zaista tome može pridonijeti na odgovarajući način. Pri tome će netko dati dobru ideju ili prijedlog, dok će drugi biti u mogućnosti osigurati prijevoz potrebnog materijala ili njegovu nabavku, a netko će svojim radnim ili novčanim doprinosom pomoći u realizaciji planiranih poslova. Kako to sve valja planirati da bi se postigao cilj predlažemo vam da okupite zainteresirane i poslužite se predloženom metodom planiranja aktivnosti na očuvanju kulturnog dobra.

Zadovoljstvo sudionika bit će vaša nagrada za trud i postignute rezultate, a poboljšanje stanja kulturnog dobra nagrada za sve vas.

■ O očuvanju ugroženog kulturnog dobra

Metoda predložena ovim priručnikom može biti upotrijebljena i kada je kulturno dobro ugroženo nekom prijetnjom ili je pak već nastala šteta čije posljedice valja otkloniti. I u tom slučaju predloženi put može nam pomoći uz napomenu da se u ovakvoj situaciji valja što više oslanjati na pomoć stručnjaka kako ne bismo načinili veće štete svojim nepomišljenim djelovanjem. Naime, ugrožavanje kulturnog dobra vrlo često traži žurnu akciju koja će spriječiti nastanak šteta, te nam to ponekad ne ostavlja dovoljno vremena za promišljanje i stručno savjetovanje. Nedostatak vremena razlog je više za dobru organizaciju posla. Upravo stoga primijenimo predloženu metodu i sazovimo one koji su nam nužni za pripremu aktivnosti. Budimo mi pokretači akcije, ali pri tome ne upuštajmo se u poslove za koje nismo dovoljno stručni ili sposobljeni. Pozovimo i uključimo one koji to jesu. Time ćemo napraviti najviše što je u tom trenutku moguće. Često puta sposobnost mobilizacije ljudi i sredstava značajnija je pomoć u očuvanju kulturnog dobra, negoli bilo koji konkretni posao obavljen na njegovu očuvanju.

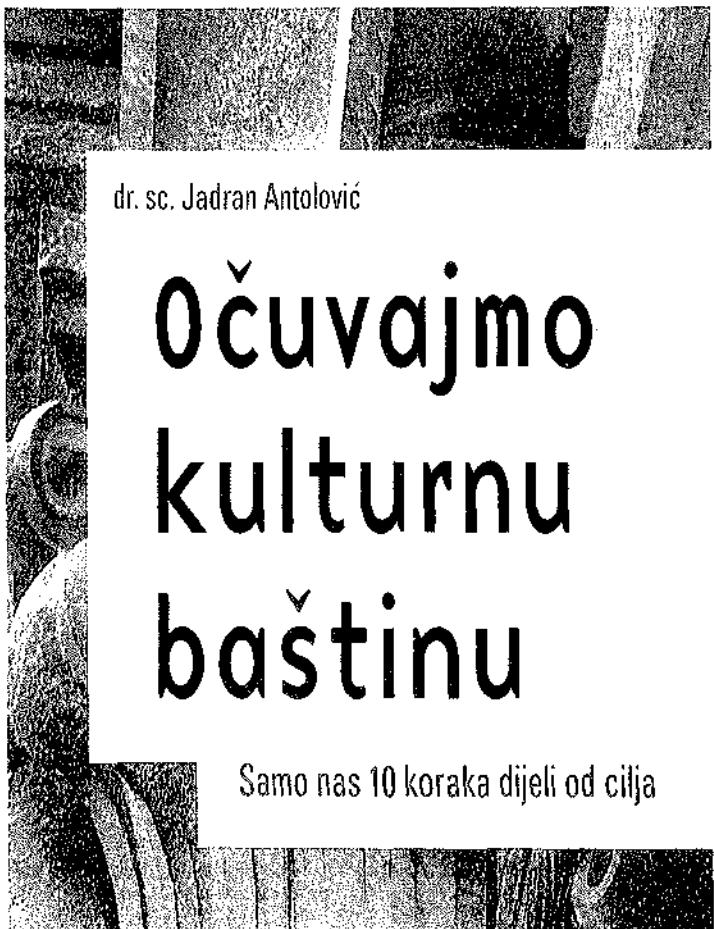
2.

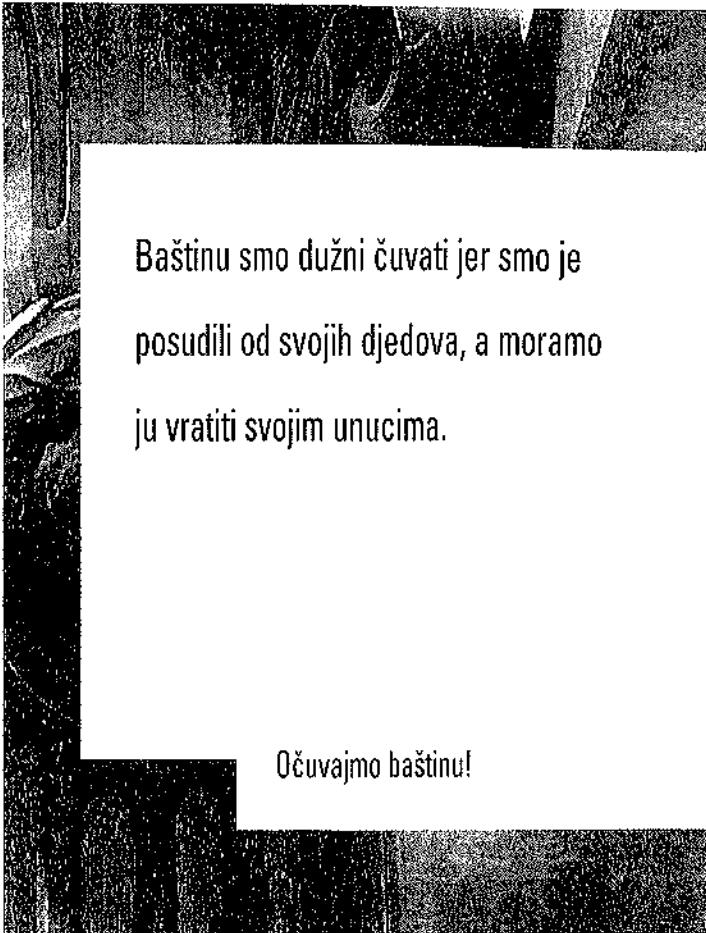
Vodič kroz prezentaciju

"Očuvajmo kulturnu baštinu - samo nas 10 koraka dijeli od cilja"

■ 1.

Želite li upotrijebiti prezentaciju koja je sastavnica ovoga priručnika, predlažemo vam da u okviru pripreme za prezentaciju obratite pozornost na napomene koje slijede. Prezentacija često puta prenosi više informacija i na jasniji način negoli samo izlaganje. Možete li kroz prezentaciju svoje izlaganje popratići slikom i slijedom koji prezentacija ima omogućiti čete razmjenu informacija na jasniji način i u znatno kraćem vremenu. Prezentacija će vam pomoći da potaknete ljudi na akciju, te da osjete zajedništvo akcije u kojoj sudjeluju.

Baštinu smo dužni čuvati jer smo je posudili od svojih djedova, a moramo ju vratiti svojim unucima.

■ 2.

U cilju naglašavanja važnosti baštine i potrebe za njezinim očuvanjem značajno je podsjetiti da smo svi mi baštinici, te smo stoga pozvani da aktivno pridonosimo njezinu očuvanju.

Očuvajmo baštinu!

Baštinu čine kulturna dobra, a ona su...

područje ili mjesto, ponekad cijela regija, krajolik ili građevina, a ponekad su to tek neki predmeti i zbirke, ponekad običaji, legende, pjesme i plesovi, koji su vrednovanjem konzervatora prepoznati zbog svoje spomeničke vrijednosti.

Zašto štitimo baštinu:

- ona čini naš kulturni identitet
- želimo je očuvati
- društveni, vjerski, etički ili pravni razlozi

■ 3.

Pojasnjimo da kulturnu baštinu čine kulturna dobra. Nabrojimo nekoliko primjera i to nepokretnih: kao što su: spomeničke cjeline Dubrovnika, Trogira, osječke Tvrđe ili građevine poput dvoraca, ljetnikovaca; kao i pokretnih kulturnih dobara koje čine razni predmeti i njihove zbirke (muzeji, galerije itd.), te nekoliko primjera nematerijalnih kulturnih dobara kao što su: plesovi, običaji i dr. Objasnjimo da se status kulturnog dobra stječe kao posljedica stručnog vrednovanja konzervatora. Uvijek kao primjer koristimo ona dobra koja su slušateljima bliža i poznatija. Pritom je važno naglasiti barem temeljne razloge zbog kojih štitimo kulturnu baštinu.

Očuvajmo zaštićenu baštinu u 10 koraka!

■ 4.

Polazeći od iskustva hrvatske konzervatorske službe, kao i nekih inozemnih iskustava, primjereno pristup očuvanju zaštićene kulturne baštine može se prikazati u 10 faza ili koraka. Ova prezentacija ima za cilj opisati svaki korak i poučiti slušatelja kako može aktivno i korisno sudjelovati u očuvanju kulturne baštine, te time dati svoj doprinos. Predloženi postupak i pristup uskladen je s odredbama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

1. Što je kulturno dobro?

Kulturno dobro je važno iz raznih razloga različitim skupinama ljudi.

Kulturna dobra svjedoče priče o zemlji i ljudima.

Kulturna dobra su pokretne i nepokretne stvari od umjetničkog, povijesnog, paleontološkog, arheološkog i znanstvenog značenja.

Očuvajmo baštinu!

■ 5. Korak 1.

Podsjetimo slušatelje što je to kulturno dobro. Ukoliko naša prezentacija ima za cilj usmjeriti pažnju na konkretno kulturno dobro ovo je trenutak u kojem ga valja predstaviti i ukazati na njegovu važnost za sredinu u kojoj se nalazi. Osobito valja naglasiti njegove poznate vrijednosti: spomeničke, povijesne, umjetničke, kao i druge. Najčešće se radi o prisustvu različitih vrijednosti istovremeno te to treba naglasiti. Važno je uvažiti sve vrijednosti kulturnog dobra koje uočavamo i predočiti ih slušateljima.

■ 6.

1. Što je kulturno dobro?

Koje kulturno dobro je predmet interesa?

Opisi kulturno dobro, njegove značajke i promisli o razlozima i vrijednostima zbog kojih ga moramo očuvati.

Očuvajmo baštinu!

Na ovoj slici susrećemo po prvi puta simbol kojega čine dva dlana, a koji ukazuje da je upravo sada važno uključiti slušatelje aktivno u prezentaciju. Ukoliko slušatelji nemaju svoj primjerak predloška za prezentaciju zamolimo ih da zapišu pitanja, kako bi naknadno mogli odgovoriti na njih. Uključivanjem slušatelja, oni postaju aktivni sudionici u planiranju očuvanja kulturnog dobra. U ovom trenutku možete i zapodjenuti raspravu o naznačenim pitanjima i tako aktivirati slušateljstvo. Kulturno dobro koje ste izabrali možete koristiti i tijekom nastavka prezentacije.

2. Tko je zainteresiran?

Istraži tko je zadužen i odgovoran za kulturno dobro

- utvrdi tko je sve uključen,
- tko skrbi za spomeničke vrijednosti,
- utvrdi sve važne čimbenike koji su od utjecaja.

Pitaj:

- tko nešto zna o kulturnom dobru?
- tko je njegov vlasnik ili upravitelj?
- tko skrbi za kulturno dobro?
- tko ima informacije i dokumentaciju?
- tko će biti dotaknut?

■ 7. Korak 2.

U predstavljanju ovog koraka važno je naglasiti ulogu ljudi u očuvanju kulturne baštine, a osobito u očuvanju konkretnog kulturnog dobra. Stoga je u svakom konkretnom projektu potrebno utvrditi tko je zadužen i odgovoran za kulturno dobro. Ovaj korak nas uči kako prepoznati sve skupine i pojedince koji su na neki način u dodiru s kulturnim dobrom ili imaju utjecaja na njegovo stanje. I u ovom trenutku predloženim pitanjima možemo potaknuti slušateljstvo da aktivno kroz raspravu iznesu primjere iz kojih možemo ukazati tko sve treba biti informiran o kulturnom dobru i uključen u aktivnosti oko njega. Ovdje valja naglasiti da su najvažniji suradnici konzervatori iz nadležne konzervatorske službe koji osim stručnih znanja raspolažu u pravilu s dokumentacijom koja nam je nužna u planiranju i izvedbi projekta, odnosno aktivnosti na očuvanju kulturnog dobra.

■ 8.

2. Tko je zainteresiran?

Opiši koje su skupine i pojedinci zainteresirani za kulturno dobro.

Potaknimo ponovno sudionike u raspravi na akciju. Na temelju pitanja sa prethodne slike na konkretnom kulturnom dobru utvrdimo sve zainteresirane pojedince i skupine.

Očuvajmo baštinu!

■ 9. Korak 3.

U ovom koraku moramo se suočiti s kojim osnovnim informacijama o kulturnom dobru raspolažemo. Što čini predmetno kulturno dobro, njegove granice ili područje ako se radi o nepokretnom dobru ili o kojem se predmetu radi ako je u pitanju pokretno dobro. Također je važno utvrditi koje su nam informacije o kulturnom dobru trenutno dostupne i tko s njima raspolaže. Pripremamo li se za aktivnosti na konkretnom kulturnom dobru bilo bi uputno imati dokument kojim je uspostavljena zaštita temeljem zakona. Ujedno valja provjeriti koliko je predmetno kulturno dobro istraženo, osobito njegove spomeničke vrijednosti, te provjeriti potpunost postojećih informacija. Osim kod nadležne konzervatorske službe informacije o kulturnom dobru valja potražiti u odgovarajućim javnim evidencijama i registrima (npr. za nekretnine u katastru i zemljišnim knjigama), te kod znanstveno-istraživačkih ustanova koje se bave izučavanjem takovih dobara (npr. za arheološke lokalitete u arheološkim muzejima, fakultetima i dr.) Ako su unatoč poduzetom još uvijek informacije o kulturnom dobru nedostatne, potrebno je pokrenuti konzervatorska istraživanja s izradom pripadajuće dokumentacije.

3. Što moramo znati?

Osnovne informacije o kulturnom dobru:

- granice ili područje,
- informacije koje su nam dostupne,
- status zaštićenosti dobra.

Provjeri:

- jesu li svi aspekti kulturnog dobra istraženi?
- nepotpunost postojećih informacija?

3. Što moramo znati?

Zabilježi odgovore na sljedeća pitanja:

- Što točnije odredi kulturno dobro (granice ili područje)?
- Koje informacije su nam dostupne?
- Koje dodatne informacije trebamo?

■ 10.

Još jedna zadaća za sudionike: što točnije odrediti kulturno dobro na koje smo usmjerili svoju pažnju, te na poznate i dostupne informacije o njemu. Svakako je važno da sudionici uz nabiranje dostupnih i poznatih informacija ukažu i na one koji po njihovom mišljenju nedostaju.

4. Zašto je kulturno dobro važno?

Shvati značaj:

- sastavica koje nazivamo "spomeničkom vrijednosti"
- drugih vrijednosti koje mogu biti:
prirodne, umjetničke, povijesne i druge,
- što je važno zaštiti?

Zašto je kulturno dobro važno sažmi u izjavi o njegovoj važnosti.

Važnost kulturnog dobra može biti izražena kroz video, pjesmu i glazbu, umjetnička djela i sliku.

■ 11. Korak 4.

Za razumijevanje kulturnog dobra i njegova očuvanja najvažnije je shvatiti značaj njegovih sastavnica, kao što je spomenička vrijednost koju ima predmetno kulturno dobro. Kulturno dobro može imati istovremeno i drugih vrijednosti kao što su npr. prirodne, umjetničke, povijesne itd. Da bismo sagledali sve vrijednosti kulturnog dobra nužno je savjetovati se sa brojnim stručnjacima. Saznanja o vrijednosti kulturnog dobra omogućit će nam da uočimo njegovu važnost, te da smo ju spremni opisati, odnosno izraziti u izjavi o važnosti. Bitno je ovdje napomenuti da konzervatorska služba ima stručne standarde za utvrđivanje vrijednosti i važnosti kulturnog dobra. Stoga izjava o važnosti kulturnog dobra mora opisati najvažnije sastavnice kulturnog dobra koje će nam poslužiti kao vodilje pri donošenju odluka, utvrđivanju vrijednosti, te podržati potrebne aktivnosti na očuvanju kulturnog dobra.

■ 12.

4. Zašto je kulturno dobro važno?

Opiši važne sastavnice kulturnog dobra i objasni zašto su značajne.

Evo još jedne zadaće za sudionike: opisati važne sastavnice konkretnog kulturnog dobra i objasniti zašto su značajne. Pri tome je potrebno potaknuti sve sudionike na promišljanje kako bi možda uočili one aspekte kulturnog dobra čije vrijednosti nisu dosad dovoljno sagledane, odnosno prepoznate.

Očuvajmo baštinu!

■ 13. Korak 5.

5. Kakvo je stanje?

Što utječe na stanje?

- u kakvom je stanju kulturno dobro?
- koji se propisi primjenjuju?
- koje posljedice i trendove očekujemo?
- što je moguće učiniti?

Shvati stanje:

- razgovarajući i savjetujući se sa stručnjacima.
- uočavanjem prioriteta.

U petom koraku valja nam sagledati stanje kulturnog dobra, kao i okruženja u kojem dјelujemo. Ovo je preduvjet koji će nam omogućiti realističan pristup očuvanju kulturnog dobra. Čimbenike koji utječu na stanje kulturnog dobra možemo prepoznati odgovaranjem na postavljena pitanja, među kojima izdvajamo još neka. Ugrožava li što vrijednosti kulturnog dobra? Upravlja li se kulturnim dobrom na odgovarajući način? Što o stanju kulturnog dobra kažu konzervatorske studije? Probleme možemo uočiti na razne načine, razgovarajući s ljudima, raspravljajući u skupinama, savjetujući se sa stručnjacima ili pak provedbom SWOT analize (SWOT analiza, akronim od pojmove: Strengths-strateške snage, Weaknesses-strateške slabosti, Opportunities-strateških mogućnosti i Threats-strateških prijetnji). Shvaćanje stanja kulturnog dobra nužno nas dovodi do uočavanja prioriteta glede aktivnosti koje treba poduzimati u cilju očuvanja kulturnog dobra.

■ 14.

5. Kakvo je stanje?

Opiši najznačajnije čimbenike koji utječu na stanje kulturnog dobra:

- što ugrožava vrijednosti kulturnog dobra?
- što utječe na stanje kulturnog dobra?
- postojeći režim upravljanja,
- što je moguće učiniti i kojim redoslijedom?

Očuvajmo baštinu!

Još jedna zadaća za sudionike u raspravi o očuvanju kulturnog dobra. To je usmjeravanje njihove pažnje na stanje kulturnog dobra. I ovde imamo iste mogućnosti kao i u prethodnim zadaćama: opisati ili raspraviti.

■ 15. Korak 6.

6. Što želimo postići?

Što želimo postići uobičajeno sadrži pisana izjava o ciljevima.

Ciljeve opisujemo

- utvrđivanjem i nabranjem
- ili opisivajem dobra u budućnosti

Ciljevi predstavljaju našu izjavu o tome što želimo postići. Ciljevi nas usmjeravaju iako nam ne otkrivaju kako ih postići. Ciljevi moraju uvažiti očuvanje vrijednosti kulturnog dobra. Ciljevi nam pomažu da stvorimo viziju budućnosti za kulturno dobro. U kakvom stanju želimo vidjeti kulturno dobro u budućnosti, npr. kroz 20-tak godina ili više.

Očuvajmo baštinu!

■ 16.

6. Što želimo postići?

Utvrdi ciljeve odgovorima na sljedeća pitanja:

- koje rezultate želimo postići?
- kakvu budućnost želimo za kulturno dobro?
- kako će vrijednosti biti očuvane?
- koji su prioriteti?

Ovaj puta zadaća sudionika je da pokušaju utvrditi ciljeve koje želimo postići.

Očuvajmo baštinu!

■ 17. Korak 7.

7. Što moramo učiniti?

Utvrditi strategiju kojom ćemo očuvati vrijednosti.

"Učiniti onoliko koliko je nužno i najmanje moguće"

Svako je dobro jedinstveno - dobro upravljanje je iznalaženje odgovarajućih i kreativnih mogućnosti.

Ponekad je najbolji pristup ništa ne učiniti.

Primjeri strategija:

- podići ogradu koja će onemogućiti oštećivanje,
- obnoviti urušeni povijesni zid,
- održavati čistoću.

Ako smo u prethodnim koracima bili temeljiti i marljivi sada ćemo već ubirati dio plodova svoga mukotrpna rada. Uvažavajući vrijednosti kulturnog dobra i ciljeve koje smo utvrdili moramo utvrditi strategiju za postizanje začrtanih ciljeva. I strategije, kao i ciljevi, moraju očuvati vrijednost kulturnog dobra. Tako npr. strategija može biti: pokretanje edukacijskog programa za određene subjekte, povećavanje sigurnosti za kulturno dobro, utvrđivanje drugačijeg režima posjećivanja kulturnog dobra ili uvođenje drugačijeg načina upravljanja kulturnim dobrom.

7. Što moramo učiniti?

Opiši moguće strategije i aktivnosti kroz odgovore na sljedeća pitanja:

- ima li svaki cilj svoju strategiju?
- jesu li važni čimbenici uvaženi?
- kako će strategija zaštiti vrijednosti?
- kako će strategija promijeniti kulturno dobro?

Očuvajmo baštinu!

■ 18.

I ova zadaća odnosi se na naše sudionike koji ovaj puta trebaju opisati strategije za postizanje određenih ciljeva koje smo sebi zadali u prethodnim koracima. Pri ovom zadatku mogu si pomoći odgovaranjem na ponuđena pitanja.

8. Što je plan?

Odgovori na prvih 7 pitanja čine ključne sastavnice plana /management plan/.

Menadžment plan također uključuje tko je za što odgovoran, kako ćemo pratiti napredak i kako ćemo unaprijedivati plan.

Studije i izvještaji o kulturnom dobru utjecat će na unapređivanje plana.

Detaljni plan može biti vrlo učinkovit.

■ 19. Korak 8.

Došli smo do koraka u kojem ćemo se upoznati s planom menadžmenta za naše kulturno dobro. Plan je dokument koji će u osnovi sjediniti rezultate iz prethodnih sedam koraka. Da bismo dovršili plan moramo mu dodati tko su odgovorne osobe za njegovo izvršenje, kako ćemo pratiti izvršenje plana i nakon koliko vremena ćemo preispitati plan i usavršiti ga. Pri utvrđivanju odgovornih osoba treba utvrditi s kim ćemo se savjetovati o njegovoj provedbi, tko će odobriti izvršenje plana, tko je odgovoran za samo izvršenje plana ili pojedine aktivnosti iz plana, tko je voditelj projekta, tko prati rezultate, tko preispituje plan, tko dokumentira rezultate itd.

■ 20.

8. Što je plan?

Provjeri:

- je li izjava o važnosti kulturnog dobra u skladu s ciljevima,
- jesu li strategije usmjerene na ostvarenje ciljeva.

Nakon što sudionici sjedine rezultate iz prethodnih koraka zadužite ih da pisano predlože osobe koje bi po njihovu mišljenju trebale biti odgovorne za realizaciju dijela ili cijelog plana. Kako predlažu praćenje izvršenja samog plana i kada i tko će plan preispitati.

Riješi:

- tko će biti odgovoran za provedbu plana, kako će biti nadzirana njegova provedba i kada će plan biti preispitan.

■ 21. Korak 9.

9. Uradi!

Ovo je korak u kojem se plan pretvara u aktivnosti.

Ostvari ga tako da:

- osiguraš provedbu aktivnosti prema planu,
- dokumentiraš ostvarenje.

Zapamti:

- upravljanje projektom traži menadžera projekta,
- svi suradnici uključeni u projekt moraju biti informirani.

Došli smo do koraka koji naše ideje pretvara u djela. Koliko su nam ideje održive pokazat će nam se ubrzo. Naime provedba plana potpuno je različita od stvaranja i utvrđivanja plana. Dobra je praksa evidentirati što se čini i kako, to bi trebalo uvažavati kako bi i onima koji će jednog dana skrbiti o kulturnom dobru bilo poznato što smo mi to činili. Podsjetimo sudionike da je pri izvršenju zadaća iz plana važan i entuzijazam, te upravo stoga treba pohvaliti naročito uspješne i nastaviti dalje!

■ 22. Korak 10.

10. Preispitaj!

Svi planovi i projekti zahtijevaju redovno i sustavno preispitivanje.

Vrijeme preispitivanja plana utvrđuje se samim planom.

Okolnosti se mijenjaju - stoga će se i planovi mijenjati.

Bilježenje rezultata preispitivanja planova nužno je jednako kao i razlozi zbog kojih je plan izmijenjen.

Kao što smo već rekli svaki plan mora se preispitivati. O planovima treba brinuti i ažurirati ih, jer se okolnosti mijenjaju, te je stoga nužno prilagodavati i planove.

■ 23.

Očuvajmo zaštićenu baštinu u 10 koraka!

Podsjetimo se na 10 koraka koje smo upravo prošli i ponovimo ukratko svaki. I ovom prigodom naglasimo da je za cijeli proces, kao i projekt koji iz njega proizađe najznačajnije razumijevanje vrijednosti kulturnog dobra, osobito spomeničkih vrijednosti.

■ 24.

"U Hrvatskoj dakle danas postoje zakoni, koji mogu sačuvati spomenike u zemlji, koji mogu prepreći rušenje, oštećivanje, loše restauriranje, koji mogu kazniti nečiju krivicu, ako nastaje nečijom indolencijom ili zlonamjernim činom. Svemu tome se barem teoretski može doskočiti, iako još ne u svim slučajevima praktički, jer konzervatorstvo za sada u Hrvatskoj zbog pomanjakanja ljudi i težih prilika u kojima živimo nije idealno provedivo. No najteže je doskočiti neznanju. Mnoge naše kulturne vrijednosti nestaju ili su oštećivane iz neznanja. Tu može pomoći svaki pojedinac, koji dode do spoznaje, kako značajnu zadaću vrše konzervatorski zavodi, pomogne li upućivanjem neukih."

L. A. Horvat, "Konzervatorski rad kod Hrvata"
Državni konzervatorski zavod, Zagreb, 1944.

I na kraju zajedničkog rada, podsjetimo na konstataciju Andele Horvat koja je nastala još 1944. godine opisujući tadašnje konzervatorstvo u Hrvatskoj. Iako će nam se učiniti da se ista konstatacija može izreći i danas, već sama činjenica da smo u zaštitu uključili sve zainteresirane građane, baštinike, napredak je koji obećava bolju budućnost zaštićenoj kulturnoj baštini.

Iz recenzije

Dr. sc. Jadran Antolović istaknuti je stručnjak za pravna pitanja vezana uz kulturnu baštinu i problematiku njezine zaštite, očuvanja i obnove, te za organizaciju i rad specijaliziranih službi za tu djelatnost. Interes Jadrana Antolovića obuhvaća isto tako polje odnosa spomeničke baštine i privrednih djelatnosti, osobito s obzirom na potencijalni udio spomenika kulture u gospodarskim procesima.

Svako pozitivno usmjereno bavljenje kulturnom baštinom temelji se na brizi o fizičkoj sigurnosti i obnovi samih spomenika, pa je tom pitanju Jadran Antolović posvetio osobitu pozornost. Pri tome polazi od činjenice da za taj složen i odgovoran zadatak nije dostatna djelatnost specijaliziranih profesionalnih službi, nego je potrebno sudjelovanje ukupnog društva pa i građana - pojedinaca koji su često istodobno i vlasnici spomenika kulture.

Vodič je dakle namijenjen vrlo širokom i mnogobrojnom krugu korisnika, s namjerom da potakne interes i neposredno uključi u aktivnu zaštitu i obnovu spomenika. Edukativna je namjera vodiča isto tako posješiti osjetljivost društva za spomeničku baštinu uopće, budući da je ona jedna od temeljnih vrijednosti zajedničkog kulturnog identiteta.

Knjigom "Očuvajmo kulturnu baštinu - vodič za pripremu i provedbu projekata očuvanja kulturnih dobra" autor je obuhvatio svu širinu problema skrbi o kulturnoj baštini, počevši od određenja pojma kulturnog dobra, njegova vrednovanja, zaštite i organiziranja obnove do određenja obaveza i prava koje imaju vlasnici kulturnog dobra.

S obzirom na široki krug čitalaca kojima je knjiga namijenjena autor je vrlo pomno i sustavno strukturirao njezin tekst, podjelivši ga na poglavlja i potpoglavlja koja već svojim naslovima neposredno upućuju na svoj sadržaj, a sama tumačenja, naputci i opisi jasno su i komunikativno formulirani. Zato će ih moći razumjeti i snaći se u složenoj "zaštitarsko-spomeničkoj problematici i čitaoci skromnih predznanja s tog područja. Tako je autor dr. sc. Jadran Antolović uspješno ostvario svoju nakanu, jer knjigom "Očuvajmo kulturnu baštinu - vodič za pripremu i provedbu projekata očuvanja kulturnih dobra" dobivamo u nas prvi stručni priručnik koji će proširiti i popularizirati standarde pozitivnog društvenog odnosa prema spomenicima kulture a doprinjeti će i njihovoj uspješnijoj zaštiti i obnovi.

Vladimir Marković
akademik

nakladnik

Hadrjan d.o.o. Zagreb

za nakladnika

Stella Antolović

urednik

Jadran Antolović

recenzent

akademik Vladimir Marković

lektura

Nada Kresojević-Glas

fotografija

Vidoslav Barac, Damir Fabijanić, Davor Šarić, Marijan Orlić,

Fototeka Hrvatskoga restauratorskog zavoda

graficko oblikovanje

ART DIZAJN

Tea Rittig Šiško

Nikola Šiško

tisk

Kratis

naklada

500

ISBN 978-953-55288-0-7

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 673130.

Copyright

Jadran Antolović

Zagreb, 2008.